JULES VERNE

CELE CINCI SUTE DE MILIOANE ALE BEGUMEI

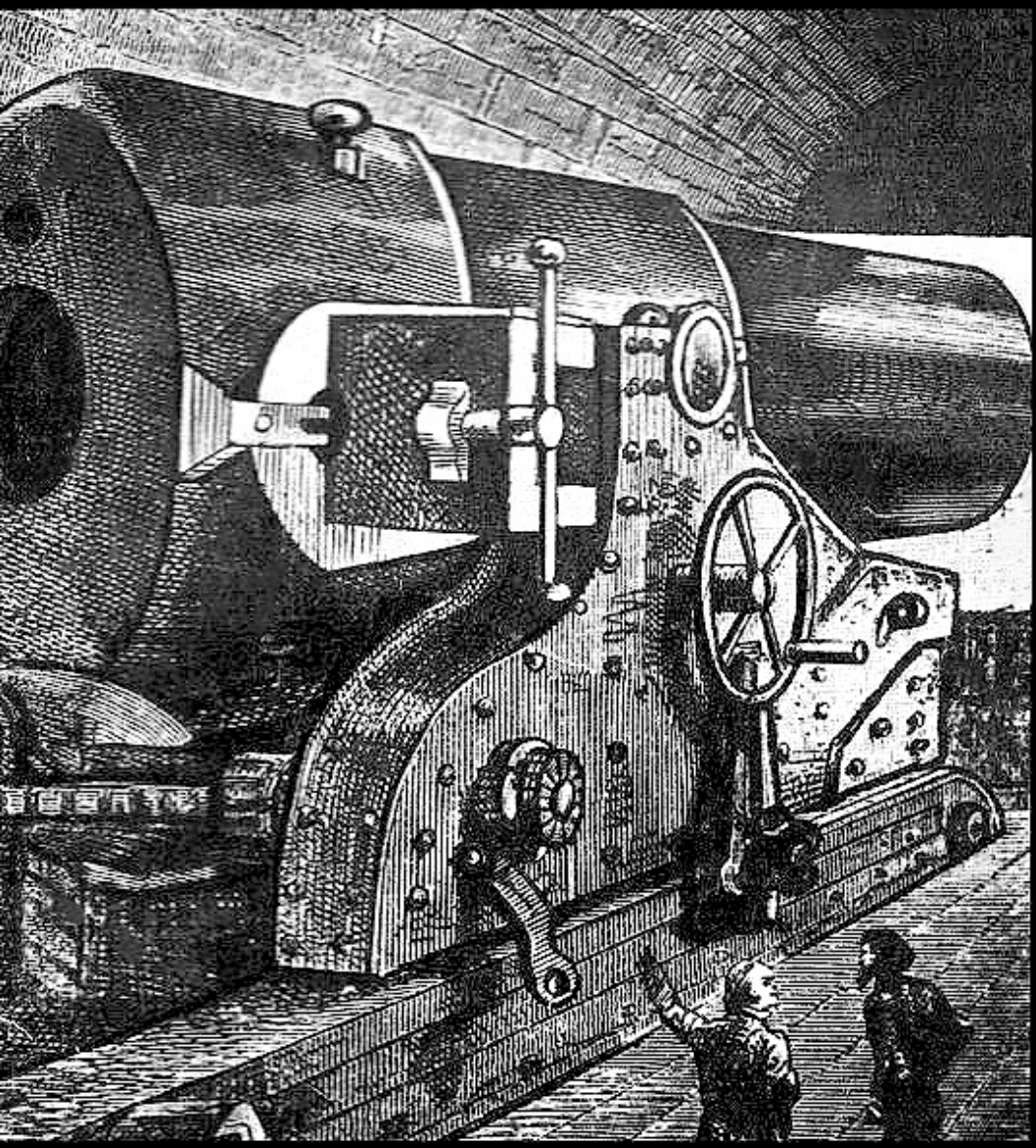

EDITURA TINERETULUI

JULES VERNE

Cele cinci sute de milioane ale Begumei

Traducere: Ion Hobana
Coperta: G. Roux, reproducere după ediția originală

Editura Tineretului, 1968
Editura Ion Creangă, 1976

Jules Verne
„Les cinq cents millions de la Bégume”
„Bibliothèque d'éducation et de récréation” 1897

CUVÂNT ÎNAINTE

Până acum câțiva ani, se credea că ideea romanului cu care se deschide volumul de față se datorează croazierei autorului în Marea Nordului şi Marea Baltică.

Legenda a fost lansată de Marguerite Allotte de la Fuye, în *Jules Verne, viața şi opera lui* (1928): «Dar deodată, pătrunzând în rada portului Kiel, ei întrezăresc arsenalele tinerei Prusii. Nici un străin nu le poate vizita, nici chiar Jules Verne (...) dar o privire i-a fost de ajuns; prin zidurile înalte şi dincolo de ele, scriitorul a văzut şi a presimțit totul: maşinile de război, Essen, Krupp, Gotha, Bertha, Zeppelinele. La întoarcerea din croazieră, el denunță primejdia viitoare în «*Cele cinci sute de milioane ale Begumei*».

Această explicație seducătoare s-a spulberat însă odată cu publicarea corespondenței dintre Jules Verne şi editorul său, Jules Hetzel. Ştim astăzi că prima formă a romanului a fost concepută de Pascal Grousset, cunoscut mai târziu ca autor pentru copii şi tineret sub numele Andre Laurie. Jurnalist de orientare republicană şi progresistă, Grousset participase activ la instaurarea Comunei, făcând parte din Comitetul ei Central, ca delegat cu relațiile externe. Deportat de guvernul reacționar al lui Thiers în Noua Caledonie, el reuşise să evadeze în 1874, ajungând în cele din urmă la Londra. De acolo, îi trimisese unui amic parizian manuscrisul «cu subiect ştiințific şi patriotic», intitulat *Moştenirea lui Langévol*. Amicul se adresase lui Hetzel, iar acesta îi propusese lui Jules Verne să lucreze asupra textului, pentru a-l face publicabil. În sfârşit, Grousset acceptase să-şi cedeze toate drepturile în schimbul sumei de 1 500 de franci (procedeu folosit mai târziu şi în cazul primei

forme a romanului *Steaua Sudului*).

Întrucât obiectul acestei tranzacții nu s-a păstrat, e greu de spus cât anume din el a rămas în versiunea finală apărută în 1879. Ne referim, desigur, la subiect şi personaje, construcția şi stilul fiind cele inimitabile ale autorului *Călătoriilor extraordinare*. Cunoscând biografia şi opiniile lui Grousset, putem presupune că unele detalii şi idei îi aparțin. Nu e o întâmplare, de pildă, că Marcel Bruckmann şi Octave Sarrasin se angajează într-un batalion de vânători, pentru a apăra Parisul asediat de armatele prusace: Pascal Grousset făcuse exact acelaşi lucru. Iar experiența amară a deportării pare să fi inspirat un pasaj din discursul doctorului Sarrasin: «Nu vă veți mira că mă gândesc şi la acele familii pe care cucerirea străină le-a obligat să accepte cruda necesitate a exilului; ele ar găsi la noi un loc de desfăşurare a activității şi de folosire a inteligenței lor…» Cucerire *străină* nu numai pentru că generalii prusieni patronaseră reprimarea sângeroasă a Comunei, dar şi pentru că trupele lui Thiers trecuseră Parisul răsculat prin foc şi sabie, ca şi cum s-ar fi aflat într-o țară vrăjmaşă. Ne întrebăm dacă paternitatea literară a fostului comunard nu poate fi detectată şi în capitolele care ni-i înfățişează pe locuitorii oraşului model pregătindu-se să respingă atacul lui Herr Schultze. Însuflețirea lor o aminteşte pe aceea a parizienilor asediați. Şi asemenea Parisului, France-Ville se bizuie pe acest eroism colectiv: «Armata noastră e alcătuită din toți cetățenii şi toți, atunci când va fi nevoie, vor fi soldați călițiți şi disciplinați». E adevărat că poporul înarmat, chemat să lupte pentru o cauză dreaptă, apare şi în utopiile mai vechi sau mai noi. Prin această filieră, ideea putea să-i aparțină şi lui Jules Verne, ştiut fiind că ecourile socialismului utopic fertilizează câteva

dintre cele mai remarcabile *Călătorii extraordinare.* În romanul de care ne ocupăm, ele îşi fac simțită prezența în primele capitole. Până şi importanța acordată îmbunătățirii igienei, credința doctorului Sarrasin că astfel e posibilă o regenerare a societății, constituia un element comun mai tuturor programelor utopice. Dar cum nu ne propunem o analiză atotcuprinzătoare, ne vom opri doar asupra rolului atribuit muncii şi învățăturii.

În *Insula misterioasă* (1875), Jules Verne înalța un imn muncii creatoare, eliberate de constrângere, capabilă să transforme şi să «umanizeze» natura. Era cu atât mai firesc să facă acest lucru, cu cât a muncit el însuşi cu pasiune, până în ultima clipă, mărturisind undeva: «Munca este funcția mea vitală; când nu lucrez nu simt viață în mine». Nu e de mirare că articolul din *Unsere Centurie* precizează: «Pentru a obține dreptul de reşedință în France-Ville, e destul să ai referințe temeinice că eşti apt să exerciți o profesiune oarecare, manuală sau intelectuală, în industrie, ştiință sau artă şi să te angajezi să respecți legile oraşului. Existența parazitară nu este îngăduită».

În acelaşi spirit înaintat este abordată şi problema învățământului. Abandonând metodele învechite, scolastice, doctorul Sarrasin este adeptul unui sistem întemeiat pe principii neaşteptat de actuale: «Profesorii se străduiau să dezvolte spiritul copilului, supunându-l unei gimnastici intelectuale calculate, astfel încât să urmeze evoluția naturală a facultăților sale. Elevii erau învățați să iubească o anumită ştiință înainte de a fi îndopați cu ea, evitându-se astfel acel gen de cunoştințe care, cum spune Montaigne, „plutesc la suprafața creierului", nu ajung la înțelegerea copilului, nu-l fac nici mai înțelept, nici mai bun. Mai târziu,

o inteligență bine pregătită va şti ea singură să-şi aleagă drumul şi să-l urmeze în chip rodnic».

Pentru a respecta adevărul, trebuie să spunem că romanul reflectă nu numai dezideratele generoase, ci şi limitele socialismului utopic. Din paginile sale se desprinde ideea că progresul ştiințific şi tehnic ar putea duce la slăbirea contradicțiilor economico-sociale, asigurând fericirea generală. Sau că înființarea unor aşezări ideale ca France-Ville ar deschide ochii tuturor asupra căii de urmat («De ce, domnilor, n-am apela noi la cel mai puternic mijloc de convingere: exemplul?» perorează doctorul Sarrasin. «De ce nu am folosi noi capitalul de care dispunem pentru a clădi acest oraş şi a-l prezenta întregii lumi, ca o învățătură concretă?...») Sau, în sfârşit, că prefaceri cu un conținut novator, uneori de-a dreptul revoluționar, ar putea fi realizate cu consimțământul şi chiar sprijinul burgheziei...

E necesară o ultimă precizare. Naționalitatea celor doi moştenitori ai milioanelor Begumei, țelurile lor atât de diferite, conflictul dintre ei l-ar putea face pe cititor să se întrebe dacă nu e vorba aici de resentimentele unui învins, dacă înfierarea şovinismului şi rasismului german nu e făcută de pe pozițiile şovinismului francez. O scenă din roman ne sugerează răspunsul la aceste întrebări. Aflând despre moartea lui Herr Schultze, doctorul Sarrasin îşi mărturiseşte astfel regretul: «De ce oare a devenit duşmanul nostru acest om cu aptitudini deosebite? De ce, mai ales, nu şi-a pus el neobişnuitele însuşiri intelectuale în slujba binelui? Câte forțe irosite, care ar fi dat roade folositoare dacă s-ar fi unit cu ale noastre, într-un scop comun!»... Şi modalitatea de obținere a acestor roade este indicată clar în final, când Stahlstadtul este transformat, dintr-o formidabilă

uzină de armament, într-un «neasemuit centru de producție pentru toate industriile folositoare».

Peste granițiși peste timp, se lansează astfel o chemare la unirea tuturor energiilor închinate propășirii pașnice a umanității. La aproape un veac de la apariția romanului, chemarea este mai actuală ca oricând, iar certitudinea exprimată în ultimul aliniat se dovedește a fi pe deplin îndreptățită: «...exemplul France-Ville-ului și al Stahlstadtului, orașul și uzina model, nu va fi pierdut pentru generațiile viitoare.»

ION HOBANA

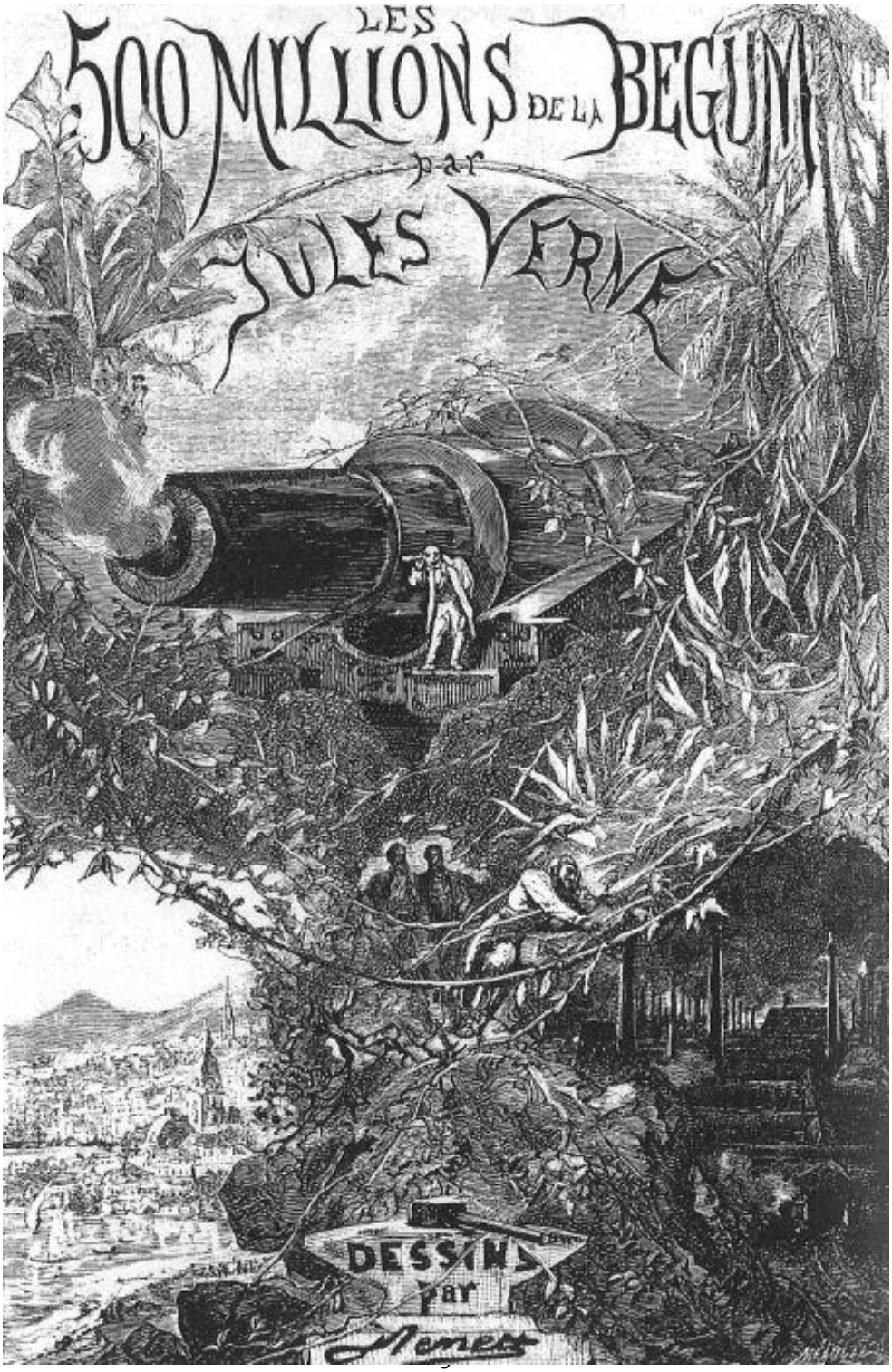
LES
500 MILLIONS DE LA BEGUM
par
JULES VERNE
DESSINS
par

Capitolul I. ÎN CARE MR. SHARP ÎŞI FACE APARIŢIA

– Aceste jurnale englezeşti sunt, într-adevăr, bine redactate! îşi spuse doctorul, trântindu-se într-un fotoliu de piele.

Doctorul Sarrasin practicase întreaga lui viață monologul, care este una dintre caracteristicile celor distrați.

Era un om de cincizeci de ani, cu trăsături fine, cu ochii vii şi limpezi sub ochelarii cu ramă de oțel, cu o fizionomie în acelaşi timp gravă şi plăcută, unul dintre acei inşi despre care spui la prima vedere: iată un om de ispravă. La această oră matinală, cu toate că nu avea o ținută pretențioasă, doctorul era ras proaspăt şi arborase o cravată albă.

Pe covor, pe mobilele camerei sale de hotel de la Brighton erau răspândite ziarele *Times*, *Daily Telegraph*, *Daily News*. Abia sunase ora zece şi doctorul avusese timp să facă înconjurul oraşului, să viziteze un spital, să se întoarcă la hotel şi să citească în principalele ziare londoneze darea de seamă *in extenso* [1] a unui memoriu pe care-l prezentase, cu două zile în urmă, la marele Congres Internațional de Igienă, în legătură cu invenția sa: un numărător al globulelor sângelui.

În fața lui, o tavă acoperită cu un şervet alb conținea un cotlet fript cât trebuie, o ceaşcă de ceai fierbinte şi câteva dintre acele sandvişuri cu unt pe care bucătarii englezi le pregătesc de minune, datorită pâinişoarelor speciale furnizate de brutari.

– Da, repetă el, aceste jurnale din Regatul Unit sunt într-adevăr foarte bine redactate, nu se poate susține contrariul!... Cuvântul vicepreşedintelui, răspunsul

[1] Pe larg (în limba latină în text) (N.T.)

doctorului Cicogna din Neapole, intervențiile pe marginea memoriului meu, totul e prins din zbor, pe viu, fotografiat:

Ia cuvântul doctorul Sarrasin din Douai. Onorabilul membru vorbeşte în franțuzeşte. «Auditorii mei mă vor ierta că-mi iau această libertate – spune el la început - dar ei pricep, desigur, mai bine limba mea decât aş fi eu în stare să o vorbesc pe a lor»…

– Cinci coloane cu litere mici!… Nu ştiu care dintre dările de seamă e mai bună, cea din *Times* sau cea din *Telegraph*… Nu poate exista mai multă fidelitate şi preciziune!

Doctorul Sarrasin ajunsese aici cu reflecțiile sale, când însuşi maestrul de ceremonii - cine ar îndrăzni să dea un titlu mai modest unui personaj îmbrăcat cu atâta corectitudine în negru! - bătu la uşă şi întrebă dacă «monsiou» poate fi deranjat…

«Monsiou» este numele pe care englezii se cred obligați să-l dea tuturor francezilor fără deosebire, la fel cum şi-ar imagina că nesocotesc toate regulile de politețe adresându-se unui italian altfel decât cu «Signor» şi unui german altfel decât cu «Herr». La urma urmei, poate că au dreptate. Această obişnuință are avantajul incontestabil de a indica de la început naționalitatea oamenilor.

Doctorul Sarrasin luă cartea de vizită care-i fusese prezentată. Destul de surprins că i se fac vizite într-o țară unde nu cunoştea pe nimeni, el fu de-a dreptul uimit citind pe dreptunghiul minuscul de hârtie.

Mr. Sharp, solicitor
93, Southampton Row
London

Ştia că un «solicitor» este sinonimul englez al unui grefier sau, mai precis, al unui om al legii hibrid, intermediar între notar, grefier şi avocat - procurorul de odinioară.

– Ce naiba am eu de împărțit cu Mr. Sharp? se întrebă el. Să mă fi băgat fără voie în vreo încurcătură?... Eşti sigur că-i pentru mine?

– O, yes, monsiou.

– Ei bine, să intre!

Maestrul de ceremonii introduse un bărbat încă tânăr, pe care doctorul îl clasă, de la prima vedere, în marea familie a

«capetelor de mort». Buzele sale subțiri sau mai bine-zis uscate, dinții săi albi şi lungi, oasele temporale descărnate sub o piele pergamentoasă, tenul său de mumie şi ochii mici, cenuşii, sfredelitori îi dădeau drepturi incontestabile la această clasificare. Scheletul său dispărea, de la călcâie până la occiput, sub un «ulster-coat»[2] în carouri. În mâna dreaptă strângea mânerul unei valize de piele lucioasă.

Acest personaj intră, salută scurt, puse jos valiza şi pălăria, se aşeză fără să ceară îngăduință şi spuse:

– William Henry Sharp junior, asociat al casei Billows, Green, Sharp & Co. Am onoarea cu doctorul Sarrasin?

– Da, domnule.

– François Sarrasin?

– Acesta este, într-adevăr, numele meu.

– Din Douai?

– Douai este reşedința mea.

– Tatăl dumneavoastră se numea Isidore Sarrasin?

– Exact.

– Am stabilit deci că se numea Isidore Sarrasin.

Mr. Sharp scoase un carnet din buzunar, îl consultă şi reluă:

– Isidore Sarrasin a murit la Paris în 1857, în arondismentul al V-lea, strada Taranne, numărul 54, hotelul Şcolilor, actualmente dărâmat.

– Într-adevăr, încuviință doctorul, din ce în ce mai surprins. Dar vreți să-mi explicați…

– Numele mamei sale era Julie Langévol, continuă Mr. Sharp, imperturbabil. Era originară din Bar-le-Duc, fiica lui Bénédict Langévol, locuind în fundătura Loriol, mort în 1812,

[2] Pardesiu gros, larg şi lung ca un halat. (N.T.)

după cum reiese din registrele municipalității numitului oraş. Aceste registre sunt o instituție foarte prețioasă, domnule, foarte prețioasă!... Hm!... Hm!... Şi sora lui Jean-Jacques Langévol, tambur-major în al 36-lea regiment...

– Vă mărturisesc, spuse doctorul Sarrasin, uluit de această cunoaştere aprofundată a genealogiei sale, că în anumite privințe păreți mai bine informat decât mine. E adevărat că numele de familie al bunicii mele era Langévol, dar asta-i tot ce ştiu despre ea.

– A părăsit pe la 1807 oraşul Bar-le-Duc împreună cu bunicul dumneavoastră, Jean Sarrasin, cu care se căsătorise în 1799. S-au stabilit amândoi la Melun ca tinichigii şi au rămas acolo până în 1811, anul morții Juliei Sarrasin, născută Langévol. Din căsătoria lor a rămas un singur copil, Isidore Sarrasin, tatăl dumneavoastră. Din această clipă firul s-a rupt până la data morții acestuia, regăsit la Paris...

– Pot să înnod acest fir, spuse doctorul, antrenat fără voia lui de această precizie cu totul matematică. Bunicul meu s-a stabilit la Paris pentru a face educația fiului său, care voia să devină medic. A murit în 1832 la Palaiseau, lângă Versailles, unde tatăl meu îşi exercita profesiunea şi unde m-am născut eu însumi în 1822.

– Sunteți omul meu, reluă Mr. Sharp. Frați sau surori?...

– Nu. Eram singurul copil, şi mama a murit la doi ani după naşterea mea. Dar, în sfârşit, vreți să-mi spuneți...

Mr. Sharp se ridică.

– Sir Bryah Jowahir Mothooranath, spuse el, pronunțând aceste nume cu respectul pe care orice englez îl poartă titlurilor nobiliare, sunt fericit că v-am descoperit şi că sunt primul care vă prezintă omagiile sale!

„E nebun, gândi doctorul. O boală destul de frecventă la

«capetele de mort»”.

Solicitorul îi citi diagnosticul în ochi.

– Nu sunt câtuşi de puțin nebun. La ora actuală, sunteți singurul moştenitor cunoscut al titlului de baronet acordat, la cererea guvernatorului general al provinciei Bengal, lui Jean-Jacques Langévol, naturalizat cetățean englez în 1819, văduv al Begumei Gokool şi posesor al uzufructului bunurilor ei, decedat în 1841 şi lăsând doar un fiu, care a murit, idiot şi fără urmaşi, incapabil şi fără testament, în 1869. Succesiunea se ridica acum treizeci de ani la aproape cinci milioane de lire sterline. Ea a rămas sub sechestru şi tutelă şi dobânzile au fost capitalizate aproape în întregime în timpul vieții fiului imbecil al lui Jean-Jacques Langévol... Această succesiune a fost evaluată în 1870 la cifra rotundă de douăzeci şi unu de milioane de lire sterline sau cinci sute douăzeci şi cinci de milioane de franci. Executându-se hotărârea tribunalului din Agra, confirmată de Curtea din Delhi, omologată de Consiliul privat, bunurile imobile şi mobiliare au fost vândute, valorile[3] realizate, iar totalul a fost depus la Banca Angliei. Actualmente, el se cifrează la cinci sute douăzeci şi şapte de milioane de franci, pe care-i veți putea scoate cu un simplu cec, imediat după ce veți prezenta dovezile genealogice la Curtea cancelariei. Vă stau la dispoziție, începând de astăzi, pentru a obține de la Mrs. Trollop, Smith & Co, bancheri, orice acont veți dori.

Doctorul Sarrasin era înmărmurit. O clipă, nu putu să rostească nici un cuvânt. Apoi, împins de o tresărire a spiritului său critic şi neputând accepta ca un fapt experimental acest vis din «O mie şi una de nopți», izbucni:

[3] Valori mobiliare, titluri de rentă, acțiuni, obligații reprezentând anumite sume de bani. (N.T.)

– Dar la urma urmei, domnule, ce dovezi îmi puteți da în legătură cu această chestiune şi cum ați ajuns la mine?

– Dovezile sunt aici, răspunse Mr. Sharp, bătând cu palma valiza de piele lucioasă. Cât despre felul în care v-am găsit, nimic mai firesc. Vă caut de cinci ani. Descoperirea rudelor sau next of kin[4] cum spunem noi în dreptul englez, pentru numeroasele succesiuni fără moştenitori care sunt înregistrate în fiecare an în posesiunile britanice, este o specialitate a casei noastre. Or, moştenirea Begumei Gokool ne-a dat de lucru mai bine de cinci ani. Am făcut investigații pretutindeni, am trecut în revistă sute de familii Sarrasin, fără s-o găsim pe aceea care descinde din Isidore. Ajunsesem chiar la convingerea că nu există un alt Sarrasin în Franța când, ieri dimineața, citind în *Daily News* darea de seamă a Congresului de Igienă, am fost izbit de numele unui doctor pe care nu-l cunoşteam. Controlându-mi imediat însemnările şi miile de fişe privind această succesiune, am constatat cu uimire că oraşul Douai scăpase atenției noastre. Aproape sigur că mă aflu pe un drum bun, am luat trenul de Brigthon, v-am văzut la ieşirea din sala congresului şi m-am convins. Sunteți portretul viu al unchiului dumneavoastră din partea bunicii, aşa cum este înfățişat într-o fotografie făcută după o pânză a pictorului indian Saranoni.

Mr. Sharp scoase din carnetul său o fotografie şi o trecu doctorului Sarrasin. Un bărbat înalt, cu o barbă splendidă, un turban cu egretă şi o haină de brocart cu broderii verzi, stătea în atitudinea specifică portretelor istorice, înfățişând un general care scrie ordinul de atac privind cu atenție la spectator. În planul doi se distingeau vag fumul unei bătălii

[4] Rude de sânge.

şi o şarjă de cavalerie.

– Aceste documente vă vor spune mai multe decât mine, reluă Mr. Sharp. Vi le las şi, dacă-mi îngăduiți, mă voi întoarce peste două ceasuri ca să primesc dispozițiile dumneavoastră.

Spunând acestea, Mr. Sharp scoase din valiză şapte, opt legături de dosare, unele imprimate, altele manuscrise, le aşează pe masă şi ieşi cu spatele, murmurând:

– Sir Bryah Jowahir Mothooranath, am onoarea să vă salut.

Pe jumătate convins, pe jumătate sceptic, doctorul luă dosarele şi începu să le răsfoiască. Un examen rapid dovedi că povestea era cum nu se poate mai adevărată şi-i risipi toate îndoielile. Cum să eziți, de pildă, în prezența unui astfel de document:

«*Raport către Preacinstiții Lorzi ai Consiliului Privat al Reginei, depus la 5 ianuarie 1870, privind succesiunea vacantă a Begumei Gokool de Ragginahra, provincia Bengal.*

Starea de fapt. - Este vorba despre drepturile de proprietate a câtorva mehali, a patruzeci şi trei de mii de beegali de pământ arabil şi a unui ansamblu de clădiri, palate şi case de locuit, sate, obiecte mobiliare, bijuterii, arme etc., etc., provenind din succesiunea Begumei Gokool de Ragginahra. Din expunerile supuse succesiv Tribunalului civil din Agra şi Curții superioare din Delhi, rezultă că în 1819 Beguma Gokool, văduvă a rajahului Luckmissur şi moştenitoare a unei averi considerabile, s-a căsătorit cu un străin, francez de origine, numit Jean-Jacques Langévol. Acest străin, după ce a servit până în 1815 în armata franceză, unde avusese gradul de subofițer (*tambur-major*) *în al 36-lea*

regiment, s-a îmbarcat la Nantes după dizolvarea armatei Loirei, ca reprezentant al patronului, pe o navă de comerț. Ajungând la Calcutta, a pătruns în interiorul țării şi a obținut funcția de căpitan-instructor al micii armate indigene pe care era autorizat s-o întrețină rajahul Luckmissur. El n-a întârziat să urce până la gradul de comandant-şef şi, la puțin timp după moartea rajahului, a obținut mâna văduvei lui.

Diverse considerații de politică colonială şi serviciile importante aduse într-o situație primejdioasă europenilor din Agra de către Jean-Jacques Langévol, care obținuse cetățenia britanică, l-au determinat pe guvernatorul general al provinciei Bengal să ceară şi să obțină titlul de baronet pentru soțul Begumei. Proprietatea Bryah Jowahir Mothooranath a fost desemnată ca feudă a proaspătului baronet. Beguma a murit în 1839, lăsând uzufructul bunurilor sale lui Langévol, care a urmat-o doi ani mai târziu în mormânt. Din căsătoria lor nu rămăsese decât un fiu în stare de imbecilitate din cea mai fragedă copilărie, care a trebuit să fie pus imediat sub tutelă. Averea i-a fost administrată cu credință până la moartea sa, survenită în 1869. Nu există moştenitori cunoscuți ai acestei imense succesiuni. Tribunalul din Agra şi Curtea din Delhi, ordonând scoaterea ei la licitație, la cererea guvernului local, acționând în numele statului, avem onoarea să cerem Lorzilor Consiliului Privat omologarea acestor hotărâri etc., etc.»

Urmau semnăturile.

Copii legalizate ale hotărârilor de la Agra şi de la Delhi, acte de vânzare, ordine de depozitare a capitalului la Banca Angliei, un istoric al cercetărilor făcute în Franța pentru a-i găsi pe moştenitorii Langévol şi o masă impozantă de documente de acelaşi fel nu mai îngăduiră nici o ezitare

doctorului Sarrasin. Era, fără discuție, «next of kin» şi succesor al Begumei. Între el şi cele cinci sute douăzeci şi şapte de milioane depuse în subteranele băncii nu mai exista decât obstacolul unei judecăți de formă, pronunțate în urma prezentării unor acte autentice de naştere şi de deces!

Un asemenea noroc avea de ce să zguduie spiritul cel mai liniştit, şi bunul doctor nu putu să se sustragă în întregime emoției pe care i-o provoca o certitudine atât de neaşteptată. Totuşi emoția sa fu de scurtă durată şi se manifestă doar printr-o plimbare de câteva minute prin cameră. Îşi recâştigă stăpânirea de sine, îşi reproşă ca o slăbiciune această febră trecătoare şi, aruncându-se în fotoliu, rămase câtva timp cufundat în gânduri.

Apoi, dintr-o dată, se apucă iar să măsoare camera în lung şi-n lat. Dar acum ochii săi erau luminați de o flacără curată şi se vedea că o idee generoasă şi nobilă se naşte în mintea lui. O primi, o cântări, o lăsă să prindă aripi şi până la urmă o adoptă.

În clipa aceea se auzi o bătaie în uşă. Se întorsese Mr. Sharp.

– Vă cer iertare pentru îndoielile mele, îi spuse doctorul cu căldură. Iată-mă convins şi îndatorat de o mie de ori pentru osteneala pe care v-ați dat-o.

– Nici un fel de îndatorire... o afacere ca oricare alta... meseria mea..., răspunse Mr. Sharp. Pot să sper că sir Bryah va rămâne clientul meu?

– E de la sine înțeles. Vă încredințez rezolvarea întregii chestiuni. Vă rog să renunțați la acest titlu absurd...

«Absurd! Un titlu care valorează douăzeci şi unu de milioane de sterline?» spunea fizionomia lui Mr. Sharp, dar el era prea curtenitor ca să nu cedeze.

– Cum doriți. Dumneavoastră sunteți stăpânul, răspunse el. Mă întorc la Londra şi aştept ordinele dumneavoastră.

– Pot să păstrez aceste documente? întrebă doctorul.

– Desigur. Avem copii după ele.

Rămas singur, doctorul Sarrasin se aşează la birou, luă o foaie de hârtie şi scrise cele ce urmează:

Brighton, 28 octombrie 1871

Dragul meu băiat,

Ne-a picat din cer o avere enormă, colosală, de necrezut! *Nu mă crede atins de alienație mintală şi citeşte cele două sau trei documente pe care le adaug scrisorii mele. Vei vedea limpede că sunt moştenitorul unui titlu de baronet englez, sau mai bine-zis indian, şi al unui capital care depăşeşte jumătate de miliard de franci, depus la Banca Angliei.*

Nu mă îndoiesc, dragul meu Octave, de sentimentele cu care vei primi această veste. Ca şi mine, vei înțelege obligațiile noi pe care o asemenea avere ni le impune şi primejdiile la care poate supune ea înțelepciunea noastră. A trecut abia un ceas de când ştiu toate astea şi de pe acum grijile unei asemenea responsabilități înăbuşă pe jumătate bucuria pe care mi-o provocase la început, gândindu-mă la tine. Poate că această schimbare va fi fatală pentru destinele noastre… Modeşti pionieri ai ştiinței, eram fericiți în obscuritatea noastră. Vom fi şi de-acum înainte? Poate numai dacă… nu îndrăznesc să-ți vorbesc despre o idee care mi-a venit… dacă această avere însăşi va deveni în mâinile noastre un nou şi puternic aparat ştiințific, o minunată unealtă a civilizației!…

Vom mai vorbi despre asta. Scrie-mi, spune-mi repede ce impresie îți provoacă această veste şi adu-o la cunoştința

mamei tale. Sunt sigur că o va primi cu calm, ca o femeie cu judecată. Cât despre sora ta, ea este prea tânără încă pentru ca aşa ceva s-o facă să-şi piardă capul. De altfel, căpşorul ei e de pe acum destul de bine aşezat pe umeri, şi, chiar dacă va pricepe toate consecințele posibile ale acestei ştiri, sunt sigur că dintre noi toți ea va fi cel mai puțin tulburată de schimbarea survenită în situația noastră.

O caldă strângere de mână lui Marcel. I-am rezervat un rol de seamă în toate proiectele mele de viitor.

Părintele tău iubitor,
FR. SARRASIN
D.M.P.

Doctorul puse această scrisoare într-un plic împreună cu hârtiile mai importante şi o trimise pe adresa «Domnului Octave Sarrasin, elev la Şcoala centrală de arte şi manufacturi, strada Roi de Sicile, 32, Paris».

Apoi îşi luă pălăria, îşi îmbrăcă pardesiul şi se duse la congres. Peste un sfert de oră, nici nu se mai gândea la milioanele sale!

Capitolul II. DOI PRIETENI

Octave Sarrasin, fiul doctorului, nu era propriu-zis un leneş. Nu era nici prost, nici de o inteligență superioară, nici frumos, nici urât, nici înalt, nici scund, nici brun, nici blond. Era şaten şi, în totul, reprezentativ pentru omul mijlociu.

În colegiu obținea în general un premiu doi şi două sau trei mențiuni. Luase examenul de bacalaureat cu «satisfăcător». Respins prima oară la examenul de admitere în Şcoala centrală, fusese admis a doua oară pe locul 127. Avea o fire nehotărâtă, fiind una dintre acele ființe care se mulțumesc cu o certitudine incompletă, care trăiesc «aşa şi aşa» şi trec prin viață ca gâsca prin apă. Acest gen de oameni sunt în mâinile destinului asemenea unui dop de plută pe creasta unui val. După cum suflă vântul, dinspre nord sau dinspre sud, ei sunt purtați spre Ecuator sau spre Pol. Hazardul este cel care le hotărăşte cariera. Dacă doctorul Sarrasin nu şi-ar fi făcut oarecari iluzii în legătură cu caracterul fiului său, poate că ar fi ezitat înainte de a-i scrie rândurile pe care le-ați citit, dar un pic de orbire paternă e îngăduită chiar şi celor mai strălucite spirite.

Norocul voise ca, la începutul educației sale, Octave să cadă sub dominația unei firi energice, a cărei influență uşor tiranică, dar binefăcătoare, i se impusese cu tărie. La liceul Charlemagne, unde tatăl său îl trimisese să-şi isprăvească studiile, Octave se legase cu o strânsă prietenie de unul dintre colegii săi, un alsacian, Marcel Bruckmann, mai tânăr ca el cu un an, dar care-l copleşise de îndată cu vigoarea sa fizică, intelectuală şi morală.

Marcel Bruckmann, orfan de la doisprezece ani, moştenise o mică rentă care abia îi ajungea ca să-şi plătească

taxele. Fără Octave, care-l lua în vacanțe la părinții săi, n-ar fi pus niciodată piciorul în afara zidurilor liceului.

Familia doctorului Sarrasin fu în curând aceea a tânărului alsacian. Fire sensibilă sub aparenta sa răceală, el înțelese că întreaga lui viață trebuie să aparțină acestor oameni de treabă, care-i țineau loc de tată şi de mamă. Ajunse deci, în mod cu totul firesc, să adore pe doctorul Sarrasin, pe soția sa şi pe drăgălaşa şi de pe acum serioasa fetiță, care făcuseră să i se redeschidă inima. Le dovedi recunoştința sa prin fapte, nu prin cuvinte.

Într-adevăr, îşi asumase plăcuta sarcină de a face din Jeanne, care iubea învățătura, o fată cu o judecată dreaptă, cu un caracter ferm şi judicios şi, în acelaşi timp, din Octave un fiu demn de tatăl său. Trebuie să spunem că această sarcină era mai greu de dus la capăt cu Octave decât cu sora lui, care, pentru vârsta ei, îl depăşea încă de pe atunci. Dar Marcel îşi făgăduise să atingă dublul său scop.

Pentru că Marcel Bruckmann era unul dintre acei campioni inimoşi şi pricepuți pe care Alsacia are obiceiul să-i trimită în fiecare an să lupte în marea bătălie pariziană. Copil încă, el se distingea prin tăria şi suplețea muşchilor tot atât cât prin vioiciunea inteligenței. Era numai voință şi curaj pe dinăuntru, după cum era cioplit în unghiuri drepte pe dinafară. Din colegiu îl hărțuia nevoia imperioasă de a excela în toate - la paralele, ca şi la jocul cu mingea, în laboratorul de chimie, ca şi în sala de gimnastică.

Dacă-i lipsea vreunul dintre premii, socotea anul pierdut. La douăzeci de ani avea un trup mare şi robust, plin de viață şi de acțiune, o maşină organică la maximum de tensiune şi de randament. Chipul său inteligent era dintre acelea care atrag privirile spiritelor atente. Intrat al doilea la Şcoala

centrală, în acelaşi an cu Octave, era hotărât să fie primul la absolvire.

De altfel, Octave datora admiterea lui energiei persistente şi prea de ajuns pentru doi oameni a prietenului său. Timp de un an, Marcel îl «pistonase», îl împinsese la muncă, îl obligase prin luptă să aibă succes. Marcel avea față de această fire slabă şi oscilantă un sentiment de milă prietenească, asemănător celui pe care ar putea să-l aibă un leu față de un cățel. Se simțea mulțumit să fortifice cu prisosul sevei sale această plantă anemică şi s-o facă să rodească pe lângă el.

Războiul din 1870 îi surprinsese pe cei doi prieteni în timp ce-şi dădeau examenele. A doua zi după terminarea concursului, Marcel, vibrând de un sentiment patriotic exasperat de primejdia care amenința Strasbourgul şi Alsacia, se angajase în al 31-lea batalion de vânători. Octave îi urmase imediat exemplul.

Făcuseră împreună aspra campanie a asediului în avanposturile Parisului. Marcel primise, la Champigny, un glonț în brațul drept; la Buzenval, un epolet pe umărul stâng. Octave nu fusese nici rănit, nici avansat în grad. De fapt, nu era vina lui, căci îşi urmase totdeauna prietenul sub focul inamic. Abia dacă rămăsese în urmă cu şase metri. Dar aceşti şase metri erau totul.

De la încheierea păcii şi de la reluarea vieții obişnuite, cei doi studenți locuiau împreună în două camere alăturate ale unui modest hotel din apropierea şcolii. Nenorocirile Franței, răpirea Alsaciei şi Lorenei dăduseră caracterului lui Marcel o maturitate cu totul bărbătească. «Este datoria tinerilor francezi să îndrepte greşelile părinților lor, spunea el, şi numai prin muncă putem obține aceasta.»

În picioare de la ora cinci dimineața, îl obliga pe Octave să-l imite. Îl ducea la cursuri şi, la ieşire, nu-l părăsea nici o clipă. Se întorceau ca să se apuce de treabă, făcând din când în când pauze pentru o pipă şi o ceaşcă de cafea. Se culcau la ora zece, cu inima satisfăcută - dacă nu mulțumită - şi cu creierul plin. O partidă de biliard, un spectacol bine ales, din când în când un concert al orchestrei Conservatorului, o cursă călare până la pădurea Verrières, o plimbare printre copaci, de două ori pe săptămână un antrenament de box sau de scrimă - acestea erau distracțiile lor. Octave manifesta uneori veleități de revoltă şi arunca ocheade pofticioase către amuzamente mai puțin recomandabile. El propunea să meargă să-l vadă pe Aristide Leroux, care «îşi făcea dreptul» la braseria Saint-Michel. Dar Marcel îşi bătea joc cu atâta asprime de aceste fantezii încât, de cele mai multe ori, Octave renunța la ele.

La 29 octombrie 1871, pe la ora şapte seara, cei doi prieteni stăteau ca de obicei la aceeaşi masă, sub abajurul unei lămpi comune. Marcel se cufundase cu trup şi suflet într-o problemă de geometrie descriptivă aplicată la tăierea pietrelor de construcții. Octave se ocupa cu o grijă religioasă de pregătirea, din păcate mai importantă pentru el, a unui filtru. Era unul dintre puținele lucruri în care se lăuda că excelează - poate pentru că-i oferea prilejul cotidian de a scăpa pentru câteva minute de teribila necesitate de a înşira ecuații, ocupație de care, după părerea lui, Marcel abuza un pic. Făcea deci să treacă picătură cu picătură apa clocotită printr-un strat gros de cafea măcinată, şi această fericire liniştită ar fi trebuit să-i ajungă. Dar sârguința lui Marcel îl apăsa ca o mustrare de cuget şi simțea invincibila nevoie de a o tulbura cu trăncăneala lui:

– Ar trebui să cumpărăm un percolator [5], spuse el deodată. Acest filtru antic şi solemn nu mai este la înălțimea civilizației.

– Cumpără un percolator! Asta o să te împiedice poate să mai pierzi o oră în fiecare seară la bucătărie, răspunse Marcel.

Şi se întoarse la problema lui.

«O boltă are ca intrados[6] un elipsoid cu trei axe inegale. Fie ABDE elipsa de origine care cuprinde axa maximă oA=a şi axa mijlocie oB=b, în timp ce axa minimă (0,0'c[1]) este verticală şi egală cu c, ceea ce face ca bolta să fie lăsată...»

În clipa aceea se auzi o bătaie în uşă şi apoi o voce:

– O scrisoare pentru domnul Octave Sarrasin!

Vă dați seama cât de binecuvântată fu pentru tânărul student această fericită diversiune.

– E de la tata, spuse Octave. Îi recunosc scrisul... Asta-i scrisoare, nu glumă! adăugă el, cântărind plicul în mână.

Marcel ştia, ca şi el, că doctorul e în Anglia. Trecerea lui prin Paris, cu opt zile în urmă, fusese marcată de un dineu sardanapalic[7] oferit celor doi colegi într-un restaurant din Palais-Royal [8]. Faimos odinioară, restaurantul e astăzi demodat, dar doctorul Sarrasin continua să-l considere drept ultimul cuvânt al rafinamentului parizian.

---

[5] Aparat cu filtru, folosit pentru fabricarea unei cantități mai mari de cafea. (N.T.)

[6] Partea interioară, concavă, a unei bolți. (N.T.)

[7] Sardanapal, personaj legendar (ultim descendent al lui Ninus, întemeietorul cetății Ninive, şi al soției sale, fabuloasa Semiramida), a rămas ca prototip al îmbuibării, desfrânării şi laşității. Epitetul folosit de autor indică îmbelşugarea şi, poate, costul piperat al dineului. (N.T.)

[8] Monument parizian care a găzduit între 1829 şi 1934 numeroase localuri de petrecere. (N.T.)

– Să-mi spui dacă tatăl tău vorbeşte despre Congresul de Igienă, spuse Marcel. A avut o idee bună să se ducă acolo. Savanții francezi sunt prea înclinați spre izolare.

Şi se apucă din nou să rezolve problema.

«...Extradosul[9] va fi format dintr-un elipsoid asemănător cu primul, avându-şi centrul dedesubtul lui o' pe verticala o. Marcând focarele F_1, F_2, F ale celor trei elipse principale, trasăm elipsa şi hiperbola, auxiliare, ale căror axe comune...»

Strigătul lui Octave îl făcu să-şi ridice capul.

– Ce s-a-ntâmplat? întrebă el, cam neliniştit, văzându-şi prietenul alb la față.

– Citeşte! murmură celălalt, buimăcit de vestea pe care o primise.

Marcel luă scrisoarea, o citi până la capăt, o reciti, aruncă o privire asupra documentelor care o însoțeau şi spuse:

– Ciudat!

Apoi îşi umplu pipa cu meticulozitate şi o aprinse. Octave era parcă agățat de buzele lui.

– Crezi că-i adevărat? strigă el, cu vocea sugrumată de emoție.

– Adevărat?... Evident. Tatăl tău are prea mult bun-simț şi spirit ştiințific ca să se lase convins cu uşurință de un asemenea lucru. De altfel, dovezile sunt aici şi totul e în fond foarte simplu.

Pipa fiind aprinsă după toate regulile, Marcel se apucă iar de treabă. Octave rămăsese cu brațele spânzurându-i de-a lungul trupului, incapabil să-şi isprăvească măcar cafeaua şi cu atât mai mult să lege două idei. Avea nevoie să vorbească

[9] Partea exterioară a unei bolți. (N.T.)

pentru a se încredința că nu visează:

– Dar... dacă-i adevărat, e absolut dărâmător!... O jumătate de miliard înseamnă o avere uriaşă!...

Marcel îşi înalță capul şi încuviință:

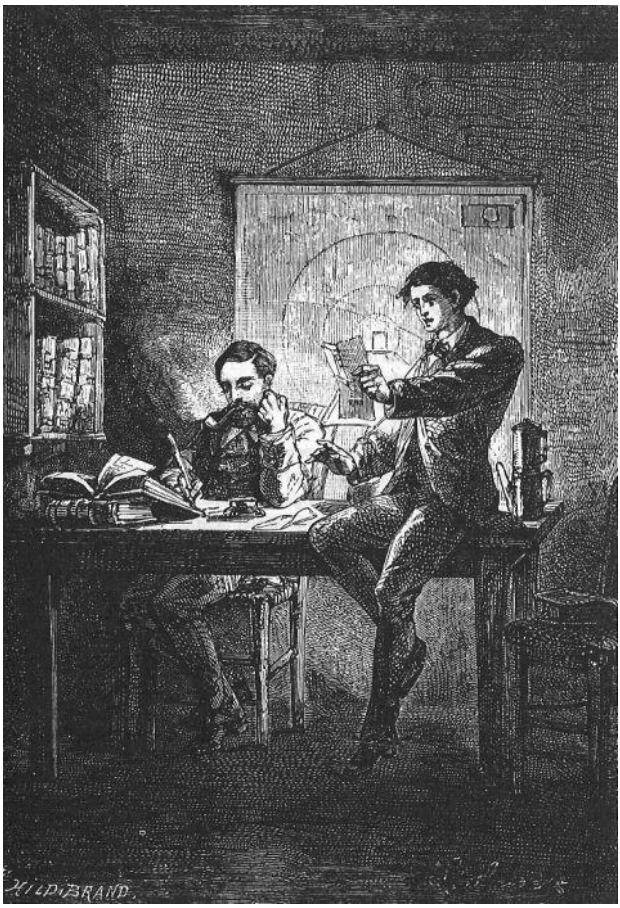

– Acesta-i cuvântul, uriaşă. Cred că în Franța nu există nici una la fel şi pot fi numărate câteva în Statele Unite, abia cinci-şase în Anglia, cu totul cincisprezece-douăzeci în întreaga lume.

– Şi pe deasupra un titlu! reluă Octave. Un titlu de baronet! Nu că l-aş fi dorit vreodată, dar, pentru că a picat, se poate spune că e totuşi mai elegant decât pur şi simplu Sarrasin.

Marcel lansă un rotocol de fum şi nu scoase nici un cuvânt. Rotocolul spunea însă clar: «Pff!... Pff!»

– Desigur, continuă Octave, n-aş fi făcut niciodată ca atâția alții care-şi adaugă o particulă nobiliară sau îşi inventează un marchizat de carton! Dar să ai un titlu adevărat, un titlu autentic, înscris după cum se cuvine în registrul pairilor Marii Britanii şi Irlandei, fără dubii şi confuzii posibile, cum se întâmplă prea des...

Pipa răspundea mereu: «Pff!... Pff!»

– Orice ai zice, dragul meu, «sângele albastru înseamnă ceva», cum spun englezii!

Octave se opri, sub privirea ironică a lui Marcel, şi se întoarse la milioanele sale:

– Îți aminteşti?... Binôme, profesorul nostru de matematici, ne bătea capul în fiecare an, în prima sa lecție despre numere, că o jumătate de miliard este un număr prea mare pentru ca forțele inteligenței umane să poată măcar să-şi facă o idee justă despre el, dacă n-ar avea la dispoziție resursele unei reprezentări grafice... îți dai seama că unui om care ar depune un franc pe minut i-ar trebui peste o mie de ani ca să plătească această sumă! Ah, este într-adevăr... straniu să-ți spui că eşti moştenitorul unei jumătăți de miliard de franci!

– Jumătate de miliard de franci! strigă Marcel, zguduit de cuvinte mai mult decât fusese de faptul în sine. Ştii care-i lucrul cel mai bun pe care l-ați putea face? Să-l dați Franței

ca să-şi plătească datoria de război![10] N-ar trebui decât de zece ori atât!...

– Sper că n-ai să sugerezi tatii o asemenea idee! strigă Octave, speriat. Ar fi capabil să şi-o însuşească! Văd că deja rumegă nu ştiu ce proiect în genul ăsta!... Mai treacă-meargă o plasare a banilor în obligații de stat, dar să păstrăm cel puțin renta!

– Haide, haide, fără să-ți dai seama, erai făcut să fii capitalist! răspunse Marcel. Ceva îmi spune, bietul meu Octave, că ar fi fost mai bine pentru tine, dacă nu şi pentru tatăl tău, care are un spirit onest şi echilibrat, ca această moştenire să fi avut proporții mai modeste. Mi-ar fi plăcut mai mult să văd că ai de împărțit cu surioara ta o rentă de douăzeci şi cinci de mii de livre decât acest munte de aur!

Şi se apucă iar de lucru.

Cât despre Octave, era cu neputință să facă ceva şi se agita atât de tare prin cameră, încât prietenul său, cam impacientat, sfârşi prin a-i spune:

– Ai face mai bine să ieşi la aer! E limpede că nu mai eşti bun de nimic în seara asta!

– Ai dreptate, răspunse Octave, folosind cu bucurie această cvasiîngăduință de a părăsi orice fel de muncă.

Şi, luându-şi pălăria, se rostogoli pe scări până-n stradă. Abia făcuse zece paşi şi se opri sub un felinar ca să recitească scrisoarea tatălui său. Avea nevoie să se asigure din nou că e treaz.

– Jumătate de miliard!... Jumătate de miliard!... Asta înseamnă o rentă de cel puțin douăzeci şi cinci de milioane!

[10] Potrivit tratatului de pace încheiat de guvernul lui Thiers, Franța se obliga să plătească Germaniei, ca despăgubiri de război, 5 miliarde de franci aur. (N.T.)

Dacă tata nu mi-ar da decât unul pe an, jumătate, un sfert, încă aş fi foarte fericit! Poţi să faci multe lucruri dacă ai bani! Sunt sigur că aş şti să-i folosesc cum se cuvine! Doar nu-s un neghiob, nu-i aşa? Am fost primit la Şcoala centrală!... Şi pe deasupra am şi un titlu! Voi şti să-l port!

În trecere, se privi în oglinzile unui magazin.

– Voi avea un palat, cai!... Marcel va avea şi el unul. Dacă voi fi bogat, e ca şi cum ar fi şi el. Ce bine s-a nimerit totuşi!... Jumătate de miliard!... Baronet!... Ciudat, acum că s-a întâmplat, mi se pare că m-aşteptam la asta! Ceva îmi spunea că nu voi fi obligat totdeauna să stau aplecat deasupra cărţilor şi a planşelor!... Orice s-ar spune, e un vis grozav!...

Rumegând aceste idei, Octave trecea pe sub arcadele străzii Rivoli. Ajunse la Champs-Elysées, dădu colţul străzii Royale şi ieşi pe bulevard.

Odinioară privea splendidele vitrine cu indiferenţă, ca pe nişte fleacuri care n-aveau loc în viaţa lui. Acum se opri şi se gândi cu un viu sentiment de bucurie că toate aceste comori ar putea fi ale lui dacă ar dori.

– Pentru mine lucrează torcătoarele din Olanda, ţes stofele cele mai fine manufacturile din Elbeuf, meşteresc ceasornicarii cronometrele lor, revarsă cascade de lumini candelabrul Operei, scârţâie viorile, răguşesc cântăreţele! Pentru mine sunt dresaţi caii pursânge în manejuri şi se aprind luminile la Café Anglais!... Parisul este al meu!... Totul este al meu!... Oare nu voi călători? Nu voi pleca să vizitez baronia mea din India?... Voi putea foarte bine într-o zi să-mi cumpăr o pagodă, cu bonzii şi cu idolii ei de fildeş cu tot! Voi avea elefanţi! Voi vâna tigri!... Şi arme frumoase!... Şi-o barcă frumoasă!... O barcă? Nu, un solid şi frumos iaht cu aburi,

ca să merg unde voi vrea, să mă opresc şi să plec iar după cum îmi va trăsni prin cap!... Apropo de aburi, trebuie să duc maică-mi ştirea. Dacă aş pleca la Douai? Şcoala... Şcoala poate să aştepte!... Dar trebuie să-l previn pe Marcel. Am să-i trimit o telegramă. O să înțeleagă că sunt grăbit să-mi văd mama şi sora într-o asemenea împrejurare!

Octave intră într-un birou telegrafic şi-şi preveni prietenul că pleacă şi se va întoarce peste două zile. Apoi opri o trăsură şi porni spre Gara de Nord.

Cum ajunse în vagon, se apucă iar să viseze.

La ora două dimineața, Octave suna zgomotos la poarta casei părinteşti - la soneria de noapte - şi stârnea emoție în paşnicul cartier Aubettes.

– Cine-o fi bolnavul? se întrebau cumetrele de la o fereastră la alta.

– Doctorul nu-i în oraş! strigă bătrâna servantă, din ferestruica sa de la ultimul etaj.

– Sunt eu, Octave!... Coboară să-mi deschizi, Francine!

După o aşteptare de zece minute, Octave reuşi să pătrundă în casă. Maică-sa şi soră-sa Jeanne, sosite grabnic în capoate, aşteptau explicația acestei vizite.

Scrisoarea doctorului, citită cu voce tare, le dădu cheia misterului.

Doamna Sarrasin fu o clipă zguduită. Ea-şi îmbrățişă fiul şi fiica, plângând de bucurie. I se părea că întregul univers va fi de-acum al lor şi că nenorocirea nu va îndrăzni niciodată să se atingă de nişte tineri care au câteva sute de milioane. Totuşi femeile se obişnuiesc mai repede decât bărbații cu aceste mari lovituri ale sorții. Doamna Sarrasin reciti scrisoarea soțului ei, îşi spuse că, în definitiv, el trebuie să hotărască destinul său şi al copiilor săi, şi îşi recăpătă

calmul. Cât despre Jeanne, era încântată văzând bucuria mamei şi a fratelui său; dar imaginația ei de treisprezece ani nu visa o fericire mai mare decât această căsuță modestă, în care viața i se scurgea încetişor între lecțiile profesorilor şi mângâierile părinților. Ea nu-şi dădea seama prea bine cum ar fi putut câteva pachete de bancnote să-i schimbe existența, şi această perspectivă nu o tulbură nici o clipă.

Doamna Sarrasin, măritată foarte tânără cu un om absorbit în întregime de ocupațiile tăcute ale savantului autentic, respecta pasiunea soțului său, pe care-l iubea cu duioşie, fără să-l înțeleagă însă prea bine. Neputând împărtăşi satisfacțiile pe care studiul le dădea doctorului Sarrasin, ea se simțise uneori cam singură alături de acest muncitor îndârjit şi-şi concentrase toate speranțele asupra celor doi copii. Visase totdeauna pentru ei un viitor strălucit. Nu se îndoia că Octave era menit celor mai înalte împliniri. De când intrase la Şcoala centrală, această modestă şi folositoare academie de tineri ingineri se transformase în spiritul ei într-o pepinieră de oameni iluştri. Singura ei teamă era ca averea lor modestă să nu constituie un obstacol sau cel puțin o dificultate în cariera glorioasă a fiului său şi să nu dăuneze mai târziu măritişului fiicei sale. Ceea ce înțelesese din scrisoarea soțului său era că aceste temeri nu mai aveau nici un motiv să existe. Satisfacția ei fu deci completă.

Mama şi fiul petrecură o mare parte din noapte stând de vorbă şi făcând proiecte, în timp ce Jeanne, foarte mulțumită de prezent şi fără nici o grijă de viitor, adormise într-un fotoliu.

Totuşi, înainte de a se duce, în sfârşit, la culcare, doamna Sarrasin spuse fiului său:

– Nu mi-ai vorbit despre Marcel. Nu i-ai spus ce cuprinde

scrisoarea tatălui tău? Ce-a zis despre asta?

– O, doar îl cunoşti pe Marcel! răspunse Octave. E mai mult decât un înțelept, e un stoic. Cred că imensitatea moştenirii l-a făcut să se înspăimânte pentru noi! Spun *pentru noi*, dar neliniştea lui nu se răsfrângea şi asupra tatii, al cărui bun-simț şi a cărui rațiune ştiințifică le cunoştea. Dar în ceea ce te priveşte, mamă, pe Jeanne de asemenea şi, mai ales, pe mine, el nu mi-a ascuns că ar fi preferat o moştenire modestă, o rentă de douăzeci şi cinci de mii de livre...

– Poate că Marcel are dreptate, răspunse doamna Sarrasin, privindu-şi fiul. O avere neaşteptată poate deveni o mare primejdie pentru anumite firi!

Jeanne tocmai se trezise şi auzise ultimele cuvinte ale maică-şi.

– Ştii, mamă, spuse ea, frecându-se la ochi şi îndreptându-se către cămăruța ei, într-o zi mi-ai zis că Marcel are totdeauna dreptate! Eu cred în tot ceea ce spune prietenul nostru Marcel!

Şi, îmbrățişându-şi mama, Jeanne se retrase.

Capitolul III. UN FAPT DIVERS

Sosind la a patra şedinţă a Congresului de Igienă, doctorul Sarrasin constată că toţi colegii săi îl întâmpină cu un deosebit respect.

Până atunci, prea-nobilul lord Glandover, cavaler al Ordinului Jartierei, care avea preşedinţia nominală a adunării, abia dacă binevoise să observe existenţa individuală a medicului francez.

Acest lord era un august personaj, al cărui rol se mărginea la a declara şedinţa deschisă sau închisă şi a da mecanic cuvântul vorbitorilor înscrişi pe o listă aşezată în faţa lui. Îşi ţinea mâna dreaptă în deschizătura redingotei sale îmbutonate nu pentru că ar fi căzut de pe cal, ci numai pentru că această atitudine incomodă a fost dată de sculptorii englezi statuilor mai multor oameni de stat. O faţă palidă şi spână, presărată cu pete roşii, şi o perucă, ridicată pretenţios într-un moţ lăsat pe o frunte care suna a gol, completau figura cea mai comic afectată şi cea mai nebunesc băţoasă care a fost văzută vreodată. Lordul Glandover îşi mişca tot corpul dintr-o dată, ca şi cum ar fi fost de lemn sau de mucava. Până şi ochii lui păreau să nu se rotească în orbite decât prin smucituri intermitente, ca nişte ochi de păpuşă sau de manechin.

Cu prilejul prezentării, preşedintele Congresului de Igienă îi adresase doctorului Sarrasin un salut protector şi condescendent, care ar fi putut fi tradus astfel:

– Bună ziua, domnule om de nimic!... Dumneata eşti acela care, ca să-ţi asiguri mărunta existenţă, te ocupi cu aceste mici lucrări pe mici maşinării? Trebuie să am, într-adevăr, ochi buni ca să zăresc o creatură atât de

îndepărtată de mine pe scara umană!... Îți îngădui să te aşezi în umbra Senioriei Mele.

De data aceasta, lordul Glandover îi adresă cel mai grațios surâs şi împinse curtoazia până la a-i arăta un scaun liber în dreapta sa. Pe de altă parte, toți membrii congresului se ridicaseră în picioare.

Destul de surprins de aceste semne ale unei atenții excepțional de măgulitoare şi spunându-şi că, după o matură gândire, numărătorul de globule li se păruse fără îndoială confraților săi o descoperire mai importantă decât la prima vedere, doctorul Sarrasin se aşează pe locul care-i fusese oferit.

Dar toate iluziile sale de inventator se risipiră când lordul Glandover se aplecă la urechea lui cu o asemenea contorsiune a vertebrelor cervicale, încât mai c-ar fi putut să-şi sucească gâtul.

– Aflu, şopti el, că sunteți un om cu o avere considerabilă. Mi se spune că «valorați» douăzeci şi unu de milioane de sterline!

Lordul Glandover părea dezolat că a putut să trateze cu uşurință echivalentul în carne şi oase al unei asemenea valori monetare. Întreaga sa atitudine spunea:

«De ce n-am fost preveniți?... Sincer vorbind, nu e bine! Să expui oamenii la asemenea greşeli!...»

Doctorul Sarrasin, care nu credea, pe drept cuvânt, că «valorează» un ban mai mult decât la şedințele precedente, se întreba cum se răspândise ştirea atât de repede, când doctorul Ovidius din Berlin, vecinul său din dreapta, i se adresă cu un surâs fals şi searbăd:

– Iată-vă la fel de bogat ca Rotschild!... *Daily Telegraph* publică ştirea!... Complimentele mele!

Şi-i dădu un ziar din dimineața aceea, în care se putea citi următorul «fapt divers», într-o redactare indicând destul de limpede autorul:

O MOŞTENIRE FABULOASĂ - Faimoasa succesiune vacantă a Begumei Gokool şi-a găsit, în sfârşit, moştenitorul legitim, datorită eforturilor abile ale domnilor Billows, Green şi Sharp, solicitori, Southampton Row, 93, Londra. Fericitul proprietar al celor douăzeci şi unu de milioane de sterline depuse la Banca Angliei este un medic francez, doctorul Sarrasin, al cărui frumos memoriu la Congresul de la Brighton l-am analizat chiar în aceste pagini în urmă cu trei zile.

Datorită silinței sale şi trecând prin peripeții care ar alcătui ele singure un adevărat roman, Mr. Sharp a ajuns să stabilească, fără vreo contestație posibilă, că doctorul Sarrasin este singurul urmaş în viață al lui Jean-Jacques Langévol, baronet, al doilea soț al Begumei Gokool.

Acest om, care s-a ridicat prin meritele lui, era, pare-se, originar din micul oraş francez Bar-le-Duc. Pentru intrarea în posesie nu mai rămân de îndeplinit decât simple formalități. Cererea se află la Curtea Cancelariei. O ciudată înlănțuire de împrejurări a îngrămădit pe capul unui savant francez, împreună cu un titlu britanic, comorile adunate de un lung şir de rajahi indieni. Hazardul ar fi putut să se arate mai puțin inteligent şi trebuie să ne felicităm că un capital atât de considerabil cade în mâini care vor şti să-i dea o bună folosință.

Datorită unui sentiment destul de straniu, doctorul Sarrasin fu contrariat să vadă vestea devenită publică. Nu era numai din cauza neplăcerilor pe care experiența sa de

viață îl făcea să le prevadă, dar se simțea umilit de importanța atribuită acestui eveniment. Avea impresia că este micşorat pe măsura enormei cifre a capitalului său. Lucrările sale, meritul său personal erau de acum înecate în acest ocean de aur şi de argint, chiar în ochii confraților săi. Nu mai vedeau în el cercetătorul neobosit, inteligența superioară şi subtilă, inventatorul ingenios - vedeau jumătate de miliard. Dacă ar fi fost unul dintre specimenele cele mai degradate ale umanității, în loc de a fi unul din reprezentanții ei de frunte, greutatea lui ar fi fost aceeaşi. Lordul Glandover spusese cuvântul: el «valora» de acum înainte douăzeci şi unu de milioane de sterline, nici mai mult, nici mai puțin.

Această idee îl scârbi, iar congresul, care privea cu o curiozitate întru totul ştiințifică cum era făcut un «semimiliardar», constată nu fără surpriză că fizionomia subiectului se voala cu un soi de tristețe.

Nu fu însă decât o slăbiciune trecătoare. Măreția scopului căruia hotărâse să-i consacre această avere neaşteptată se înfățişă dintr-o dată doctorului şi-l făcuse să se însenineze din nou. Aşteptă sfârşitul lecturii pe care-o făcea doctorul Stevenson din Glasgow în legătură cu *Educația tinerilor idioți* şi ceru cuvântul pentru o comunicare.

Lordul Glandover i-l dădu imediat şi cu precădere chiar față de doctorul Ovidius. I l-ar fi dat chiar dacă s-ar fi opus întregul congres, chiar dacă toți savanții Europei ar fi protestat împotriva acestei favori! Iată ce spunea în mod elocvent intonația cu totul specială a vocii preşedintelui.

– Domnilor, spuse doctorul Sarrasin, socoteam să aştept câteva zile înainte de a vă împărtăşi ciudatul meu noroc şi consecințele fericite pe care le poate avea pentru ştiință. Dar întrucât faptul a devenit public, aş dovedi poate o anumită

afectare dacă nu l-aş plasa de îndată pe adevăratul său teren... Da, domnilor, e adevărat că o sumă considerabilă, o sumă de mai multe sute de milioane, depusă la Banca Angliei, îmi revine în mod legitim. E nevoie să vă mai spun că, în aceste împrejurări, mă consider doar fideicomisarul[11] ştiinţei?... (*Profundă senzaţie.*) Nu mie îmi aparţine de drept acest capital, ci Umanităţii, Progresului!... (*Mişcări diverse. Exclamaţii. Aplauze unanime. Întregul congres se ridică, electrizat de această declaraţie.*) Nu mă aplaudaţi, domnilor! Nu cunosc un singur om de ştiinţă într-adevăr demn de acest frumos nume care să nu fi făcut în locul meu ceea ce vreau eu să fac. Poate că unii vor gândi că, asemenea multor acţiuni umane, şi în aceasta există mai mult amor propriu decât devotament... («*Nu*! *Nu*!») De altfel, n-are importanţă! Să luăm în consideraţie doar rezultatele. Declar deci, definitiv şi fără rezerve: jumătatea de miliard pe care hazardul o pune în mâinile mele nu este a mea, ci a ştiinţei! Vreţi să fiţi parlamentul care va repartiza acest buget?... N-am suficientă încredere în propria mea capacitate pentru a pretinde să dispun ca un stăpân absolut. Vă fac judecători şi veţi hotărî dumneavoastră înşivă cea mai bună întrebuinţare care poate fi dată acestei comori! (*Urale. Profundă agitaţie. Delir general.*)

Congresul e în picioare. În exaltarea lor, câţiva membri s-au suit pe masă. Profesorul Turnbull, din Glasgow, pare ameninţat de apoplexie. Doctorul Cicogna, din Neapole, şi-a pierdut respiraţia. Numai lordul Glandover îşi păstrează calmul demn şi senin care se potriveşte cu rangul său. El e absolut convins, de altfel, că doctorul Sarrasin glumeşte şi că

[11] Fideicomisul este o dispoziţie testamentară prin care se dispune ca moştenitorul sau legatarul să remită unei a treia persoane (în cazul de faţă ştiinţei) o parte din moştenire. (N.T.)

n-are nici cea mai mică intenție de a înfăptui un program atât de extravagant.

– Dacă-mi este îngăduit totuşi, reluă oratorul când se făcu un pic de linişte, dacă-mi este îngăduit să sugerez un plan, care ar putea fi dezvoltat şi perfecționat, îl propun pe acesta.

Congresul, recăpătându-şi, în sfârşit, sângele rece, ascultă cu o atenție religioasă.

– Domnilor, printre cauzele de boală, de mizerie şi de moarte, se numără una căreia cred că este rațional să-i acordăm o deosebită atenție: condițiile igienice deplorabile în care trăiesc cei mai mulți oameni. Ei se înghesuie în oraşe, în locuințe lipsite de aer şi de lumină, aceşti doi factori indispensabili vieții. Aceste aglomerații umane devin câteodată adevărate focare de infecții. Cei care nu-şi găsesc moartea sunt atinşi în sănătatea lor. Forța lor productivă scade, şi societatea pierde astfel mari cantități de muncă pe care le-ar putea folosi în cele mai prețioase îndeletniciri. De ce, domnilor, n-am apela noi la cel mai puternic mijloc de convingere: exemplul? De ce nu ne-am uni toate resursele imaginației pentru a trasa planul unui oraş-model, după date riguros ştiințifice?... (*Da*! *Da*! *E adevărat*!) De ce nu am folosi noi capitalul de care dispunem pentru a clădi acest oraş şi a-l prezenta întregii lumi ca o învățătură concretă?... (*Da*! *Da*! - *Tunet de aplauze*.)

Membrii congresului, cuprinşi de o nebunie contagioasă, îşi strâng mâinile, se aruncă asupra doctorului Sarrasin, îl ridică, îl poartă în triumf împrejurul sălii.

– Domnilor, reluă doctorul când ajunse din nou la locul său, această aşezare, pe care fiecare dintre noi o vede de pe acum cu ochii imaginației, acest oraş al sănătății şi al

bunăstării poate deveni în câteva luni o realitate. Am invita toate popoarele să vină să-l viziteze, am răspândi în toate limbile planul şi descrierea lui, am chema să locuiască în el familiile cinstite pe care sărăcia şi lipsa de lucru le izgonesc din țările aglomerate. Nu vă veți mira că mă gândesc şi la acele familii pe care cucerirea străină le-a obligat să accepte cruda necesitate a exilului; ele ar găsi la noi locul de desfăşurare a activității şi de folosire a inteligenței lor, aducându-ne aceste bogății morale, de mii de ori mai prețioase decât minele de aur şi diamante. Am înființa acolo mari colegii, în care tineretul, crescut după principii înțelepte, în stare să dezvolte şi să echilibreze toate facultățile morale, fizice şi intelectuale, ne-ar pregăti generații puternice pentru viitor!

Trebuie să renunțăm să descriem entuziastul tumult care urmă acestei comunicări. Aplauzele, uralele, strigătele de hip! hip! răsunară mai mult de un sfert de ceas.

Doctorul Sarrasin abia reuşise să se aşeze din nou, când lordul Glandover, aplecându-se către el, murmură clipind din ochi:

– Bună speculație!... Contați pe veniturile chiriilor, nu-i aşa?... O afacere sigură dacă e bine lansată şi patronată de nume alese!... Toți suferinzii şi convalescenții vor dori să locuiască acolo!... Nădăjduiesc că-mi veți reține un lot bun de teren!...

Bietul doctor, rănit de această încăpățânare de a da acțiunilor sale un mobil cupid, era gata să răspundă senioriei sale, când îl auzi pe vicepreşedinte cerând un vot de mulțumire prin aclamații pentru autorul propunerii filantropice care fusese supusă adunării.

– Va fi, spuse el, o cinste eternă pentru Congresul de la

Brighton că o idee atât de sublimă s-a născut aici. Pentru a o concepe, era necesară cea mai înaltă inteligență unită cu inima cea mai mare şi cu generozitatea cea mai nemaipomenită... Şi totuşi acum, când ideea e sugerată, aproape că ne mirăm că n-a fost încă înfăptuită! Câte miliarde cheltuite în războaie nebuneşti, câte capitaluri risipite în speculații ridicole ar fi putut fi consacrate unei asemenea încercări!

Isprăvind, oratorul cerea pentru noua aşezare, ca un omagiu firesc adus fondatorului ei, numele de «Sarrasina».

Propunerea sa începuse să fie aclamată, când trebui să se revină asupra votului, la însăşi cererea doctorului Sarrasin.

– Nu, spuse el, numele meu n-are nimic de-a face cu asta. Să ne ferim, de asemenea, să înzorzonăm viitorul oraş cu vreuna dintre acele apelațiuni care, sub pretextul că derivă din greacă sau latină, dau lucrului sau ființei care le poartă o alură pedantă. Va fi Cetatea Bunăstării, dar eu cer ca numele său să fie acela al patriei mele şi să o numim France-Ville!

Nu i se putea refuza doctorului această satisfacție, pe care o merita din plin.

France-Ville era de acum întemeiat în cuvinte; datorită procesului-verbal care avea să închidă şedința, oraşul avea să existe şi pe hârtie. Se trecu imediat la discutarea articolelor generale ale proiectului

Dar să lăsăm congresul, prins de această îndeletnicire practică, atât de deosebită de grijile obişnuite ale unor asemenea adunări, pentru a urma pas cu pas, într-unul din nenumăratele sale itinerarii, soarta «faptului divers» publicat în *Daily Telegraph*.

Încă din seara zilei de 29 octombrie, această notă, reprodusă textual de ziarele engleze, începea să facă vâlvă în toate cantoanele Regatului Unit. Ea apărea şi în *Hull-Journal* şi figura în partea de sus a celei de-a doua pagini a acestei foi modeste pe care *Mary Queen*, vas cu trei catarge, încărcat cu cărbuni, o aduse la 1 noiembrie la Rotterdam.

Tăiat fără întârziere de foarfecii sârguincioşi ai redactorului-şef şi unicului secretar al *Ecoului Niederlandez* şi tradus în limba lui Cuyp şi Potter[12], «faptul divers» ajunse la 2 noiembrie, pe aripile valurilor, la ziarul *Memorialul Bremenului*. Acolo, fără să-şi schimbe trupul, el îmbrăcă un veşmânt nou şi nu întârzie să se vadă tipărit în nemțeşte. De ce trebuie să constatăm aici că ziaristul teuton, după ce scrisese în capul traducerii *Eine übergrosse Erbschaft*[13], nu se dăduse în lături de la un subterfugiu meschin şi abuzase de credulitatea cititorilor săi, adăugând între paranteze: *Corespondență specială din Brighton*?...

Oricum ar fi, devenită astfel germană prin drept de anexiune, ştirea sosi la impozanta redacție a *Gazetei Nordului*, care-i făcu loc în a doua coloană a celei de-a treia pagini, mulțumindu-se să suprime titlul, prea şarlatanesc pentru asemenea persoană gravă.

Trecând prin aceste avataruri succesive, ea îşi făcu, în sfârşit, intrarea, în seara zilei de 3 noiembrie, purtată de mâna solidă a unui valet saxon, în cabinetul-salon-sufragerie al domnului profesor Schultze, de la Universitatea din Iena.

Oricât de sus ar fi aşezat un astfel de personaj pe scara viețuitoarelor, la prima vedere nu părea să aibă nimic extraordinar. Era un bărbat de patruzeci şi cinci sau

[12] Pictori olandezi din secolul al XVII-lea. (N.T.)

[13] O moştenire uriaşă (*în limba germană în text*). (N.T.)

patruzeci şi şase de ani, destul de înalt; umerii săi pătraţi mărturiseau o constituţie robustă; fruntea era dezgolită şi puţinul păr care-i mai rămăsese la ceafă şi pe tâmple era blond spălăcit. Avea ochii albaştri, acel albastru şters care nu trădează niciodată gândul. Nici o lumină nu se aprinde în ei şi totuşi te simţi stânjenit îndată ce te privesc. Gura profesorului Schultze era mare, garnisită cu unul dintre acele duble şiruri de dinţi formidabili care nu-şi lasă niciodată prada, închişi însă îndărătul unor buze subţiri, a căror menire principală trebuie să fie numerotarea cuvintelor lăsate să iasă. Toate acestea alcătuiau un ansamblu neliniştitor şi neplăcut pentru ceilalţi, de care însă profesorul era în mod vizibil foarte satisfăcut pentru el însuşi.

La zgomotul pe care-l făcu valetul, îşi ridică ochii către şemineu, privi la o minunată pendulă de Barbedienne, cu totul nelalocul ei în mijlocul mobilelor vulgare care o înconjurau, şi spuse cu o voce mai mult bătoasă decât aspră:

– Şase şi cincizeci şi cinci! Poşta soseşte cel mai târziu la şase treizeci. Mi-ai adus-o azi cu o întârziere de douăzeci şi cinci de minute. Prima dată când nu va fi pe masa mea la şase treizeci, vei fi concediat la opt.

– Domnul vrea să ia masa? întrebă servitorul, înainte de a se retrage.

– E şase şi cincizeci şi cinci şi eu cinez la şapte! Ştii asta de trei săptămâni, de când eşti la mine! Reţine, de asemenea, că nu schimb niciodată ora şi nu repet niciodată un ordin.

Profesorul puse jurnalul pe colţul mesei şi se apucă din nou să scrie un memoriu care trebuia să apară peste două zile în *Annalen für Physiologie*. Nu facem nici o indiscreţie constatând că memoriul avea următorul titlu:

De ce sunt atinşi toţi francezii, în diferite grade, de

degenerescență ereditară?

În timp ce profesorul îşi continua lucrul, cina, alcătuită dintr-o farfurie enormă cu cârnați pe varză, străjuită de o gigantică halbă cu bere, fusese servită discret pe o măsuță la colțul focului. Profesorul lăsă pana pentru această masă, pe care o savură cu mai multă plăcere decât ar fi fost de aşteptat din partea unui om atât de serios. Apoi sună pentru cafea, aprinse o mare pipă de porțelan şi se apucă iar de lucru.

Era aproape de miezul nopții când profesorul semnă ultima foaie şi trecu în dormitor pentru o odihnă binemeritată. Abia după ce se sui în pat rupse banda ziarului şi începu să-l citească. În clipa în care somnul era gata să-l cuprindă, atenția profesorului fu atrasă de un nume străin, «Langévol», în ştirea privind fabuloasa moştenire. Dar zadarnic încercă el să-şi amintească ce anume îi evocă acest nume.

După câteva minute de căutări, aruncă ziarul, suflă în lumânare şi făcu să se audă în curând un sforăit sonor.

Totuşi, printr-un fenomen fiziologic pe care el însuşi îl studiase şi-l explicase în amănunt, numele îl urmări pe profesorul Schultze până şi în visurile sale. Trezindu-se a doua zi dimineața, el se surprinse repetându-l.

Dintr-o dată, în clipa în care îşi cerceta ceasul ca să vadă ce oră e, fu iluminat de o străfulgerare. Aruncându-se asupra ziarului, pe care-l regăsi la picioarele patului, el citi şi reciti de mai multe ori la rând alineatul pe care fusese gata să-l treacă cu vederea în ajun, ducându-şi mâna la frunte ca şi cum ar fi vrut să-şi concentreze ideile.

Era evident că în creierul său se face lumină, căci, fără a pierde timpul să-şi pună halatul înflorat, alergă la şemineu,

desprinse un mic portret miniatural atârnat aproape de oglindă şi, întorcându-l, îşi trecu mâneca peste cartonul prăfuit de pe spatele lui.

Profesorul nu se înşelase. Pe carton se putea citi acest nume, scris cu o cerneală gălbuie, aproape ştearsă după o jumătate de secol:

«*Thérèse Schultze, eingeborene Langévol*» (Thérèse Schultze, născută Langévol).

În aceeaşi seară, profesorul luă trenul direct către Londra.

Capitolul IV. PĂRȚI EGALE

La 6 noiembrie, la ora şapte dimineața, Herr Schultze sosea în gara Charing-Cross. La prânz se prezenta în Southampton Row, la numărul 93, într-o sală mare împărțită în două printr-o barieră de lemn - de o parte ajutorii de notar, de cealaltă parte publicul – mobilată cu şase scaune, o masă neagră, nenumărate dosare verzi şi o agendă cu adrese. Doi tineri, aşezați la masă, erau pe cale să mănânce liniştiți dejunul tradițional al oamenilor de legi: pâine şi brânză.

– Domnii Billows, Green şi Sharp? spuse profesorul cu aceeaşi voce cu care îşi cerea cina.

– Mr. Sharp este în cabinetul său. Numele dumneavoastră? Afacerea?...

– Profesorul Schultze, din Iena, afacerea Langévol.

Tânărul murmură aceste date în pavilionul unui tub acustic şi primi în pavilionul propriei sale urechi un răspuns pe care se feri să-l divulge şi care s-ar fi putut traduce astfel:

– La naiba cu afacerea Langévol! Încă un nebun care-şi închipuie că are drepturi!

Riposta tânărului:

– Este un domn «respectabil». N-are o înfățişare plăcută, dar nu pare să fie un oarecine.

O nouă exclamație misterioasă:

– Şi vine din Germania?...

– Cel puțin aşa spune.

Un suspin se strecură prin tub:

– Să urce.

– Etajul doi, uşa din față, spuse tânărul cu glas tare, indicând un culoar interior.

Profesorul pătrunse în culoar, urcă cele două etaje şi

ajunse în fața unei uşi capitonate pe care numele lui Mr. Sharp se desprindea în litere negre pe o placă de aramă.

Acest personaj era aşezat în fața unui birou de acaju, într-un cabinet cu covoare de pâslă, scaune de piele şi mari dulapuri întredeschise. Abia se ridică din fotoliul său şi, după obiceiul atât de curtenitor al funcționarilor, se apucă să răsfoiască timp de cinci minute prin dosare, ca să aibă aerul că e foarte ocupat. În sfârşit, întorcându-se către profesorul Schultze, care se aşezase lângă el, spuse:

– Domnule, vă rog să-mi comunicați rapid ce doriți. Timpul meu este extrem de limitat şi nu pot să vă ofer decât câteva minute.

Profesorul surâse abia ghicit, lăsând să se vadă că se sinchiseşte prea puțin de felul în care e primit.

– Poate că veți socoti nimerit să-mi acordați câteva minute suplimentare când veți şti ce mă aduce aici.

– Vă ascult, domnule.

– Este vorba despre succesiunea lui Jean-Jacques Langévol, din Bar-le-Duc, şi eu sunt nepotul surorii sale mai mari, Thérèse Langévol, căsătorită în 1792 cu bunicul meu Martin Schultze, chirurg în armata lui Brunswick [14] şi decedat în 1814. Posed trei scrisori ale unchiului meu către soră-sa şi numeroase mărturii privind trecerea lui pe-acasă, după bătălia de la Iena, fără a mai pune la socoteală documentele legalizate care stabilesc filiația mea.

E inutil să urmărim explicațiile profesorului Schultze. Împotriva obiceiurilor sale, el fu aproape prolix. E adevărat că vorbea despre singura problemă în care era inepuizabil. Trebuia să-i demonstreze lui Mr. Sharp, englez, necesitatea

[14] General prusac, şef al armatelor coalizate împotriva Franței în 1792. (N.T.)

de a face ca rasa germanică să predomine asupra tuturor celorlalte. Dacă se încăpățâna în ideea de a reclama această moştenire, era mai ales pentru a o smulge din mâini franceze, care n-ar fi putut s-o folosească decât într-un mod prostesc!... Ceea ce detesta la concurentul său era mai ales naționalitatea!... Dacă ar fi avut de-a face cu un german, desigur că n-ar mai fi insistat etc., etc. Dar gândul că un pretins savant, un francez, ar putea să întrebuințeze acest imens capital în serviciul ideilor franceze îl scotea din fire şi socotea de datoria lui să-şi apere drepturile până-n pânzele albe.

La prima vedere, înlănțuirea de idei între această digresiune politică şi fabuloasa moştenire părea să fie cam ascunsă. Dar Mr. Sharp avea în suficientă măsură simțul afacerilor ca să înțeleagă legătura superioară existentă între aspirațiile naționale ale rasei germanice în general şi aspirațiile particulare ale individului Schultze către moştenirea Begumei. Ele erau, în fond, de acelaşi ordin.

De altfel, nu era posibilă nici o îndoială. Oricât de umilitor ar fi fost pentru un profesor de la Universitatea din Iena să aibă legături de rudenie cu oameni de rasă inferioară, era evident că o străbunică franceză avusese partea ei de responsabilitate în fabricarea acestui produs uman fără egal. Numai că această rudenie, de un grad inferior celei a doctorului Sarrasin, nu-i crea decât drepturi inferioare la amintita succesiune. Solicitorul văzu totuşi posibilitatea de a le susține cu oarecare aparențe de legalitate şi, în această posibilitate, întrevăzu o alta, în avantajul firmei Billows, Green şi Sharp: aceea de a transforma afacerea Langévol, de pe acum frumoasă, într-o afacere magnifică, o nouă întruchipare a celebrei «Jarndyce împotriva lui Jarndyce» a

lui Dickens [15] . Un orizont de hârtie timbrată, acte şi documente de tot felul se desfăşură în faţa ochilor omului de legi. Mai mult încă, se gândi la un compromis aranjat de el, Sharp, în interesul celor doi clienţi ai săi şi care i-ar aduce lui, Sharp, aproape tot atâta glorie cât profit.

Cu toate acestea, îi făcu cunoscute lui Herr Schultze drepturile doctorului Sarrasin, îi dădu dovezile necesare şi insinuă că, dacă Billows, Green şi Sharp se însărcinau totuşi să folosească în mod avantajos pentru profesor aparenţa drepturilor - «numai aparenţă, scumpe domn, şi care, mă tem, n-ar rezista la un proces» - pe care i le dădea înrudirea sa cu doctorul, el socotea că remarcabilul simţ al dreptăţii, pe care îl aveau toţi germanii, ar fi admis că atât Billows, Green şi Sharp, cât şi el şi-ar fi câştigat, cu acest prilej, drepturi de un ordin diferit, dar mult mai imperioase, la recunoştinţa profesorului Schultze.

Acesta era prea bine înzestrat pentru ca să nu înţeleagă logica raţionamentului omului de afaceri. Îl linişti deci, fără să precizeze totuşi nimic. Mr. Sharp îi ceru politicos îngăduinţa de a examina problema pe îndelete şi îl conduse cu toate semnele unui deosebit respect. Nu mai era vorba acum de timpul strict limitat cu care se arătase atât de zgârcit!

Herr Schultze se retrase, convins că n-avea nici un drept la moştenirea Begumei, dar convins totuşi că o luptă între rasa saxonă şi rasa latină, în afară de faptul că era totdeauna meritorie, nu putea să se sfârşească, dacă ştia cum să acţioneze, decât în avantajul celei dintâi.

Acum, lucrul cel mai important era să se sondeze părerea

[15] Autorul se referă la cartea lui Charles Dickens intitulată «Casa groazei». (N.T.)

doctorului Sarrasin. O depeşă telegrafică, expediată imediat la Brighton, îl aducea către ora cinci pe savantul francez în cabinetul solicitorului.

Doctorul Sarrasin află despre incident cu un calm care-l uimi pe Mr. Sharp. La primele cuvinte ale acestuia, îi declară cu toată sinceritatea că-şi amintea că a auzit vorbindu-se în familia lui despre o mătuşă crescută de o doamnă bogată şi nobilă, emigrată împreună cu ea şi care s-ar fi căsătorit în Germania. Nu ştia, de altfel, nici numele, nici gradul precis de rudenie cu această mătuşă.

Mr. Sharp recurse la fişele sale, catalogate cu grijă în dosare pe care le arătă doctorului.

Exista aici - şi Mr. Sharp nu-i ascunse - material pentru un proces şi procesele de acest fel pot uşor să se lungească la nesfârşit. E adevărat că nu erau obligați să mărturisească părții adverse această tradiție familială, pe care doctorul Sarrasin o încredințase cu atâta sinceritate solicitorului... Dar existau scrisorile lui Jean-Jacques Langévol către sora sa, scrisori despre care vorbise Herr Schultze şi care constituiau o prezumție în favoarea sa. Prezumție slabă, lipsită de orice caracter legal, dar totuşi prezumție... Alte dovezi ar fi, desigur, dezgropate din praful arhivelor municipale. S-ar putea chiar ca partea adversă, în lipsă de documente autentice, să nu se dea în lături de la fabricarea unora imaginare. Trebuia prevăzut totul! Cine ştie dacă noi cercetări nu i-ar atribui acestei Thérèse Langévol, ieşită ca din pământ, şi reprezentanților săi actuali drepturi superioare celor ale doctorului Sarrasin!... în orice caz îndelungi proceduri, verificări îndelungi, o rezolvare îndepărtată!... Probabilitățile de câştig fiind considerabile de ambele părți, s-ar putea forma cu uşurință câte o companie

care să avanseze cheltuielile de procedură şi să epuizeze toate motivele de jurisdicție. Un celebru proces asemănător ținuse timp de optzeci şi trei de ani consecutiv la Curtea Cancelariei şi nu se terminase decât din lipsă de fonduri: dobânzile şi capitalul, totul se epuizase cu cheltuielile de judecată!... Anchetele, comenzile, drumurile, procedurile ar fi durat la nesfârşit!... Peste zece ani, problema ar putea fi încă nerezolvată şi jumătatea de miliard încă imobilizată în pivnițele băncii...

Doctorul Sarrasin îi asculta sporovăiala şi se întreba când se va opri. Fără să ia drept literă de evanghelie tot ce auzea, un fel de descurajare i se strecura în suflet. Asemenea unui călător care, aşezat la prova unei corăbii, vede portul în care credea că va intra îndepărtându-se, apoi devenind din ce în ce mai nedesluşit şi, în sfârşit, dispărând, el îşi spunea că nu era imposibil ca această avere, cu o clipă mai înainte atât de apropiată şi cu o întrebuințare hotărâtă, să nu treacă în stare gazoasă şi să se evaporeze!

– Ce-i de făcut? îl întrebă el pe solicitor.

Ce era de făcut?... Hm!... Greu de spus. Mai greu încă de înfăptuit. Dar toate se mai puteau încă aranja. El, Sharp, avea această certitudine. Justiția engleză era o justiție excelentă, puțin cam înceată poate - era de acord... da, hotărât prea înceată - *pede claudo*[16]... hm!... hm!... dar cu atât mai sigură!... Fără îndoială că doctorul Sarrasin ar fi intrat după câțiva ani în posesia acestei moşteniri dacă totuşi... hm!... hm!... drepturile sale ar fi fost suficiente!...

Doctorul ieşi din cabinetul de pe Southampton Row puternic zguduit în încrederea sa şi convins că trebuie fie să

[16] Şchiopătândă, şchioapă (*în limba latină în text*). (N.T.)

pornească o serie de nesfârşite procese, fie să renunțe la visul său. Gândindu-se la frumosul său proiect filantropic, nu putea să nu încerce un oarecare regret.

În acest timp, Mr. Sharp trimise după profesorul Schultze, care-i lăsase adresa. Îl anunță că doctorul Sarrasin nu auzise niciodată vorbindu-se despre vreo Thérèse Langévol, contesta în mod formal existența unei ramuri germane a familiei şi refuza orice tranzacție. Dacă profesorul credea că drepturile sale sunt bine stabilite, nu-i mai rămânea decât să-şi susțină cauza. Mr. Sharp, care trata această afacere cu un dezinteres absolut, cu o veritabilă curiozitate de amator, n-avea, desigur, intenția de a-l întoarce din drum. Ce putea să ceară un solicitor dacă nu un proces, zece procese, treizeci de ani de procese, după cum părea să promită cazul în chestiune? El personal era încântat. Dacă nu s-ar fi temut să-i facă profesorului Schultze o ofertă suspectă din partea lui, ar fi împins dezinteresul până la a-i indica unul dintre confrații care ar fi putut să-i apere interesele... Şi sigur că alegerea avea o mare importanță! Cariera de om de legi devenise un adevărat drum mare!... Aventurierii şi briganzii mişunau!... Constata acest lucru roşind!...

– Dacă doctorul francez ar vrea să aranjăm lucrurile, cât ar costa asta? întrebă profesorul.

Om înțelept, cuvintele nu puteau să-l amețească! Om practic, mergea drept la țintă fără să piardă un timp prețios cu ocolişurile! Mr. Sharp fu puțin cam descumpănit de acest mod de a acționa. El îi arătă lui Herr Schultze că afacerile nu se rezolvă atât de repede; că nu se putea prevedea sfârşitul când erau abia la început; că pentru a-l hotărî pe domnul Sarrasin la o înțelegere, lucrurile trebuiau un pic tărăgănate,

ca să nu se afle că el, Schultze, era gata să se tocmească.

– Vă rog, domnule, lăsați pe mine, încredințați-mi mie problema şi răspund de tot.

– Eu de asemenea, replică Schultze, dar aş fi vrut să ştiu despre *cât* e vorba.

Totuşi, nu putu să afle de la Mr. Sharp la ce sumă evalua solicitorul recunoştința saxonă şi trebui să-i lase mână liberă în această privință.

Când doctorul Sarrasin, rechemat a doua zi de către Mr. Sharp, îl întrebă liniştit dacă avea ceva noutăți importante, solicitorul, neliniştit de însăşi această linişte, îl informă că un examen serios îl convinsese că ar fi mai bine poate să taie răul de la rădăcină şi să propună o tranzacție acestui nou pretendent. Doctorul Sarrasin va fi de acord că acesta este un sfat esențialmente dezinteresat, pe care foarte puțini solicitori i l-ar fi dat dacă s-ar fi aflat în locul lui Mr. Sharp! Dar pentru el era o chestiune de amor-propriu să rezolve rapid această afacere, pe care o privea cu ochi aproape paterni.

Doctorul Sarrasin asculta aceste sfaturi şi le găsea relativ cuminți. Se obişnuise atât de mult de câteva zile cu ideea de a-şi realiza imediat visul ştiințific, încât subordona totul acestui proiect. Să aştepte zece ani sau numai un an până să-l poată înfăptui ar fi fost pentru el o crudă decepție. Prea puțin obişnuit cu problemele legale şi financiare şi fără să se lase înşelat de cuvintele frumoase ale maestrului Sharp, el şi-ar fi vândut drepturile pentru o sumă plătită pe loc, care să-i îngăduie să treacă de la teorie la practică. Îi lăsă deci şi el mână liberă lui Mr. Sharp şi plecă.

Solicitorul obținuse ceea ce voia. E adevărat că un altul ar fi cedat poate tentației de a începe şi a prelungi proceduri

menite să devină o importantă rentă viageră pentru biroul său. Dar Mr. Sharp nu era dintre aceia care fac speculații pe termen lung. El vedea la îndemâna sa mijlocul simplu de a strânge dintr-o dată o recoltă bogată şi hotărâse să nu-l lase să scape. A doua zi, scrise doctorului, lăsându-l să înțeleagă că Herr Schultze nu s-ar opune poate oricărei idei de împăcare. În noi vizite, făcute fie doctorului Sarrasin, fie lui Herr Schultze, el spunea alternativ unuia şi altuia că partea adversă nu voia să audă nimic şi că, pe deasupra, era vorba de un al treilea candidat atras de mirosul banilor.

Acest joc dură opt zile. Totul mergea de minune dimineața, iar seara se ridica dintr-o dată o obiecție neprevăzută care strica totul. Bunul doctor nu mai întâlnea decât curse, ezitări, fluctuații. Mr. Sharp nu se putea hotărî să tragă undița, într-atât se temea că în ultima clipă peştele se va zvârcoli şi va rupe firul. Dar precauțiile erau în acest caz de prisos. Din prima zi, după cum o şi spusese, doctorul Sarrasin, care voia înainte de orice să se ferească de neajunsurile unui proces, fusese gata pentru un aranjament. Când, în sfârşit, Mr. Sharp crezu că, potrivit expresiei celebre, a sosit momentul psihologic, sau că, în limbajul său mai puțin nobil, clientul era «fiert atât cât trebuie», îşi descoperi dintr-o dată bateriile şi propuse o tranzacție imediată. Se prezenta un om bine intenționat, bancherul Stilbing, care se oferea să rezolve diferendul dintre părți numărând fiecăreia două sute cincizeci de milioane şi luând drept comision doar excedentul jumătății de miliard, adică douăzeci şi şapte de milioane.

Doctorul Sarrasin l-ar fi îmbrățişat pe Mr. Sharp când veni să-i supună această ofertă, care, în definitiv, i se părea încă superbă. Era gata să semneze, nu voia decât să

semneze, ar fi ridicat pe deasupra statui de aur bancherului Stilbing, solicitorului Sharp, întregii mari finanțe şi întregii proceduri a Regatului Unit.

Actele erau întocmite, martorii adunați, maşinile de timbrat de la Somerset House gata să intre în funcțiune. Herr Schultze se predase. Sharp răpindu-i orice posibilitate de scăpare putuse să se convingă cutremurându-se că dacă ar fi avut de-a face cu un adversar de mai proastă calitate umană decât doctorul Sarrasin ar fi rămas doar cu cheltuielile. Totul se isprăvi repede. În schimbul mandatului lor formal şi al acceptării unor părți egale, cei doi moştenitori primiră câte un cec de o sută de mii de lire sterline, plătibil la prezentare şi promisiuni de rezolvare definitivă îndată ce se vor fi săvârşit formalitățile legale.

Astfel se încheie, întru cea mai mare glorie a superiorității anglosaxone, această uimitoare afacere.

Se spune că în aceeaşi seară, cinând la Cobden-Club cu amicul său Stilbing, Mr. Sharp bău un pahar de şampanie în sănătatea doctorului Sarrasin, altul în sănătatea profesorului Schultze şi, isprăvind sticla, lăsă să-i scape această exclamație indiscretă:

– Ura!... Rule Britania! [17] .... Numai noi contăm deocamdată!...

Adevărul este că bancherul Stilbing îşi considera gazda drept un biet om care, pentru douăzeci şi şapte de milioane, ratase o afacere de cincizeci. În fond, profesorul gândea la fel, de vreme ce el, Herr Schultze, fusese nevoit să accepte orice fel de aranjament! Şi ce nu s-ar fi putut face cu un om ca doctorul Sarrasin, un celt uşuratic, schimbător şi, desigur,

[17] Stăpâneşte, Anglia! - începutul unui cântec care glorifica stăpânirea mărilor şi a oceanelor de către Anglia. (N.T.)

vizionar!

Profesorul auzise despre proiectul rivalului său, care voia să întemeieze un oraş francez în condiţii de igienă morală şi fizică menite să dezvolte toate calităţile rasei umane şi să formeze tinere generaţii puternice şi curajoase. Această idee i se părea absurdă şi, după părerea lui, trebuia să eşueze, fiind contrară legii progresului, care decreta prăbuşirea rasei latine, aservirea ei de către rasa saxonă şi, mai târziu, dispariţia ei totală de pe suprafaţa pământului. Aceste rezultate puteau fi compromise dacă programul doctorului ar fi început să se realizeze şi cu atât mai mult dacă s-ar fi putut crede în succesul lui. Era deci de datoria oricărui saxon, în interesul general şi pentru a urma o lege de neînfrânt, să zădărnicească, dacă-i stătea în puteri, un plan atât de nebunesc. În împrejurările de faţă era limpede că el, Schultze, M.D. «privat docent» de chimie la Universitatea din Iena, cunoscut prin numeroasele sale lucrări comparative asupra diferitelor rase - lucrări în care se demonstra că rasa germanică trebuia să le absoarbă pe toate celelalte - era limpede că el era desemnat în mod special de marea forţă mereu creatoare şi destructivă a naturii pentru a nimici pe aceşti pigmei care se revoltau împotriva ei. De o veşnicie era stabilit că Thérèse Langévol se va căsători cu Martin Schultze şi că într-o zi, cele două naţionalităţi aflându-se faţă în faţă în persoana doctorului francez şi cea a profesorului german, acesta din urmă îl va zdrobi pe cel dintâi. Pusese de pe acum mâna pe jumătate din averea doctorului. Era instrumentul care-i trebuia.

De altfel, acest proiect nu era pentru Herr Schultze decât foarte secundar; el nu făcea decât să se adauge acelora mult mai vaste privind nimicirea tuturor popoarelor care ar refuza

să se contopească cu poporul german şi să se reunească în Vaterland[18]. Totuşi, vrând să cunoască temeinic - dacă se poate spune că aveau un temei - planurile doctorului Sarrasin, al cărui inamic neînduplecat se considera încă de pe acum, Schultze pătrunse la Congresul internațional de Igienă şi-i urmări cu asiduitate lucrările. Ieşind de la o şedință, câțiva membri, printre care se afla însuşi doctorul Sarrasin, îl auziră într-o zi declarând că va construi, în acelaşi timp cu France-Ville, un oraş întărit care nu va lăsa să subziste acest furnicar absurd şi anormal.

– Nădăjduiesc, adăugase el, că experiența pe care o vom face va sluji drept exemplu întregii lumi!

Bunul doctor Sarrasin, oricât de mult ar fi iubit omenirea, n-avea nevoie să i se spună că nu toți semenii săi meritau numele de filantropi. El îşi notă cu grijă aceste cuvinte ale adversarului său, gândind, ca orice om cu cap, că nici o amenințare nu trebuie nesocotită. După câtva timp, scriindu-i lui Marcel şi invitându-l să-1 ajute la realizarea planului său, îi relată acest incident şi-i făcu portretul lui Herr Schultze, ceea ce îl determină pe tânărul alsacian să-şi spună că doctorul va avea un duşman de temut. Şi cum doctorul adăuga: «Vom avea nevoie de oameni tari şi energici, de savanți întreprinzători nu numai pentru a construi ci şi pentru a ne apăra», Marcel îi răspunse: «Dacă nu pot să particip de îndată la întemeierea oraşului dumneavoastră, fiți încredințat că mă veți găsi când va fi nevoie. Nu-l voi pierde din vedere pe acest Herr Schultze, pe care-l descrieți atât de bine. Calitatea mea de alsacian îmi dă dreptul să mă ocup de

[18] *Vaterland* - patrie (*în limba germană*). Acest cuvânt era folosit uneori pentru a camufla tendințele expansioniste ale imperialismului german. (N.T.)

treburile lui. De aproape sau de departe, vă sunt credincios. Dacă, prin imposibil, veți rămâne câteva luni sau chiar câțiva ani fără veşti de la mine, nu vă neliniştiți. De departe sau de aproape, voi fi stăpânit de un singur gând: să lucrez pentru dumneavoastră şi, în consecință, să slujesc Franța.»

Capitolul V. CETATEA OŢELULUI

Locurile şi timpurile s-au schimbat. Sunt cinci ani de când moştenirea Begumei e în mâinile celor doi moştenitori şi ne aflăm acum în Statele Unite, la sud de Oregon, la zece leghe de litoralul Pacificului. Acolo se întinde un ținut încă necultivat, prost hotărnicit între cele două puteri limitrofe şi care formează un fel de Elveție americană.

Elveție, într-adevăr, dacă priveşti doar piscurile abrupte înălțate spre cer, văile adânci care despart lungi lanțuri de munți, aspectul grandios şi sălbatic al locurilor văzute de sus.

Dar această falsă Elveție nu este, ca Elveția europeană, menită îndeletnicirilor paşnice ale păstorului, călăuzei şi hotelierului. Nu e decât un decor alpestru, o scoarță de roci, pământ şi pini seculari aşezată pe un bloc de fier şi cărbune.

Dacă turistul ajuns prin aceste singurătăți vrea să asculte zgomotele naturii, el nu aude, ca pe potecile Oberlandului [19], murmurul armonios al vieții împletit cu adânca tăcere a muntelui. El surprinde în depărtare loviturile surde ale ciocanului cu aburi şi, chiar sub picioarele sale, detunăturile înăbuşite ale exploziilor. Se pare că pământul e amenajat ca subsolul unui teatru, că aceste roci gigantice sună a gol şi că pot dintr-o clipă într-alta să se prăbuşească în adâncuri misterioase.

Drumurile, asfaltate cu cenuşă vulcanică şi cu cocs, se înfăşoară pe coastele munților. Sub tufele de iarbă gălbuie, grămăjoare de zgură, împestrițate cu toate culorile prismei, strălucesc aidoma unor ochi de şopârlă. Ici şi colo, o veche

[19] Masiv muntos în cantonul Berna din Elveția. (N.T.)

mină, părăsită, părăduită de ploi, năpădită de mărăcini, îşi cască gura - prăpastie fără fund - asemenea craterului unui vulcan stins. Văzduhul e îmbibat de fum şi apasă ca o mantie întunecată asupra pământului. Nici o pasăre nu-l străbate, până şi insectele par să-l ocolească şi nimeni nu-şi aminteşte să fi văzut pe aici vreun fluture.

Înşelătoare Elveție! La limita ei nordică, acolo unde contraforturile munților se contopesc cu câmpia, se deschide, între două lanțuri de coline sterpe, ceea ce se numea, până în 1871, «deşertul roşu», din pricina culorii solului impregnat de oxizi de fier, şi ceea ce se numeşte astăzi Stah'field, «câmpul de oțel».

Imaginați-vă un platou de cinci, şase leghe pătrate, nisipos, presărat cu pietre, uscat şi pustiit ca albia unei foste mări interioare. Natura nu făcuse nimic pentru a însufleți această pustă, pentru a-i da viață şi mişcare, dar omul a desfăşurat dintr-o dată o energie fără egal.

Pe câmpia goală şi stâncoasă au apărut, în cinci ani, optsprezece orăşele de muncitori, cu căsuțe de lemn uniforme şi cenuşii aduse gata fabricate de la Chicago şi adăpostind o numeroasă populație de lucrători de nădejde.

În centrul acestui pâlc de orăşele, chiar la picioarele coalsbuttsurilor – inepuizabili munți de cărbune de pământ - se înalță o masă întunecoasă, colosală, stranie, o aglomerare de clădiri de forme regulate, străpunse de ferestre simetrice, cu acoperişuri roşii, deasupra cărora creşte o pădure de coşuri cilindrice, care aruncă printr-o mie de guri torente continue de vapori funinginoşi. Cerul este voalat ca de o cortină neagră pe care se ivesc pentru o clipă fulgere iuți,

roşii. Vântul aduce un muget îndepărtat, asemănător celui al tunetului sau al valurilor dezlănțuite, dar mai regulat şi mai grav.

Această masă este Stahlstadt, Cetatea Oțelului, oraşul

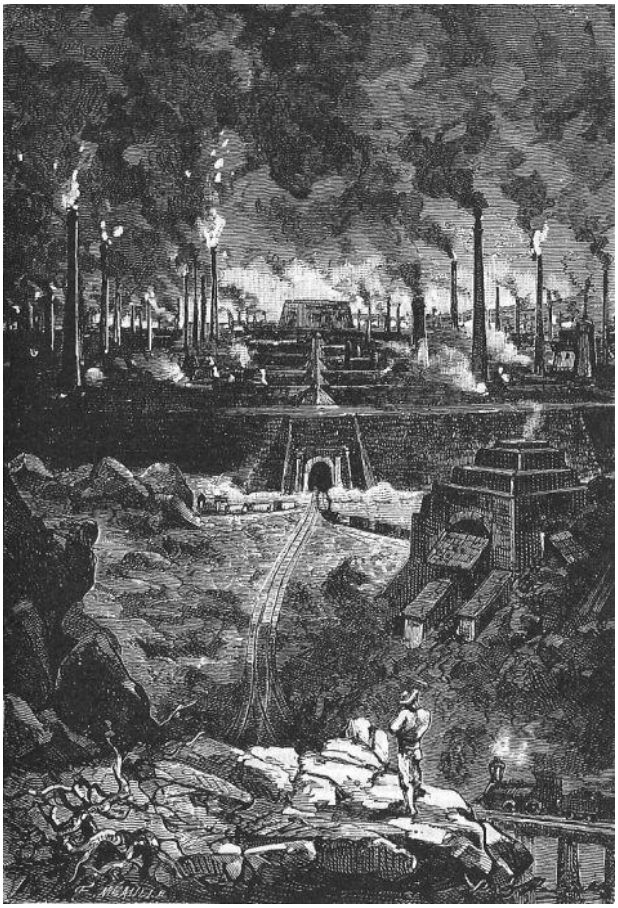

german, proprietatea personală a lui Herr Schultze, fostul profesor de chimie de la Iena, devenit, datorită milioanelor Begumei, cel mai mare prelucrător al fierului şi, în mod special, cel mai mare constructor de tunuri al celor două

lumi[20].

El toarnă, într-adevăr, tunuri de toate formele şi de toate calibrele, cu țeava netedă sau ghintuită, cu chiulasa mobilă sau fixă, pentru Rusia şi pentru Turcia, pentru România şi pentru Japonia, pentru Italia şi pentru China, dar mai ales pentru Germania.

Grație puterii unui capital imens, o aşezare uriaşă, un adevărat oraş, care este în acelaşi timp o uzină model, a ieşit din pământ ca prin minune. Treizeci de mii de muncitori, cei mai mulți germani de origine, au fost aduşi să-i populeze suburbiile. În câteva luni, produsele sale şi-au câştigat, grație zdrobitoarei lor superiorități, o celebritate universală.

Profesorul Schultze extrage minereul de fier şi cărbunele din propriile sale mine. El le transformă pe loc în oțel. Şi tot pe loc face din oțel tunuri.

El izbuteşte să realizeze mai mult decât oricare dintre concurenții săi. În Franța se obțin lingouri de oțel de patruzeci de mii de kilograme, în Anglia a fost fabricat un tun de fier forjat de o sută de tone. La Essen, domnul Krupp a reuşit să toarne blocuri de oțel de cinci sute de mii de kilograme. Herr Schultze nu cunoaşte limite: cereți-i un tun de o greutate oarecare şi oricât de puternic şi vă va livra acest tun, strălucind ca un ban nou, la data stabilită.

Dar vă va cere un preț straşnic! Se pare că cele două sute cincizeci de milioane din 1871 n-au făcut decât să-i deschidă pofta.

În industria tunurilor, ca şi în orice alt domeniu, eşti puternic atunci când eşti în stare de ceea ce nu-s în stare alții. Şi trebuie să spunem că tunurile lui Herr Schultze nu

[20] În epoca scrierii romanului, se foloseau încă termenii Lumea Veche (Asia, Europa, Africa) şi Lumea Nouă (America şi Oceania). (N.T.)

numai că ating dimensiuni fără precedent, dar, dacă se pot deteriora prin întrebuințare, nu fac explozie niciodată. Oțelul din Stahlstadt pare să aibă proprietăți speciale. Circulă în această privință legende despre aliaje misterioase, despre secrete chimice. Sigur e doar faptul că nimeni nu ştie despre ce e vorba.

E sigur, de asemenea, că la Stahlstadt secretul este păstrat cu multă grijă. În acest colț izolat al Americii septentrionale, înconjurat de deşerturi, izolat de lume printr-un meterez de munți, situat la cinci sute de mile de cele mai apropiate cătune, ai căuta zadarnic vreo urmă a acelei libertăți care a întemeiat puterea republicii Statelor Unite[21].

Ajungând sub zidurile Stahlstadtului, nu încercați să pătrundeți prin vreuna dintre porțile masive care întrerup din loc în loc linia şanțurilor şi a fortificațiilor. Cel mai neînduplecat consemn v-ar respinge. Trebuie să coborâți în vreuna dintre suburbii. Nu veți intra în Cetatea Oțelului, decât dacă aveți cuvântul de ordine, formula magică sau, cel puțin, o autorizație timbrată, semnată şi parafată după toate regulile.

Un tânăr muncitor care sosea la Stahlstadt într-o dimineață de noiembrie avea, fără îndoială, această autorizație, căci, după ce-şi lăsă la han o mică valiză de piele uzată, se îndreptă pe jos către poarta cea mai apropiată.

Era un bărbat înalt, bine zidit, îmbrăcat neglijent, după moda pionierilor americani, cu o bluză largă, o cămaşă de lână fără guler şi pantaloni de catifea băgați în cizme. Îşi trăsese pe ochi pălăria mare de pâslă, ca pentru a ascunde

[21] Precum se vede, autorul îşi mai păstrează aici iluziile, pierdute mai târziu, după cum arată romanul «*Insula cu elice*». (N.T.)

mai bine praful de cărbune care-i impregna pielea, şi mergea cu un pas elastic, fluierând în barba lui neagră.

Ajuns la ghişeu, tânărul îi arătă şefului de post o foaie imprimată şi fu primit imediat.

– Ordinul dumitale poartă adresa contramaistrului Seligmann, sectorul K, strada IX, atelierul 743, spuse subofițerul. Trebuie s-o iei la dreapta, pe drumul de pe zid, până la borna K, şi să te prezinți portarului... Cunoşti regulamentul? Eşti expulzat dacă intri în alt sector, adăugă el în clipa în care noul venit se îndepărta.

Tânărul urmă direcția care îi fusese indicată şi se angajă pe drumul de pe zid. La dreapta lui era un şanț pe marginea căruia patrulau santinelele. La stânga, între marele drum circular şi masa clădirilor, se zărea mai întâi linia dublă a căii ferate de centură; apoi un al doilea zid, asemănător celui exterior, ceea ce preciza configurația Cetății Oțelului.

Era configurația unei circumferințe ale cărei sectoare, mărginite ca nişte raze de o linie fortificată, erau cu totul independente unele de altele, cu toate că erau înconjurate de un zid şi un şanț comun.

Tânărul muncitor ajunse curând la borna K, aşezată la marginea drumului, în fața unei porți monumentale deasupra căreia se afla aceeaşi literă săpată în piatră, şi se prezentă portarului.

De data aceasta, în loc de un soldat, dădu peste un invalid cu un picior de lemn şi cu o medalie pe piept.

Invalidul examină foaia, puse pe ea un nou timbru şi zise:

– Drept înainte. A noua stradă la stânga.

Tânărul trecu şi această a doua linie fortificată şi ajunse, în sfârşit, în sectorul K. Drumul care pornea de la poartă era

axa sectorului. De fiecare parte se aliniau în unghi drept şiruri de construcţii uniforme.

Zgomotul maşinilor devenise asurzitor. Aceste clădiri cenuşii, străpunse de mii de ferestre, păreau mai mult monştri vii decât lucruri neînsufleţite. Dar noul venit era obişnuit pesemne cu acest spectacol, căci nu-i dădu nici cea mai mică atenţie.

În cinci minute, el găsi strada IX, atelierul 743 şi intră într-un mic birou plin de dosare şi registre unde se afla contramaistrul Seligmann.

Acesta luă foaia prevăzută cu toate vizele, o verifică şi, privindu-l din nou pe tânărul muncitor, îl întrebă:

– Angajat ca topitor?... Pari cam tânăr...

– Vârsta nu contează, răspunse celălalt. Voi avea curând douăzeci şi şase de ani şi am lucrat într-o topitorie timp de şapte luni... Dacă vă interesează, pot să vă arăt certificatele pe baza cărora am fost angajat la New York de către şeful personalului.

Tânărul vorbea nemţeşte cu uşurinţă, dar cu un uşor accent care păru să trezească neîncrederea contramaistrului.

– Eşti alsacian? îl întrebă el.

– Elveţian... din Schaffouse. Iată hârtiile mele.

Scoase un portofel de piele şi-i arătă contramaistrului un paşaport, un livret, diverse certificate.

– Bine. În definitiv, eşti angajat şi trebuie doar să-ţi arăt locul dumitale de muncă, spuse Seligmann, liniştit în urma acestei desfăşurări de documente oficiale.

Înscrise într-un registru numele Johann Schwartz, pe care-l copie de pe foaia de angajare, dădu tânărului o legitimaţie albastră purtând numărul 57 938 şi adăugă:

– Trebuie să fii la poarta K în fiecare dimineaţă la ora

şapte, să prezinți această legitimație, cu care vei putea să treci de incinta exterioară, să iei din rastelul lojei portarului un jeton de prezență înmatriculat cu numărul dumitale şi să mi-l arăți la sosire. La ora şapte seara, plecând, vei arunca jetonul într-o cutie aşezată, la uşa atelierului şi care nu e deschisă decât atunci.

– Cunosc sistemul... Se poate locui în incintă? întrebă Schwartz.

– Nu. Trebuie să-ți găseşti o locuință în exterior, dar vei putea să mănânci la cantina atelierului pentru o sumă moderată. Salariul dumitale este, la început, de un dolar pe zi. El va creşte cu douăzeci la sută pe trimestru... Singura pedeapsă este expulzarea. Ea este pronunțată de mine în prima instanță şi de inginer în apel, în urma oricărei infracțiuni la regulament... Vrei să începi de astăzi?

– De ce nu?

– Ți se va socoti numai jumătate de zi, observă contramaistrul, călăuzindu-l pe Schwartz către o galerie interioară.

Trecură amândoi printr-un culoar larg, traversară o curte şi pătrunseră într-o hală mare, asemănătoare, prin dimensiuni, ca şi prin forma construcției sale uşoare, cu peronul unei gări de prim rang. Măsurând-o dintr-o aruncătură de ochi, Schwartz nu putu să-şi rețină o tresărire de admirație profesională.

De fiecare latură a acestei hale, două şiruri de uriaşe coloane cilindrice, asemănătoare, ca diametru şi înălțime, acelora ale bazilicii Sfântul Petru din Roma, se înălțau până la bolta de sticlă pe care o străpungeau dintr-o parte într-alta. Erau coşurile a tot atâtor cuptoare de topit, zidite la temelie. Cincizeci în fiecare şir.

La un capăt, locomotivele aduceau în fiecare clipă vagoane încărcate cu lingouri de fontă care alimentau cuptoarele. La celălalt, vagoane goale primeau şi transportau această fontă prefăcută în oțel.

Operația topirii are drept scop efectuarea acestei metamorfoze. Echipe de ciclopi pe jumătate goi, înarmați cu un lung cârlig de fier, munceau într-un ritm viu.

Lingourile de fontă, aruncate într-un cuptor căptuşit cu o îmbrăcăminte de zgură, erau supuse la început unei temperaturi ridicate. Pentru a se obține fier, trebuia să se amestece această fontă îndată ce se muia în suficientă măsură. Pentru a se obține oțel - această carbură de fier atât de asemănătoare şi totuşi atât de deosebită de ruda sa prin proprietățile sale - se aştepta ca fonta să devină fluidă, avându-se grijă să se mențină cuptorul încins. Atunci, cu capătul cârligului său, topitorul frământa şi rostogolea pe toate părțile masa metalică; o învârtea şi o întorcea în mijlocul flăcărilor; apoi, în momentul precis în care, prin amestecul cu zgura, această masă atingea un anumit grad de rezistență, o împărțea în patru bule sau «lupe» spongioase, pe care le dădea, pe rând, ajutorilor-ciocănari.

Operația continua chiar pe axa halei. În fața fiecărui cuptor, un ciocan uriaş, pus în mişcare de aburii unei căldări verticale situate chiar în coş, dădea de lucru unui muncitor forjor. Armat din cap până-n picioare cu cizme şi mânecare de tablă, apărat de un şorț gros de piele, cu o mască de pânză metalică, acest cuirasier al industriei apuca cu vârful cleştilor săi lungi lupa incandescentă şi o punea sub ciocan. Bătută şi rebătută sub greutatea acestei mase enorme, ea elimina ca un burete materiile impure cu care era îmbibată, într-o ploaie de scântei şi împroşcături.

Cuirasierul o dădea ajutoarelor sale ca s-o bage din nou în cuptor şi, odată reîncălzită, să o bată din nou.

În imensitatea acestei făurării monstruoase era o mişcare neîntreruptă, cascade de curele fără sfârşit, lovituri crude pe fondul grav al unei sforăieli continue, focuri de artificii, de paiete roşii, luciri orbitoare de cuptoare încinse până la alb. În mijlocul acestor mugete şi furii ale materiei supuse, omul părea aproape un copil.

Şi, totuşi, zdraveni băieți topitorii ăştia! Să frământi cu cârligul, într-o căldură toridă, o pastă metalică de două sute de kilograme, să rămâi mai multe ore cu ochii ațintiți asupra acestui fier incandescent, care orbeşte, este un regim teribil, care te uzează în zece ani.

Ca pentru a arăta contramaistrului că e capabil să suporte acest regim, Schwartz îşi scoase bluza şi cămaşa de lână şi, dezgolind un tors atletic, pe care se desenau toți muşchii, luă cârligul unuia dintre topitori şi începu să manevreze.

Văzând că-şi îndeplineşte foarte bine treaba, contramaistrul nu întârzie să se întoarcă la biroul său.

Tânărul muncitor continuă să topească blocuri de fontă până la ora mesei. Dar, fie că muncise cu prea multă ardoare, fie că neglijase să-şi ia de dimineață hrana substanțială pe care o cerea o asemenea desfăşurare de forțe, păru istovit. Într-atât de istovit, încât şeful de echipă îi spuse:

– Nu eşti făcut pentru munca asta, băiete. Ai face mai bine să ceri imediat o schimbare de sector. Mai târziu n-o să ți-o acorde *nimeni*.

Schwartz protestă. Nu era decât o oboseală trecătoare! Putea să muncească şi el ca şi ceilalți!...

Şeful de echipă îşi întocmi totuşi raportul, şi tânărul fu chemat de îndată la inginerul-şef.

Acest personaj îi examină hârtiile, clătină din cap şi-l întrebă pe un ton inchizitorial:

– Ai fost, într-adevăr, topitor în Brooklyn?

Schwartz îşi aplecă privirea, ruşinat.

– Văd că trebuie să mărturisesc, spuse el. Munceam la turnătorie şi am vrut să încerc la topitorie în speranța unei măriri de salariu.

– Toți sunteți la fel! ridică inginerul din umeri. La douăzeci şi cinci de ani, vreți să ştiți ceea ce un om de treizeci şi cinci nu face decât în mod excepțional!... Cel puțin, eşti bun turnător?

– De două luni intrasem în prima clasă.

– În cazul ăsta, ai fi făcut mai bine să rămâi acolo! Aici ai să începi dintr-a treia. Şi încă te poți socoti fericit că ți-am uşurat această schimbare de sector!

Inginerul scrise câteva cuvinte pe un bilet de liberă trecere, expedie o depeşă şi spuse:

– Dă înapoi jetonul şi, când pleci din divizie, mergi direct în sectorul O, la biroul inginerului-şef. E înştiințat.

Aceleaşi formalități care-l opriseră pe Schwartz la poarta sectorului K îl primiră şi în sectorul O. Ca şi de dimineață, fu interogat, admis, trimis unui şef de atelier care-l introduse într-o sală de turnătorie.

Munca era aici mai tăcută şi mai metodică.

– Nu-i decât o mică galerie pentru turnarea pieselor de 42, îi spuse contramaistrul. Numai lucrătorii din prima clasă au acces în halele de turnare a tunurilor mari.

«Mica» galerie n-avea mai puțin de o sută cincizeci de metri lungime şi şaizeci şi cinci lățime. După socoteala lui

Schwartz, ea trebuia să încălzească cel puțin şase sute de creuzete, aşezate câte patru, câte opt sau câte douăsprezece, după dimensiuni, în cuptoarele laterale.

Tiparele menite să primească oțelul topit erau plasate pe axa galeriei, într-o tranşee. De fiecare parte a tranșeei, o macara mobilă, alunecând pe şine, deplasa aceste uriaşe greutăți acolo unde era nevoie. Ca şi în halele de topitorie, pe la un capăt soseau blocurile de oțel topit, iar pe la celălalt plecau tunurile ieşite din tipare.

Lângă fiecare tipar, un om înarmat cu o vargă de fier supraveghea temperatura creuzetelor.

Procedeele pe care Schwartz le văzuse în alte părți erau folosite aici cu o mare perfecțiune.

În momentul turnării, un clopot dădea de veste tuturor supraveghetorilor creuzetelor. Imediat, mergând cu un pas egal şi riguros măsurat, muncitori de aceeaşi talie, purtând pe umeri o bară de fier în poziție orizontală, veneau să se aşeze, doi câte doi, în fața fiecărui cuptor.

Un ofițer înarmat cu un fluier, ținând în mână cronometrul său, care indica şi fracțiunile de secundă, se instala lângă un tipar aflat în vecinătatea tuturor cuptoarelor în funcțiune. De fiecare parte, conducte de pământ refractar acoperit cu tablă convergeau, coborând în pantă uşoară, până la un vas, în formă de pâlnie, aşezat chiar deasupra tiparului. Ofițerul fluiera o dată. Imediat, un creuzet scos din foc cu un cleşte era atârnat de bara de fier a muncitorilor opriți în fața primului cuptor. Fluierul începea atunci o serie de modulații şi cei doi oameni goleau în cadență conținutul creuzetului în conducta corespunzătoare. Apoi aruncau într-un vas recipientul gol şi încins.

Fără întrerupere, la intervale socotite astfel ca turnarea

să fie absolut regulată şi constantă, echipele celorlalte cuptoare acționau succesiv la fel.

Precizia mişcărilor era atât de extraordinară, încât, în zecimea de secundă fixată de ultimul fluierat, ultimul creuzet era golit şi aruncat în vas. Această manevră perfectă părea să se datorească mai degrabă unui mecanism orb decât colaborării a o sută de voințe umane. O disciplină inflexibilă, puterea obişnuinței şi forța unei măsuri muzicale izbuteau totuşi să înfăptuiască acest miracol.

Schwartz părea obişnuit cu un asemenea spectacol. El fu cuplat cu un muncitor cam de aceeaşi talie, încercat la o turnare mai puțin importantă şi recunoscut drept un excelent practician. La sfârşitul zilei, şeful de echipă îi făgădui chiar o avansare rapidă.

La ora şapte seara, abia ieşit din sectorul O şi din incinta exterioară, se duse să-şi ia valiza de la han. Urmă apoi unul dintre drumurile exterioare şi, ajungând la un grup de clădiri pe care le ochise de dimineață, găsi cu uşurință o cameră la o femeie care «primea în pensiune».

După cină, tânărul muncitor nu fu văzut pornind în căutarea unei braserii. El se-nchise în cameră, scoase din buzunar o bucată de oțel, dosită, fără îndoială, din hala topitoriei, şi o bucată de pământ de creuzet din sectorul O, apoi le cercetă cu deosebită grijă la lumina unei lămpi fumegânde.

Pe urmă luă din valiză un caiet mare, cartonat, îi răsfoi paginile acoperite cu note, formule şi calcule şi scrise ceea ce urmează într-o franțuzească curată, dar, pentru mai multă siguranță, într-un cifru a cărui cheie o cunoştea el singur:

10 noiembrie. - Stahlstadt - *Nimic deosebit la fierărie, în afară, bineînțeles, de alegerea a două temperaturi diferite şi*

relativ joase pentru încălzire şi reîncălzire, după regulile stabilite de Cernov[22]*. Cât despre turnare, ea se face după procedeul Krupp, dar* într-o cadență *cu adevărat admirabilă. Această precizie a manevrei provine din simțul muzical înnăscut al rasei germanice. Englezii nu vor atinge niciodată această perfecțiune: le lipseşte urechea, dacă nu şi disciplina. Francezii pot s-o egaleze cu uşurință, ei care sunt primii dansatori ai lumii. Până aici, deci, nimic misterios în succesele atât de remarcabile ale acestei fabricații. Probele de minereu pe care le-am strâns pe munte sunt simțitor analoge alor noastre. Specimenele de cărbune sunt, desigur, foarte frumoase şi de o calitate eminamente metalurgică, dar fără nimic deosebit şi ele. E neîndoielnic că fabricația Schultze are o grijă specială de a curăța aceste materii prime de orice amestec străin şi de a le folosi doar într-o stare de deplină puritate. Dar şi acesta e un rezultat uşor de obținut. Nu mai rămâne, deci, pentru a intra în stăpânirea tuturor elementelor problemei, decât să se determine compoziția pământului refractar din care sunt făcute creuzetele şi conductele de turnare. Această țintă atinsă, şi echipele noastre de turnători disciplinate cum se cuvine, nu văd de ce n-am face şi noi ceea ce se face aici! Cu toate acestea, n-am văzut încă decât două sectoare din cel puțin douăzeci şi patru, fără a mai pune la socoteală organismul central, departamentul planurilor şi modelelor, cabinetul secret! Ce naiba pun la cale în această cavernă? De ce anume trebuie să se teamă prietenii noştri, după amenințările formulate de Herr Schultze când a intrat în posesia moştenirii?*

[22] *Dmitri Konstantinovici Cernov*, mare metalurg rus din secolul trecut; a pus bazele metalurgiei fizice şi ale teoriei tratamentelor termice a oțelului. (N.T.)

Isprăvind cu aceste semne de întrebare şi destul de obosit după ziua de muncă, Schwartz se dezbrăcă, se strecură într-un pătuț atât de inconfortabil cât poate fi un pat german - ceea ce nu-i puțin lucru – îşi aprinse o pipă şi începu să citească o carte veche. Dar gândul său părea să zboare aiurea. Țâşniturile de fum mirositor se succedau în cadență, făcând «Pff!... Pff!... Pff!... Pff!»

Până la urmă lăsă cartea şi rămase visător multă vreme, absorbit parcă de rezolvarea unei probleme dificile.

– Ah! strigă el în sfârşit, de s-ar amesteca diavolul în persoană şi tot voi descoperi secretul lui Herr Schultze şi, mai ales, ce pune la cale împotriva scumpului meu France-Ville!

Schwartz adormi pronunțând numele doctorului Sarrasin, dar, în somnul său, pe buze îi reveni numele micii Jeanne. (Amintirea fetiței îi rămăsese neştirbită, cu toate că Jeanne, de când n-o mai văzuse, devenise o tânără domnişoară.) Acest fenomen se explică foarte simplu prin legile obişnuite ale asociației de idei: numele doctorului îl cuprindea şi pe acela al fiicei sale, asociație prin contiguitate. Iată de ce, trezindu-se cu numele Jeannei în gând, Schwartz, sau mai bine-zis Marcel Bruckmann, nu se miră şi văzu în acest fapt o nouă dovadă a superiorității principiilor psihologice ale lui Stuart Mill[23].

[23] *John Stuart Mill* (1806-1873), filozof englez. (N.T.)

Capitolul VI. PUŢUL ALBRECHT

Doamna Bauer, femeia care-l găzduia pe Marcel Bruckmann, elveţiană din naştere, era văduva unui muncitor, mort, în urmă cu patru ani, într-unul din acele cataclisme care fac din viaţa minerilor o necurmată bătălie. Uzina îi dădea o mică pensie anuală de treizeci de dolari, căreia i se adăugau chiria unei camere mobilate şi salariul adus acasă în fiecare duminică de băieţaşul ei, Carl.

Cu toate că abia împlinise treisprezece ani, Carl era folosit în mină pentru a deschide şi închide, la trecerea vagonetelor de cărbuni, una dintre acele porţi de aer care sunt indispensabile ventilaţiei galeriilor, forţând curentul să urmeze o direcţie dinainte stabilită. Casa închiriată de maică-sa aflându-se prea departe de puţul Albrecht pentru ca să se poată întoarce în fiecare seară, i se dăduse pe deasupra o mică funcţie nocturnă chiar în adâncul minei. Era însărcinat să păzească şi să ţesale şase cai în grajdul lor subteran, cât timp rândaşul urca la suprafaţă.

Viaţa lui Carl se scurgea deci aproape în întregime la cinci sute de metri sub scoarţa terestră. Ziua stătea de gardă lângă poarta de aer; noaptea dormea pe paie, lângă cai. Numai duminica dimineaţa se întorcea la lumină şi putea să se bucure câteva ceasuri de acest patrimoniu al tuturor oamenilor: soarele, cerul albastru şi surâsul matern.

După cum vă puteţi închipui, când ieşea din puţ, după o săptămână, aspectul lui nu era tocmai cel al unui tânăr «gomos». Semăna mai curând cu un gnom de feerie, cu un coşar sau cu un papuaş. Doamna Bauer îşi pierdea de obicei o oră întreagă ca să-l cureţe, cu mare cheltuială de apă caldă şi săpun. Apoi îl îmbrăca într-un costum de postav gros,

verde, croit dintr-o haină rămasă de la taică-său, costum pe care-l scotea din adâncurile dulapului de brad. Din acest moment şi până seara, nu se mai sătura să-şi admire băiatul, găsind că-i cel mai frumos din lume.

Eliberat de veşmântul său de cărbune, Carl nu era, într-adevăr, mai urât ca un altul. Părul blond şi mătăsos, ochii blânzi, albaştri, se potriveau cu tenul său de o albeață excesivă. Era însă prea mic pentru vârsta sa. Această viață fără soare îl făcea anemic ca o lăptucă. Probabil că numărătorul de globule al doctorului Sarrasin ar fi descoperit în sângele micului miner o cantitate cu totul insuficientă de monedă hematică.

Ca moral, era un copil tăcut, flegmatic, cuminte, cu un pic din acea mândrie pe care o dau tuturor minerilor simțul continuei primejdii, obişnuința muncii de fiecare zi şi satisfacția dificultăților învinse.

Marea lui bucurie era să se aşeze, alături de maică-sa, la masa pătrată care ocupa mijlocul încăperii scunde şi să fixeze pe un carton o mulțime de insecte oribile pe care le aducea din măruntaiele pământului. Atmosfera călduță şi neschimbată a minelor are fauna sa caracteristică, puțin cunoscută de naturalişti, după cum pereții umezi de cărbune au flora lor stranie de muşchi verzui, ciuperci neclasificate şi fulgi amorfi. Este ceea ce remarcase inginerul Maulesmülhe, entomolog pasionat, care-i promisese lui Carl un taler pentru fiecare exemplar dintr-o specie nouă. Perspectivă aurită, care-l făcuse la început pe băiat să cerceteze cu grijă toate colțurile minei. Până la urmă ajunsese un adevărat colecționar. Aşa că acum căuta insectele pentru colecția lui personală.

Carl nu-şi mărginea afecțiunea la păianjeni şi

scolopendre. În singurătatea sa înnodase legături prieteneşti cu doi lilieci şi cu un şoarece. Dac-ar fi fost să-l crezi, aceste trei animale erau cele mai înțelepte şi mai iubitoare din lume; mai spirituale chiar decât caii cu păr lung, mătăsos şi cu crupa lucitoare, despre care băiatul nu vorbea totuşi decât cu admirație.

Era mai cu seamă Blair-Athol, decanul grajdului, un bătrân filozof, coborât de şase ani la cinci sute de metri sub nivelul mării şi care nu mai revăzuse lumina zilei. Acum era aproape orb. Dar cât de bine cunoştea labirintul subteran! Cum ştia s-o ia la dreapta sau la stânga, trăgându-şi vagonetul, fără să se înşele vreodată măcar cu un pas! Cum se oprea exact în fața porților de aer, aşteptând să fie deschise! Cât de prieteneşte necheza, dimineața şi seara, la ora hotărâtă pentru hrană! Şi cât era de bun, mângâietor şi tandru!

– Crede-mă, mamă, când mă apropii de el, mă sărută de-a binelea, frecându-şi obrazul de-al meu, spunea Carl. Şi e foarte comod că are un orologiu în cap! Fără el, n-am şti toată săptămâna dacă-i noapte sau zi, seară sau dimineață!

Aşa sporovăia băiatul, şi doamna Bauer îl asculta cu încântare. Îl iubea pe Blair-Athol ea însăşi, cu aceeaşi afecțiune, şi nu uita niciodată să-i trimită o bucățică de zahăr. Ce n-ar fi dat să-l vadă pe acest bătrân servitor, pe care-l cunoscuse şi bărbatul său, şi totodată să viziteze locul sinistru unde fusese regăsit după explozie cadavrul bietului Bauer, înnegrit, ars de grizu[24]-ul aprins... Dar femeile nu au acces în mină şi trebuia să se mulțumească cu descrierile fiului său.

[24] Gaz inflamabil care se degajă în minele de cărbune. Amestecat cu aerul, face explozie în contact cu un corp aprins. (N T.)

Ah, o cunoştea ea bine această mină, această imensă gaură neagră de unde nu i se mai întorsese soțul! De câte ori nu aşteptase lângă această gură căscată, cu un diametru de optsprezece picioare[25], de câte ori nu urmărise cu privirea, de-a lungul zidăriei de pietre, coliviile agățate de cablul lor şi suspendate de scripeți de oțel, de câte ori nu vizitase construcția exterioară, clădirea maşinii cu aburi, cabina pontatorului şi toate celelalte! De câte ori nu se încălzise la focul mereu aprins al enormului coş de fier la care minerii, ieşind din prăpastie, îşi usucă hainele şi de la care fumătorii nerăbdători îşi aprind pipele! Cât îi erau de familiare zgomotul şi activitatea acestei porți infernale! Socotitorii care desprind vagonetele încărcate cu cărbuni, agățătorii, alegătorii, spălătorii, mecanicii, fochiştii - îi văzuse şi-i revăzuse pe toți la treabă!

Ceea ce nu putuse să vadă şi ceea ce vedea bine totuşi cu ochii inimii era ceea ce se petrecea când colivia era înghițită de adâncuri, împreună cu ciorchinele de oameni, printre care se afla odinioară soțul său, iar acum unicul ei copil!

Auzea vocile şi râsetele lor îndepărtându-se, slăbind şi dispărând. Urmărea cu gândul colivia coborând în tunelul strimt şi vertical la cinci, şase sute de metri - de patru ori înălțimea marii piramide[26]!... O vedea ajungând, în sfârşit, la capătul cursei şi pe oameni grăbindu-se să coboare!...

Iată-i împrăştiindu-se în oraşul subteran, luând-o unul la dreapta, altul la stânga; vagonetarii mergând la vagonetele lor; tăietorii, înarmați cu uneltele lor de fier, îndreptându-se către blocul de cărbune pe care trebuie să-l sfărâme; alți

[25] Veche unitate de măsură echivalând cu 0,3428 metri. (N.T.)

[26] Marea piramidă, construită de faraonul Keops din a patra dinastie (pe la 2800 î.e.n.), are 138 de metri (N.T.)

mineri înlocuind cu materiale solide comorile de cărbune extras; dulgherii ridicând construcțiile care susțin galeriile rezidite; «cantonierii» întrebuințând căile subterane şi punând şinele; zidarii înjghebând bolțile...

O galerie centrală porneşte din puț, unindu-l, ca un larg bulevard, cu un alt puț, situat la trei, patru kilometri. De acolo se desfac în unghiuri drepte galerii secundare şi, pe liniile paralele, galerii de-al treilea ordin. Între aceste căi se ridică ziduri, stâlpi de cărbune sau de stâncă. Şi totul e de formă regulată, masiv, solid, negru!...

În acest labirint de străzi, pe cât de late, pe atât de lungi, o întreagă armată de mineri pe jumătate goi se agită, vorbesc, lucrează la lumina lămpilor de siguranță!...

Iată ce-şi imagina adesea doamna Bauer, stând singură şi visătoare la gura sobei.

În încrucişarea de galerii, ea vedea mai ales una, una pe care o cunoştea mai bine decât pe celelalte, unde micul său Carl deschidea şi închidea poarta.

Seara, schimbul de zi urca la suprafață şi era înlocuit cu schimbul de noapte. Dar băiatul ei nu-şi lua locul în colivie. El se ducea la grajd, îl regăsea pe scumpul său Blair-Athol, îi servea supeul de ovăz şi porția de fân; apoi mânca, la rândul său, puțina hrană rece pe care i-o trimiteau de sus, se juca puțin cu şoarecele nemişcat la picioarele sale, cu liliecii care-i zburau greoi prin preajmă şi adormea pe aşternutul său de paie.

Cât de bine le ştia toate astea doamna Bauer şi cum înțelegea dintr-un cuvânt toate amănuntele pe care i le dădea Carl!

– Mamă, ştii ce mi-a spus ieri domnul inginer Maulesmülhe? A spus că, dacă am să răspund bine la

întrebările de aritmetică pe care o să mi le pună într-una din zilele astea, are să mă ia să țin lanțul de măsurat când ridică planuri în mină cu busola. E vorba să se sape o galerie până la puțul Weber şi nu-i deloc uşor să nimerească aşa cum se cuvine!

– A spus asta, într-adevăr, domnul inginer Maulesmülhe!

exclamă doamna Bauer, încântată.

Şi-l văzu pe băiatul său ținând lanțul de-a lungul galeriilor, în vreme ce inginerul, cu carnetul în mână, îşi nota cifrele şi, cu ochiul ațintit asupra busolei, stabilea direcția străpungerii.

– Din păcate, reluă Carl, n-am pe nimeni care să-mi explice ceea ce nu înțeleg la aritmetică şi mi-e tare teamă că n-am să răspund bine!

Marcel, care fuma tăcut la gura sobei - dreptul său de chiriaş! - se amestecă în discuție:

– Dacă vrei să-mi spui ce te încurcă, poate că aş fi în stare să te lămuresc.

– Dumneata? făcu doamna Bauer cu oarecare neîncredere.

– Desigur. Credeți că nu învăț nimic la cursurile serale? Profesorul e foarte mulțumit de mine şi spune că aş putea fi monitorul clasei!

Punând astfel lucrurile la punct, Marcel luă din camera sa un caiet, se instală lângă băiat, îl întrebă ce nu înțelege şi-i explică atât de limpede încât Carl rezolvă problema cu cea mai mare uşurință.

Din acea zi, doamna Bauer avu mai multă considerație pentru chiriaşul său, iar Marcel îl îndrăgi pe micul său camarad.

Alsacianul se arătă a fi un muncitor exemplar şi fusese promovat fără întârziere în a doua şi apoi în prima clasă. În fiecare dimineață, la ora şapte, se afla la poarta O. În fiecare seară, după cină, se ducea la cursul condus de inginerul Trubner. Geometrie, algebră, desene de oameni sau de maşini - aborda totul cu aceeaşi ardoare şi făcea progrese atât de rapide, încât profesorul fu viu impresionat. Două luni după intrarea sa în uzina Schultze, tânărul era notat ca una dintre inteligențele cele mai sclipitoare nu numai ale sectorului O, dar ale întregii Cetăți a Oțelului. Un raport al şefului său imediat, înaintat la sfârşitul trimestrului, purta această mențiune formală:

«*Schwartz* (*Johann*), *26 de ani, muncitor topitor de prima clasă. Trebuie să-l semnalez administrației centrale ca fiind cu totul excepțional din triplul punct de vedere - al cunoştințelor teoretice, al îndemânării practice şi al celui mai caracteristic spirit inventiv*».

Era necesară totuşi o împrejurare extraordinară pentru ca Marcel să se impună definitiv atenției şefilor săi. Aşa cum se întâmplă totdeauna, mai devreme sau mai târziu, această împrejurare se ivi, dar, din nenorocire, în cele mai tragice condiții.

Într-o duminică dimineața, destul de mirat că pendula bate ora zece şi micul său prieten nu şi-a făcut apariția, Marcel coborî s-o întrebe pe doamna Bauer ce e cu această întârziere. O găsi foarte neliniştită. Carl ar fi trebuit să sosească de cel puțin două ceasuri. Văzând-o tulburată, Marcel se oferi să afle ce s-a întâmplat şi porni spre puțul Albrecht.

Pe stradă întâlni mai mulți mineri şi-i întrebă dacă l-au văzut pe băiat. După răspunsul lor negativ şi după ce schimbară un *Glück auff* («Să ieşi cu bine!»), salutul minerilor germani, Marcel îşi continuă drumul.

Pe la ora unsprezece ajunse la puțul Albrecht, al cărui aspect nu era tumultuos şi animat ca în restul săptămânii. Doar o tânără «modistă» - nume dat de mineri în glumă şi prin contrast alegătoarelor de cărbuni - sporovăia cu pontatorul, pe care datoria îl reținea, chiar în această zi de sărbătoare, la gura puțului.

– L-ai văzut ieşind pe micul Carl Bauer, numărul 41 902? îl întrebă Marcel pe acest funcționar.

Omul îşi cercetă lista şi clătină din cap negativ.

– Există o altă ieşire din mină?

– Nu. Răsuflătoarea dinspre miazănoapte nu e încă terminată.

– Atunci băiatul e jos?

– Da, şi e un lucru, într-adevăr, neobişnuit. Duminica trebuie să rămână în mină doar cei cinci gardieni speciali.

– Pot să cobor ca să aflu?...

– Nu fără autorizație.

– Şi dacă-i un accident? interveni «modista».

– Duminica? Imposibil!

– Totuşi trebuie să ştiu ce s-a întâmplat cu băiatul! reluă Marcel.

– Adresează-te contramaistrului maşinii cu aburi, în biroul de colo... dacă n-o fi plecat...

Contramaistrul, în costum de duminică, cu un guler tare ca de tablă, întârziase ca să-şi isprăvească socotelile. Inteligent şi omenos, el împărtăşi de îndată neliniştea lui Marcel:

– Să vedem ce este!

Şi, dând ordin mecanicului de serviciu să fie gata să desfăşoare cablul, se pregăti să coboare în mină împreună cu tânărul muncitor.

– N-aveți aparate Galibert? îl întrebă acesta din urmă. S-ar putea să ne fie de folos...

– Ai dreptate. Nu se ştie niciodată ce se întâmplă în subteran.

Contramaistrul luă dintr-un dulap două rezervoare de zinc, asemănătoare «fântânilor» pe care le poartă în spate vânzătorii de «coc» [27] din Paris. Sunt recipiente cu aer comprimat, comunicând cu buzele prin două tuburi de

[27] Băutură preparată cu suc de fructe şi apă. (N.T.)

cauciuc al căror capăt de corn se ține între dinți. Se umplu cu ajutorul unor foale speciale, construite în aşa fel încât să se golească complet. Cu nările strânse într-un cleşte de lemn, poți astfel să pătrunzi fără nici un risc în cea mai irespirabilă atmosferă.

Isprăvindu-şi pregătirile, contramaistrul şi Marcel intrară în colivie, cablul se desfăşură pe scripeți şi coborârea începu. La lumina a două mici lămpi electrice, discutau adâncindu-se în măruntaiele pământului.

– Pentru unul care nu-i de meserie, te ții foarte bine, spunea contramaistrul. Am văzut oameni care nu se puteau hotărî să coboare sau să stea ghemuiți ca iepurii în colivie!

– Adevărat? Eu n-am nici o emoție. Ce-i drept, am mai coborât de două, trei ori în mină.

Ajunseră curând în fundul puțului. Gardianul de la punctul de sosire nu-l văzuse pe micul Carl.

Se îndreptară spre grajd. Caii erau singuri şi păreau chiar să se plictisească grozav. Cel puțin s-ar fi putut trage această concluzie ascultând nechezatul de bun-venit cu care Blair-Athol întâmpină cele trei chipuri omeneşti. Săculețul de pânză al lui Carl era agățat într-un cui, iar într-un colț, lângă o țesală, se vedea cartea lui de aritmetică.

Marcel observă imediat că lampa nu era nicăieri - o nouă dovadă că băiatul se afla în mină.

– Să fi fost prins de o prăbuşire? se-ntrebă contramaistrul. Puțin probabil! Ce să facă duminica în galeriile de exploatare?

– Poate că s-a dus să caute insecte înainte de a ieşi! răspunse gardianul. Are o adevărată pasiune pentru asta!

Băiatul de la grajd, care sosise între timp, confirmă această supoziție. Îl văzuse pe Carl plecând înainte de ora

şapte.

Nu mai rămânea decât să se treacă la cercetări metodice. Ceilalţi gardieni fură chemaţi prin semnale de fluier, îşi împărţiră toţi treaba pe un mare plan al minei şi începură explorarea galeriilor de-al doilea şi al treilea ordin care le fuseseră repartizate.

În două ceasuri, trecuseră în revistă toate zonele minei şi se întâlniră la punctul de sosire. Nicăieri vreo urmă cât de mică de prăbuşire, nicăieri de asemeni vreo urmă de a lui Carl. Contramaistrul, influenţat poate de o foame crescândă, înclină către opinia că băiatul a trecut neobservat şi se află pur şi simplu acasă. Dar Marcel, convins de contrariu, insistă să se facă noi cercetări.

– Asta ce-i? întrebă el, arătând pe plan o zonă punctată care, faţă de precizia detaliilor înconjurătoare, semăna cu acele *terrae ignotae* [28] marcate de geografi la hotarele continentelor arctice.

– E zona părăsită provizoriu, din pricina subţierii stratului exploatabil, răspunse contramaistrul.

– O zonă părăsită?... Acolo trebuie să-l căutăm! reluă Marcel, cu o autoritate care-i subjugă pe toţi.

Nu întârziară să ajungă la intrarea unor galerii care, după aspectul vâscos şi muced al pereţilor, trebuiau să fie, într-adevăr, abandonate de mai mulţi ani. Înaintau de o bucată de vreme fără să fi descoperit nimic suspect, când Marcel, oprindu-i, îi întrebă:

– Nu vă simţiţi îngreuiaţi? Nu vă doare capul?

– Ba da!

– În ce mă priveşte, sunt pe jumătate ameţit. Trebuie să

[28] În latină: pământuri necunoscute. Pe vremea când a fost scrisă lucrarea de faţă, Arctica nu fusese încă temeinic explorată. (N.T.)

fie bioxid de carbon!... Pot să aprind un chibrit?

– Aprinde, băiete, nu te sfii, răspunse contramaistrul.

Marcel scoase o cutie din buzunar, aprinse un chibrit şi, aplecându-se, apropie de pământ flăcăruia, care se stinse imediat.

– Eram sigur. Fiind mai greu decât aerul, gazul se menține aproape de sol... Nu rămâneți aici - vorbesc de cei care n-au aparate Galibert. Maistre, dacă sunteți de acord, o să continuăm singuri căutarea.

Marcel şi contramaistrul apucară între dinți capătul recipientelor cu aer, îşi puseră cleştii pe nas şi se înfundară într-un şir de vechi galerii.

Un sfert de oră mai târziu, ieşiră ca să-şi reînnoiască aerul din rezervoare; apoi, după săvârşirea acestei operații, plecară din nou.

La a treia încercare, eforturile lor fură, în sfârşit, încununate de succes. O luminiță albăstrie, aceea a unei lămpi electrice, se arătă departe, în umbră. Alergară într-acolo...

La picioarele zidului umed zăcea, nemişcat şi rece, sărmanul Carl. Buzele lui vinete, fața injectată, inima mută mărturiseau, împreună cu poziția lui, ce se întâmplase.

Voise să ia ceva de jos, se aplecase şi fusese literalmente înecat în bioxid de carbon.

Toate strădaniile de a-l readuce la viață fură inutile. Murise de patru sau cinci ceasuri. A doua zi seara, în cimitirul nou din Stahlstadt era un mic mormânt mai mult, iar biata doamnă Bauer îşi pierduse copilul, ca şi soțul.

Capitolul VII. BLOCUL CENTRAL

Un luminos raport al doctorului Echternach, medic-şef al secției puțului Albrecht, stabilise că moartea lui Carl Bauer, numărul 41 902, în vârstă de treisprezece ani, «portar» în galeria 228, se datora asfixiei rezultând din absorbția prin organele respiratorii a unei mari cantități de bioxid de carbon.

Un raport, nu mai puțin luminos, al inginerului Maulesmülhe expusese necesitatea de a include într-un sistem de aerisire zona B a planului XIV, ale cărei galerii lăsau să transpire gaz vătămător printr-un soi de distilație lentă şi de nesesizat.

În sfârşit, o notă a aceluiaşi funcționar semnala autorităților competente devotamentul contramaistrului Rayer şi al topitorului de prima clasă Johann Schwartz.

Cu opt sau zece zile mai târziu, intrând în loja portarului ca să-şi ia jetonul de prezență, tânărul muncitor găsi un ordin trimis pe adresa sa:

«*Numitul Schwartz se va prezenta astăzi la ora zece la cabinetul directorului general, Blocul central, poarta şi drumul A. Ținută de oraş*».

«În sfârşit!... gândi Marcel. S-au codit destul timp, dar au ajuns şi la asta!»

În discuțiile cu camarazii săi şi în plimbările de duminică prin împrejurimile Stahlstadtului, el aflase destule lucruri despre organizarea generală a cetății ca să ştie că autorizația de a pătrunde în Blocul central nu se găsea pe toate drumurile. În această privință circulau adevărate legende. Se spunea că unii indiscreți, care voiseră să pătrundă prin surprindere în această incintă oprită, nu mai reapăruseră; că

muncitorii şi funcţionarii erau supuşi, înainte de a fi primiţi acolo, unui întreg şir de ceremonii secrete, obligaţi - sub jurămintele cele mai solemne - să se angajeze că nu vor destăinui nimic din ceea ce vor vedea şi pedepsiţi necruţător cu moartea de către un tribunal secret dacă-şi călcau jurământul... O cale ferată subterană lega acest sanctuar de linia de centură... Trenuri de noapte aduceau vizitatori necunoscuţi... Se ţineau câteodată consilii supreme la care participau personaje misterioase...

Fără să creadă mai mult decât se cuvenea în aceste poveşti, Marcel ştia că ele constituiau, la urma urmei, expresia populară a unui fapt pe deplin real: extrema dificultate de a pătrunde în divizia centrală. Dintre toţi muncitorii pe care-i cunoştea - şi avea prieteni printre cei de la minele de fier şi de cărbune, printre cioplitori şi furnalişti, printre brigadieri, dulgheri, şi fierari - nici unul nu trecuse vreodată pragul porţii A.

Se prezentă deci la ora indicată cu un sentiment de profundă curiozitate şi de plăcere intimă. Şi putu imediat să se asigure că precauţiile erau dintre cele mai severe.

Mai întâi că era aşteptat. Doi oameni, îmbrăcaţi într-o uniformă cenuşie, cu sabia la şold şi revolverul la centură, se aflau în loja portarului. Această lojă, asemenea celei a călugăriţei portărese de la o mănăstire, avea două uşi, una exterioară şi alta interioară, care nu se deschideau niciodată în acelaşi timp.

Permisul de liberă trecere examinat şi vizat, Marcel văzu, fără să manifeste nici o surpriză, cum i se prezintă o batistă albă cu care cei doi acoliţi în uniformă îi legară cu grijă ochii.

Apucându-l apoi de braţe, începură să meargă împreună cu el, fără să scoată un cuvânt.

După două, trei mii de paşi urcară o scară, o uşă se deschise şi se închise, şi Marcel putu să-şi ia legătura de la ochi.

Se afla într-o încăpere foarte obişnuită, mobilată cu câteva scaune, cu o tablă neagră şi cu o mare planşă garnisită cu toate instrumentele necesare desenului liniar. Lumina intra prin ferestrele înalte, cu geamuri mate.

Aproape imediat, două personaje cu înfăţişare profesorală intrară în încăpere.

– Ai fost semnalat ca având calităţi deosebite, spuse unul dintre ele. Te vom examina ca să vedem dacă e cazul să fii admis în divizia de modele. Eşti dispus să răspunzi la întrebările noastre?

Cu modestie, Marcel se declară gata să încerce.

Cei doi examinatori îi puseră atunci, succesiv, întrebări din chimie, geometrie şi algebră. Tânărul muncitor îi satisfăcu în toate privinţele prin limpezimea şi precizia răspunsurilor. Figurile pe care le desena cu creta pe tablă erau curate, aeriene, elegante. Ecuaţiile sale se aliniau mărunte şi strânse, în şiruri egale, ca rândurile unui regiment de elită. Una dintre demonstraţiile sale fu chiar atât de strălucită şi atât de nouă pentru judecătorii săi, încât îşi exprimară uimirea, întrebându-l unde o învăţase.

– La Schaffouse, satul meu, în şcoala primară.

– Pari un bun desenator.

– La asta mă pricepeam cel mai bine.

– Şcoala elveţiană e, într-adevăr, remarcabilă! spuse unul dintre examinatori celuilalt... Îţi dăm două ceasuri ca să reproduci acest desen, reluă el, înmânând candidatului o secţiune a unei maşini cu aburi, destul de complicată. Dacă reuşeşti, vei fi admis cu menţiunea: *Întru totul satisfăcător şi*

excepțional…

Rămas singur, Marcel se apucă de treabă cu zel.

Întorcându-se la expirarea termenului de rigoare, judecătorii săi fură atât de încântați, încât adăugară la mențiunea promisă: *Nu avem un alt desenator atât de talentat.*

Tânărul muncitor fu încredințat din nou acoliților cenuşii şi condus, cu acelaşi ceremonial, adică legat la ochi, în biroul directorului general.

– Eşti propus pentru unul dintre atelierele de desen la divizia modelelor, îi spuse acest personaj. Eşti dispus să te supui condițiilor regulamentului?

– Nu le cunosc, dar bănuiesc că sunt acceptabile.

– Iată-le: **1.** Pentru întreaga perioadă a angajamentului, eşti obligat să locuieşti în incinta diviziei. Nu poți ieşi decât cu autorizație specială şi în mod cu totul excepțional; **2.** Eşti supus regimului militar şi, sub pedepse militare, datorezi supunere absolută superiorilor dumitale. În schimb, eşti asimilat subofițerilor din armata activă şi poți să te ridici la cele mai înalte grade, printr-o avansare regulată; **3.** Te angajezi sub jurământ să nu dezvălui niciodată, nimănui, ceea ce vezi în acel sector al diviziei în care ai acces; **4.** Corespondența îți e deschisă de şefii dumitale ierarhici, la ieşire şi la intrare, şi trebuie să se limiteze la membrii familiei.

«Pe scurt, iată-mă la închisoare»,gândi Marcel.

Apoi răspunse foarte simplu:

– Condițiile mi se par acceptabile.

– Bine. Ridică mâna… Jură… Eşti numit desenator la atelierul 4… Ți se va da o cameră şi ai aici o cantină… Ți-ai luat lucrurile?

– Nu, domnule. Neştiind de ce sunt chemat, le-am lăsat la gazda mea.

– O să ți le aducă cineva, căci nu mai poți ieşi din divizie.

«Ce bine că mi-am scris notele în limbaj cifrat! gândi Marcel. Altfel, ar fi fost de ajuns să le găsească!...»

Până seara, Marcel se instalase într-o odăiță la al patrulea etaj al unei clădiri care dădea într-o curte vastă şi putuse să-şi facă o primă idee despre noua sa viață.

Ea nu părea să fie atât de tristă pe cât ar fi crezut-o la început. Colegii săi - îi cunoscuse la cantină - erau în general liniştiți şi blânzi, ca toți oamenii muncitori. Încercând să se distreze puțin, căci această viață automată era lipsită de veselie, mai mulți dintre ei alcătuiseră o orchestră şi cântau, în fiecare seară, cu destul simț muzical. O bibliotecă şi o sală de lectură ofereau spiritului prețioase resurse din punct de vedere ştiințific, în puținele ore libere. Cursuri speciale, ținute de profesori de prim rang, erau obligatorii pentru toți salariații, supuşi pe deasupra unor dese concursuri şi examene. Dar în acest mediu îngust lipseau aerul, libertatea. Era ca un colegiu cu mult mai multe restricții şi destinat maturilor. Atmosfera înconjurătoare nu înceta deci să apese asupra acestor oameni, oricât de obişnuiți ar fi fost ei cu o disciplină de fier.

Iarna se sfârşi cu aceste preocupări, cărora Marcel li se dăruise cu trup şi suflet. Sârguința sa, perfecțiunea desenelor sale, progresele extraordinare la învățătură, pe care le semnalau toți profesorii şi examinatorii, îi creaseră în scurt timp, în mijlocul acestor oameni harnici, o anumită celebritate. După opinia generală, el era desenatorul cel mai abil, cel mai ingenios, cel mai fecund în idei. Se ivea o dificultate? Alergau îndată la el. Şefii, ei înşişi, recurgeau la

experiența lui, cu stima pe care meritul o smulge totdeauna invidiei celei mai pronunțate.

Dar dacă, ajungând în inima diviziei modelelor, tânărul socotise că va pătrunde în secretele ei intime, se înşelase.

Viața lui era închisă într-un grilaj de fier de trei sute de metri diametru care împrejmuia acel segment al Blocului central căruia îi era ataşat. Intelectualiceşte, activitatea lui putea şi trebuia să se desfăşoare în cele mai diferite ramuri ale industriei metalurgice. Ea se limita însă, în practică, la desene de maşini cu aburi. Desena de toate mărimile şi puterile, pentru tot felul de industrii şi întrebuințări, pentru vase de război şi tipografii, dar nu ieşea din această specialitate. Diviziunea muncii, împinsă până la ultima limită, îl strângea în menghina ei.

După patru luni petrecute în sectorul A, Marcel nu ştia mai mult decât înainte despre ansamblul lucrărilor Cetății Oțelului. Cel mult dacă strânsese câteva informații cu caracter general despre organizația în care - cu toate meritele sale - nu era decât o rotiță aproape neînsemnată. Ştia că centrul pânzei de păianjen pe care o închipuia Stahlstadtul era Turnul Taurului, un fel de construcție ciclopică, dominând toate clădirile învecinate. Aflase de asemeni, tot datorită legendelor de la cantină, că locuința personală a lui Herr Schultze se afla la temelia turnului, iar faimosul cabinet secret în centrul lui. Se adăuga că această sală boltită, garantată împotriva oricărui pericol de incendiu şi blindată pe dinăuntru cum sunt monitoarele [29] pe dinafară, era închisă printr-un sistem de uşi de oțel cu broaşte-mitraliere demne de cea mai suspicioasă bancă. De altfel, opinia

[29] Vase de război cuirasate, de tonaj mijlociu. (N.T.)

generală era că Herr Schultze lucrează la desăvârşirea unei arme teribile, cu un efect fără precedent, destinată să asigure în curând Germaniei dominația universală.

Pentru a pătrunde misterul până la capăt, Marcel învârtise în cap, zadarnic, cele mai ingenioase planuri de escaladare şi deghizare. Trebuise să-şi mărturisească neputința. Aceste ziduri întunecate şi masive, scăldate în timpul nopții în valuri de lumină, păzite de santinele încercate, ar fi constituit un obstacol de netrecut. Şi chiar dacă ar fi izbutit să le forțeze într-un punct, ce-ar fi văzut? Detalii, mereu detalii; niciodată întregul!

Oricum, îşi jurase să nu cedeze şi nu va ceda! Dacă trebuiau zece ani de stagiu, va aştepta zece ani. Dar va veni şi ora în care secretul nu va mai fi un secret pentru el! Era absolut necesar. France-Ville prospera între timp - oraş fericit, ale cărui instituții binefăcătoare îi ocroteau pe toți şi pe fiecare, deschizând un nou orizont popoarelor descurajate. Marcel nu se îndoia că, față de un asemenea succes al rasei latine, Schultze e mai hotărât ca oricând să-şi înfăptuiască amenințările. Dovada o constituiau însăşi Cetatea Oțelului şi lucrurile care se plănuiau acolo.

Trecură astfel mai multe luni.

Într-o zi de martie, Marcel îşi reînnoia, pentru a mia oară, acest jurământ, gen Hanibal[30], când unul dintre acoliții cenuşii îl informă că directorul general vrea să-i vorbească.

– Herr Schultze mi-a ordonat să-i trimit pe cel mai bun desenator, îi spuse înaltul funcționar. Faceți-vă bagajele ca să treceți în cercul interior. Sunteți înaintat la gradul de

[30] Faimosul general cartaginez Hanibal (247-183 î.e.n.) avea doar nouă ani când tatăl său, Hamilcar Barca, îl făcu să jure că va purta romanilor o ură eternă. (N.T.)

locotenent.

Astfel, în clipa în care îşi pierduse aproape orice nădejde, efectul logic şi firesc al unei munci eroice îi aducea admiterea atât de dorită!

Marcel fu atât de fericit, încât nu putu să nu trădeze acest sentiment.

– Sunt bucuros că vă dau o veste atât de plăcută şi vă urez să persistaţi pe drumul pe care-l urmaţi cu atâta curaj, reluă directorul. Vă aşteaptă viitorul cel mai strălucit. Duceţi-vă, domnule!

În sfârşit, după o perioadă de încercare atât de lungă, Marcel întrezărea ţinta pe care-şi jurase s-o atingă!

Să-şi îngrămădească hainele într-o valiză, să-i urmeze pe oamenii cenuşii, să intre în această ultimă incintă, a cărei unică poartă, deschizându-se pe drumul A, ar fi putut să-i rămână încă mult timp interzisă - toate acestea nu-i luară lui Marcel mai mult de câteva minute.

Se afla la picioarele inaccesibilului Turn al Taurului, căruia nu-i zărise până atunci decât vârful pierdut în nori.

Tabloul din faţa lui era dintre cele mai neaşteptate. Imaginaţi-vă un om transportat într-o clipă din mijlocul unui atelier zgomotos şi banal, în adâncul unei păduri virgine din zona toridă. Aceasta era surpriza care-l aştepta pe Marcel în centrul Stahlstadtului.

Şi încă o pădure virgină e mult înfrumuseţată în descrierile marilor scriitori, în timp ce parcul lui Herr Schultze era, într-adevăr, cel mai bine întreţinut dintre parcuri. Palmierii cei mai zvelţi, bananierii cei mai stufoşi, cactuşii cei mai obezi se înşirau în pâlcuri dese. Lianele se încolăceau cu eleganţă în jurul eucaliptilor subţiri, se drapau în ghirlande verzi sau recădeau în plete bogate. Cele mai

neverosimile plante cu frunze cărnoase creşteau direct pe sol. Ananaşii şi goyavierii[31] se coceau lângă portocali. Colibri şi păsările paradisului îşi desfăşurau bogățiile penajului. În sfârşit, temperatura era la fel de tropicală ca şi vegetația.

Marcel căuta din ochi acoperişul de sticlă şi caloriferele care produceau acest miracol şi, uimit că vede doar cerul albastru, rămase o clipă stupefiat.

Apoi îşi aminti că nu departe de acolo se afla o mină de cărbuni arzând mocnit şi înțelese că Herr Schultze utilizase în chip ingenios aceste comori de căldură subterană, servindu-şi cu ajutorul unor țevi metalice o temperatură constantă de seră.

Dar această explicație pe care o găsi rațiunea tânărului alsacian nu-i împiedică ochii să fie orbiți şi fermecați de verdele peluzelor, iar nările să aspire cu încântare aromele care umpleau văzduhul. După şase luni petrecute fără să vadă un fir de iarbă, îşi lua acum revanşa. O alee aşternută cu nisip îl conduse pe o pantă abia simțită până la picioarele unei frumoase scări de marmură, dominată de un maiestuos şir de coloane. În spate se înălța masa enormă a unei clădiri pătrate, care era ca un piedestal al Turnului Taurului. Sub peristil, Marcel zări şapte, opt valeți în livrea roşie, un elvețian cu tricorn şi halebardă; între coloane atârnau candelabre de bronz şi, cum urca scara, un vuiet înăbuşit îi destăinui că drumul de fier subteran trecea pe sub picioarele sale.

Marcel îşi spuse numele şi fu introdus imediat într-un vestibul care era un veritabil muzeu de sculptură. Fără să aibă timp să se oprească, el traversă un salon roşu şi auriu,

[31] Arbori din America Centrală şi Indonezia, al căror fruct este un fel de pară cu un gust foarte plăcut (N.T.)

apoi un salon negru şi auriu şi ajunse într-un salon galben şi auriu, în care valetul îl lăsă cinci minute singur. Apoi fu introdus într-un cabinet verde şi auriu.

În mijlocul acestui lux, cu pipa lui de lut ars şi cu halba de bere, Herr Schultze făcea impresia unei pete de noroi pe o cizmă lustruită.

Fără să se ridice, fără măcar să-şi întoarcă privirea, Regele Oțelului spuse rece şi simplu:

– Dumneata eşti desenatorul?

– Da, domnule.

– Ți-am văzut schițele. Sunt foarte bune. Nu ştii să desenezi decât maşini cu aburi?

– Nu mi s-a cerut niciodată altceva.

– Te pricepi puțin la balistică?

– Am studiat-o, pentru plăcerea mea, în timpul liber.

Acest răspuns îi merse la inimă lui Herr Schultze, care binevoi să-şi privească salariatul.

– Deci te încumeți să desenezi un tun împreună cu mine?... Să vedem cum te descurci!... O să-ți fie greu să-l înlocuieşti pe imbecilul de Sohne, care s-a omorât azi-dimineață umblând cu un săculeț cu dinamită!... Animalul ar fi putut să ne arunce pe toți în aer!...

Trebuie să mărturisim că această lipsă de considerație nu suna prea revoltător în gura lui Herr Schultze!

Capitolul VIII. CAVERNA DRAGONULUI

Cititorul, care a urmărit evoluția şansei tânărului alsacian, nu va fi probabil surprins să-l găsească, peste câteva săptămâni, pe deplin instalat în familiaritatea lui Herr Schultze. Deveniseră inseparabili.

Munca, masa, plimbările prin parc, pipele şi halbele de bere - totul se desfăşura în comun. Fostul profesor din Iena nu întâlnise niciodată un colaborator care să i se potrivească atât de bine, care să-l înțeleagă dintr-un cuvânt, care să ştie să fructifice atât de rapid ideile lui teoretice.

Marcel nu avea doar calități deosebite în toate ramurile meseriei, el era totodată cel mai fermecător ucenic, muncitorul cel mai sârguincios, inventatorul cel mai modest.

Herr Schultze era încântat de el. De zece ori pe zi îşi spunea *in petto*[32]:

– Ce descoperire! Ce comoară e băiatul ăsta!

Adevărul este că Marcel ghicise de la prima aruncătură de ochi caracterul teribilului său patron. El înțelesese că trăsătura lui esențială era un egoism imens, omnivor, manifestându-se printr-o vanitate feroce, şi se constrânsese să-şi regleze în consecință comportarea sa de fiecare clipă.

În puține zile, tânărul alsacian deprinsese atât de bine digitația specială a acestei claviaturi, încât ajunsese să se joace cu Schultze ca şi cum ar fi cântat la pian. Tactica lui consta pur şi simplu în a-şi arăta pe cât posibil meritele, dar astfel încât să lase totdeauna celuilalt un prilej de a-şi restabili superioritatea. De pildă, făcea un desen desăvârşit, în afară de un defect uşor de observat şi de îndreptat, pe care

[32] Pentru sine (*în limba latină în text*). (N.T.)

fostul profesor îl semnala îndată cu exaltare.

Dacă avea o idee, căuta să o facă să se nască în timpul conversației, astfel încât Herr Schultze să poată crede că-i aparține. Uneori mergea chiar mai departe, spunând:

– Am schițat planul navei cu pinten detaşabil, pe care mi l-ați cerut.

– Eu? se mira Herr Schultze, căruia nu-i trecuse niciodată prin cap o asemenea idee.

– Desigur! Ați uitat?... Un pinten detaşabil[33], lăsând în coasta duşmanului o torpilă fusiformă care explodează după un răgaz de trei minute!.

– Nu-mi aminteam deloc. Am atâtea idei în cap!

Şi Herr Schultze îşi însuşea conştiincios paternitatea noii invenții.

În definitiv, poate că se lăsa doar pe jumătate înşelat de această manevră. Probabil chiar că-l simțea pe Marcel mai tare decât el. Dar, printr-una din acele misterioase fermentații care se petrec în creierele omeneşti, se mulțumea cu uşurință să «pară» superior şi mai ales să dea această iluzie subordonatului său.

«Cu toată inteligența lui, e cam prostănac țărănoiul ăsta!» îşi spunea el câteodată, descoperind într-un râs mut cele treizeci şi două de piese de domino ale danturii sale.

De altfel, vanitatea lui găsise curând o compensație. El era singurul om din lume care putea să înfăptuiască aceste visuri industriale!... Aceste visuri n-aveau valoare decât prin el şi pentru el! La urma urmei, Marcel nu era decât una din rotițele organismului pe care el, Schultze, ştiuse să-l creeze

[33] Cu un astfel de pinten era prevăzut vasul submarin «Turtle», creat de David Bushnell în anul 1776 şi folosit de americani în războiul pentru independență. (N.T.)

etc., etc...

Pe deasupra, el nu-şi descoperea bateriile. După cinci luni petrecute în Turnul Taurului, Marcel nu ştia mult mai mult despre misterele Blocului central. E adevărat că bănuielile sale deveniseră aproape certitudini. Era din ce în ce mai convins că Stahlstadt ascunde un secret şi că Herr Schultze avea şi un cu totul alt țel decât câştigul material. Natura preocupărilor sale şi a însăşi industriei sale făcea extrem de verosimilă ipoteza că inventase o nouă armă.

Dar cheia enigmei rămânea încă ascunsă.

Marcel ajunse curând să-şi spună că n-o va obține fără o criză. Nevăzând-o venind, se hotărî s-o provoace.

Era într-o seară, la sfârşitul cinei. Exact cu un an înainte găsise în puțul Albrecht cadavrul micului său prieten Carl. În depărtare, iarna atât de lungă şi de aspră a acestei Elveții americane acoperea încă întreaga câmpie cu mantia sa albă. Dar în parcul Stahlstadtului temperatura se menținea la fel de ridicată ca în iunie, şi zăpada, topită înainte de a atinge pământul, se aşeza ca roua în loc să cadă în fulgi.

– Cârnații pe varză au fost delicioşi, nu-i aşa? remarcă Herr Schultze, pe care milioanele Begumei nu-l făcuseră să-şi abandoneze mâncarea preferată.

– Delicioşi, răspunse Marcel, care-i mânca eroic în fiecare seară, cu toate că începuse să nu mai poată suferi acest fel!

Revolta stomacului său îl făcu să încerce, în sfârşit, lovitura pe care o pregătise.

– Mă întreb chiar cum pot să trăiască popoarele care n-au nici cârnați, nici varză călită, nici bere! reluă Herr Schultze, cu un suspin.

– Viața trebuie să fie pentru ele un lung supliciu, răspunse Marcel. Reunirea lor la Vaterland ar fi o adevărată

dovadă de omenie.

– Ei, ei!... O să vină şi asta!... O să vină! strigă Regele Oţelului. Iată-ne de pe acum instalaţi în inima Americii. Numai să punem mâna pe o insulă sau două pe lângă Japonia şi-ai să vezi ce sărituri o să facem în jurul globului!

Valetul adusese pipele. Herr Schultze şi-o umplu pe a lui şi o aprinse. Marcel alesese cu premeditare acest moment cotidian de completă beatitudine.

– Trebuie să vă spun, reluă el după o clipă de tăcere, că nu prea cred în această cucerire!

– Ce cucerire? întrebă Herr Schultze, care se gândea la altceva.

– Cucerirea lumii de către germani.

Fostul profesor crezu că n-aude bine.

– Nu crezi în cucerirea lumii de către germani?

– Nu.

– Ei, asta-i bună!... Aş fi curios să cunosc motivele acestei îndoieli!

– Pur şi simplu pentru că artileriştii francezi vor sfârşi prin a vă întrece. Compatrioţii mei, care-i cunosc bine, au ideea fixă că un francez prevenit face cât doi: 1870 este o lecţie care se va întoarce împotriva celor care au dat-o. În mica mea ţară, nimeni nu se îndoieşte de asta şi, dacă e să vă spun totul, e şi opinia celor mai de seamă oameni din Anglia.

Marcel pronunţase aceste cuvinte pe un ton rece, sec şi tăios, care dublă, dacă mai era posibil, efectul produs asupra Regelui Oţelului de o asemenea blasfemie azvârlită pe neaşteptate.

Herr Schultze rămase sufocat, copleşit, zdrobit. Sângele îi urcă în obraji cu atâta violenţă, încât tânărul se temu că a

mers prea departe. Văzând totuşi că victima sa, după ce era să se înăbuşe de furie, nu murise pe loc, continuă:

– Da, constatarea e supărătoare, dar n-avem încotro. Dacă rivalii noştri nu mai fac zgomot, în schimb se țin de treabă. Credeți că n-au învățat nimic de la război încoace? În timp ce noi ne mulțumim să mărim prosteşte greutatea tunurilor noastre, puteți fi sigur că ei pregătesc lucruri noi şi că o să ne dăm seama de asta la prima ocazie!

– Lucruri noi, lucruri, noi, îngăimă Herr Schultze. Şi noi ne ocupăm de asta, domnule!

– Ce să spun, grozav ne ocupăm! Refacem în oțel ce-au făcut predecesorii noştri în bronz, şi-atâta tot! Dublăm dimensiunile şi bătaia pieselor noastre!

– Dublăm!... ripostă Herr Schultze, pe un ton care însemna: De fapt, facem mai mult decât să dublăm!

– În fond, reluă Marcel, nu suntem decât nişte plagiatori. Vreți să vă spun adevărul? Ne lipseşte spiritul inventiv. Nu găsim nimic şi francezii găsesc, puteți fi sigur de asta!

Herr Schultze îşi recăpătase un pic de calm aparent. Totuşi tremurul buzelor şi paloarea care luase locul roşeței apoplectice a figurii sale arătau destul de ce sentimente e stăpânit.

Trebuia să ajungă la acest grad de umilință? Să te cheme Schultze, să fii stăpânul absolut al celei mai mari uzine şi al celei mai perfecționate turnătorii de tunuri din lume, să vezi la picioarele tale regi şi parlamente, şi să auzi spunându-ți-se de către un fleac de desenator elvețian că-ți lipseşte spiritul inventiv, că eşti mai prejos decât un artilerist francez!... Şi asta când ai aproape de tine, dincolo de grosimea unui zid blindat, lucruri cu care să umileşti de o mie de ori pe acest neruşinat, să-i închizi gura, să-i spulberi argumentele

prosteşti!... Nu, nu era posibil să îndure un asemenea supliciu!

Herr Schultze se ridică din fotoliu cu o mişcare atât de bruscă, încât îşi sparse pipa. Apoi, privindu-l pe Marcel plin de ironie şi strângând din dinți, rosti, mai mult şuieră, aceste cuvinte:

– Urmează-mă, domnule, şi am să-ți arăt dacă eu, Herr Schultze, am sau nu spirit inventiv!

Marcel jucase tare, dar câştigase, datorită surprizei produse de un limbaj atât de îndrăzneț şi de neaşteptat, datorită violenței mâniei pe care o provocase, vanitatea fostului profesor fiind mai puternică decât prudența. Schultze simțea nevoia să-şi dezvăluie secretul şi, parcă împins de ceva, intră în cabinetul de lucru, a cărui uşă o închise cu grijă, se îndreptă spre bibliotecă şi atinse un panou. O deschizătură ascunsă de cărți se ivi în zid. Era intrarea unui pasaj strâmt care ducea până la picioarele Turnului Taurului.

Acolo, o uşă de stejar fu deschisă cu o cheiță care nu-l părăsea niciodată pe stăpânul locului. Apăru o a doua uşă, închisă cu un lacăt cu cifru silabic de genul celor folosite la casele de bani. Herr Schultze formă cuvântul şi deschise canatul greu de fier, prevăzut pe dinăuntru cu o serie de maşini infernale, pe care Marcel, din curiozitate profesională, ar fi vrut să le examineze mai îndeaproape. Dar ghidul său nu-i lăsă timp pentru asta.

Se aflau în fața unei a treia uşi, fără nici o încuietoare vizibilă, care se deschise la o simplă apăsare, efectuată, bineînțeles, după reguli prestabilite.

Trecând de această triplă fortificație, Herr Schultze şi însoțitorul său urcară cele două sute de trepte ale unei scări

de fier şi ajunseră în vârful Turnului Taurului, care domina întregul Stahlstadt.

Pe platforma acestui turn de granit, a cărui soliditate era de nezdruncinat, se rotunjea un fel de cazemată străpunsă de mai multe ambrazuri. În centrul cazematei se afla un tun de oțel.

– Iată! spuse profesorul, care nu suflase până atunci nici un cuvânt.

Era cea mai mare piesă pe care o văzuse vreodată Marcel. Trebuia să cântărească pe puțin trei sute de mii de kilograme şi se încărca prin chiulasă. Diametrul gurii sale era de un metru şi jumătate. Montată pe un afet de oțel şi mişcându-se pe şine din acelaşi metal, ar fi putut fi manevrată de un copil, într-atât îi erau de uşurate mişcările printr-un sistem de roți dințate. Un resort compensator, prins în spatele afetului, anula reculul sau cel puțin producea o reacție riguros egală, aducând piesa în mod automat, după fiecare lovitură, în poziția inițială.

– Care este puterea de perforare a acestei piese? întrebă Marcel, care nu se putu opri s-o admire.

– La douăzeci de mii de metri, cu un proiectil masiv, străpungem o placă de patruzeci de degete[34] ca o tartină cu unt!

– Care este atunci bătaia ei?

– Bătaia ei! strigă Schultze, înflăcărându-se. Abia spuneai că spiritul nostru de imitație n-a izbutit decât să dubleze bătaia tunurilor actuale! Ei bine, cu acest tun mă

[34] Veche unitate de măsură, echivalentă cu a 12-a parte dintr-un picior, deci cu 0,02706 metri. (N.T.)

încumet să trimit, cu o precizie satisfăcătoare, un proiectil la o distanță de zece leghe[35].

– Zece leghe! exclamă Marcel. Zece leghe! Asta înseamnă că folosiți o nouă pulbere!

– Acum pot să-ți spun totul! răspunse Herr Schultze, pe

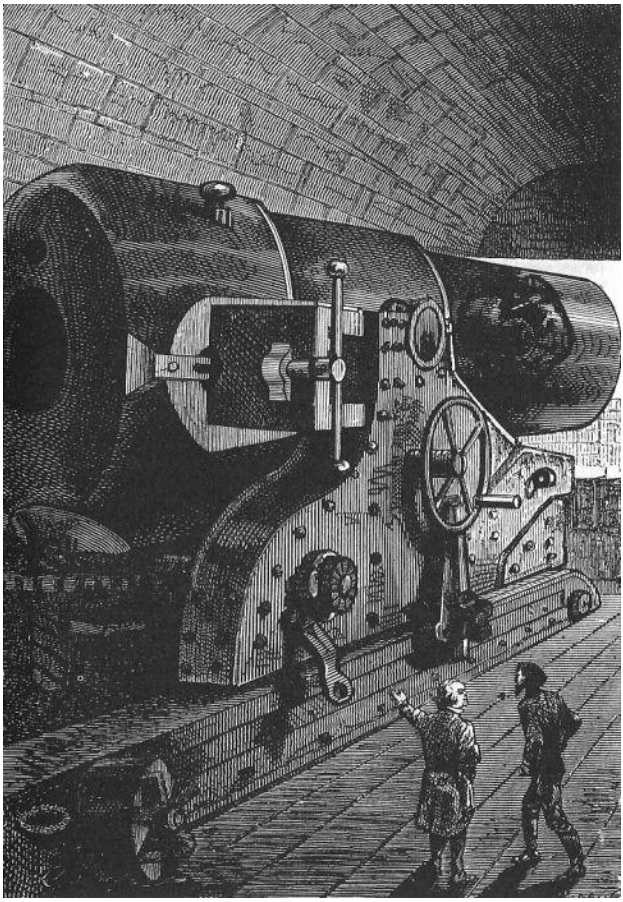

un ton ciudat. Nu mai există nici un inconvenient ca să-ți dezvălui secretele mele! Pulberea cu grăunțe mari şi-a trăit

[35] Veche măsură de itinerar, echivalentă cu 4 kilometri. (N.T.)

traiul. Cea de care mă servesc este fulmicotonul, a cărui putere de expansiune este de patru ori mai mare. Eu încincesc această putere amestecând opt zecimi din greutatea lui cu nitrat de potasiu!

– Dar nici o piesă, turnată din cel mai bun oțel, nu poate să reziste deflagrației acestui piroxil! După trei, patru, cinci lovituri, tunul dumneavoastră va fi scos din funcție!

– Chiar dacă ar trage o lovitură, una singură, această lovitură ar fi de ajuns!

– Ar costa scump!

– Un milion, pentru că atât costă piesa!

– O lovitură de un milion!...

– Ce importanță are dacă poate distruge un miliard!

– Un miliard! strigă Marcel.

Se reținu totuşi ca să nu lase să izbucnească oroarea pe care i-o inspira acest prodigios instrument de distrugere. Apoi adăugă:

– Este, fără îndoială, o minunată şi uimitoare piesă de artilerie, care justifică însă, cu toate meritele ei, teza mea: perfecționări, imitații, lipsă de inventivitate.

– Lipsă de inventivitate! ridică din umeri Herr Schultze. Îți repet că nu mai am secrete pentru dumneata! Vino.

Părăsind cazemata, Regele Oțelului şi însoțitorul său coborâră la etajul inferior, care comunica cu platforma prin lifturi hidraulice. Acolo se afla un anumit număr de obiecte cilindrice, alungite, care semănau de la distanță cu nişte țevi de tun.

– Iată obuzele noastre! spuse Herr Schultze.

De data aceasta, Marcel fu obligat să recunoască cinstit că aceste obiecte se deosebeau de tot ceea ce ştia el. Erau tuburi lungi de doi metri, cu un diametru de un metru şi

zece, îmbrăcate într-o cămaşă de plumb făcută să se muleze pe ghinturile țevii, închise în spate printr-o placă de oțel prinsă în buloane, iar în față printr-un vârf ogival de oțel prevăzut cu un percutor.

Care este natura deosebită a acestor obuze? Nimic din aspectul lor nu putea s-o mărturisească. Presimțeai doar că trebuie să conțină în pântecele lor o forță teribilă, întrecând tot ceea ce se făcuse vreodată în această privință.

– Nu ghiceşti? întrebă Herr Schultze, văzând că Marcel tace.

– Nu, domnule, pe cinstea mea! De ce un obuz atât de lung şi atât de greu - cel puțin în aparență?

– Aparența înşală şi greutatea nu e mult mai mare decât aceea a unui obuz obişnuit având acelaşi calibru... Haide, văd că trebuie să-ți spun totul!... E un obuz-rachetă de sticlă, îmbrăcat în lemn de stejar şi încărcat cu bioxid de carbon lichid sub o presiune de şaptezeci şi două de atmosfere. Contactul cu pământul determină explozia învelişului şi întoarcerea lichidului la starea gazoasă. Consecința: un frig de aproximativ o sută de grade sub zero în întreaga zonă învecinată şi, totodată, difuziunea unui enorm volum de bioxid de carbon în atmosferă. Pe o rază de treizeci de metri de la centrul exploziei, orice ființă vie e congelată şi asfixiată în acelaşi timp. Spun treizeci de metri ca o bază de calcul, dar urmările exploziei se extind mult mai departe, poate până la o sută, două de metri! O circumstanță şi mai avantajoasă: bioxidul de carbon rămânând multă vreme în straturile inferioare ale atmosferei, datorită greutății sale superioare celei a aerului, zona primejdioasă îşi păstrează proprietățile nocive mai multe ore după explozie şi oricine încearcă să pătrundă în ea piere negreşit. Este o lovitură de tun cu efect

în acelaşi timp instantaneu şi durabil!... Sistemul meu nu cunoaşte răniți, ci numai morți!

Herr Schultze expunea meritele invenției sale cu o plăcere vizibilă. Buna dispoziție îi revenise, era îmbujorat de orgoliu şi-şi arăta toți dinții.

– Poți să-ți închipui un număr de guri de foc îndreptate asupra unui oraş asediat, continuă el. Să presupunem că e nevoie de o piesă pentru o suprafață de un hectar - deci, pentru un oraş de o mie de hectare, o sută de baterii a câte zece piese instalate cum se cuvine. Să presupunem apoi că toate piesele sunt în poziție de tragere, fiecare având-şi tirul reglat, că atmosfera e liniştită şi favorabilă, că se dă semnalul general printr-un fir electric... Într-un minut, pe o suprafață de zece mii de hectare nu va mai rămâne o singură ființă vie! Oraşul va fi înecat într-un adevărat ocean de bioxid de carbon! Şi când te gândeşti că ideea asta mi-a venit anul trecut, citind raportul medical asupra morții accidentale a unui mic miner în puțul Albrecht! Avusesem prima inspirație la Neapole, în timp ce vizitam Grota Câinelui[36]. Dar acest ultim fapt a dat gândului meu impulsul definitiv. Înțelegi principiul, nu-i aşa? Un ocean artificial de bioxid de carbon pur! Or, o proporție de numai o cincime din acest gaz ajunge ca să facă aerul irespirabil!

Marcel nu scotea un cuvânt. Era, într-adevăr, redus la tăcere. Herr Schultze îşi simți triumful atât de acut, încât nu vru să abuzeze.

---

[36] Grota Câinelui, situată în împrejurimile Neapolelui, îşi datorează numele proprietății curioase pe care o are atmosfera sa de a asfixia un câine sau un patruped nu prea înalt, fără a face rău unui om în picioare, proprietate datorită unui strat de acid carbonic de aproximativ şaizeci de centimetri, pe care greutatea lui specifică îl menține la suprafața pământului. (*N. ed. franceze*).

– Un singur amănunt mă plictiseşte, spuse el.

– Ce anume?

– N-am reuşit să înlătur zgomotul exploziei. Asta face ca lovitura mea de tun să semene prea mult cu obişnuita lovitură de tun. Gândeşte-te ce-ar fi dacă aş izbuti să ajung la un tir tăcut! O moarte subită, secerând fără zgomot o sută de mii de oameni deodată, într-o noapte liniştită şi senină!

Fermecătorul tablou pe care-l evoca îl făcu pe Herr Schultze să viseze şi poate că reveria lui, care nu era decât o adâncă imersiune într-o baie de amor-propriu, s-ar fi prelungit mult timp dacă Marcel n-ar fi întrerupt-o prin această remarcă:

– Foarte bine, domnule, foarte bine! Dar o mie de astfel de tunuri înseamnă timp şi bani!

– Bani? Avem din belşug! Timp?... Timpul e al nostru!

Şi într-adevăr, acest german credea ceea ce spunea!

– Fie, răspunse Marcel. Obuzul dumneavoastră încărcat cu bioxid de carbon nu e cu totul nou, derivând din proiectilele asfixiante cunoscute de destulă vreme. El poate fi distrugător în cel mai înalt grad, nimic de zis. Numai că...

– Numai că?...

– E relativ uşor pentru volumul său şi, dacă e vorba să ajungă la zece leghe...

– E făcut să ajungă doar la două leghe, răspunse Herr Schultze, surâzând. Dar iată un proiectil de fontă! Ăsta-i plin şi conține o sută de tunuri mici dispuse simetric şi băgate unul în altul ca tuburile unei lunete. Lansate ca proiectile, redevin tunuri şi aruncă mici obuze încărcate cu substanțe incendiare. E un fel de baterie pe care o lansez în spațiu şi care poate să ducă incendiul şi moartea asupra unui întreg oraş, copleşindu-l cu un torent de focuri de nestins!...

Proiectilul ăsta are greutatea necesară ca să străbată zece leghe! Şi experienţa va fi făcută în curând, astfel încât cei neîncrezători să poată atinge cu degetul o sută de mii de cadavre!

Piesele de domino străluceau în clipa aceea atât de insuportabil în gura lui Herr Schultze, încât Marcel fu cuprins de cea mai violentă poftă de a sfărâma o duzină. Avu totuşi puterea să se mai reţină. Nu ajunsese la capătul a ceea ce trebuia să afle.

Într-adevăr, Herr Schultze reluă:

– Ţi-am spus că experienţa decisivă va avea loc în curând.

– Cum? Unde? strigă Marcel.

– Cum? Cu unul dintre acele obuze care, lansat de tunul meu de pe platformă, va trece dincolo de Cascade-Mounts!... Unde? Asupra unui oraş de care ne despart cel mult zece leghe, care nu se poate aştepta la această lovitură de trăsnet şi care, chiar dacă s-ar aştepta, n-ar putea să-i prevină urmările fulgerătoare! Azi e 5 septembrie... Ei bine, în ziua de 13, la ora unsprezece şi patruzeci şi cinci de minute noaptea, France-Ville va dispărea de pe solul american! Incendiul Sodomei îşi va avea perechea! Profesorul Schultze va dezlănţui, la rândul său, toate focurile cerului!

De data aceasta, chipul lui Marcel deveni de o paloare mortală. Din fericire, Herr Schultze nu observă ce se petrece cu el.

– Iată! reluă el, pe tonul cel mai degajat. Noi facem aici contrariul a ceea ce fac creatorii oraşului France-Ville! Noi căutăm secretul scurtării vieţii oamenilor, în timp ce ei caută mijlocul de a o prelungi. Dar opera lor este condamnată. Viaţa se va naşte din moartea semănată de noi. Totul are un

scop în natură: întemeind un oraş izolat, doctorul Sarrasin mi-a pus la îndemână, fără să-şi dea seama, cel mai magnific câmp de experienţe.

Lui Marcel nu-i venea să creadă ceea ce auzise.

– Dar, spuse el cu o voce al cărei tremur involuntar păru să atragă o clipă atenţia Regelui Oţelului, cei din France-Ville nu v-au făcut nimic! După câte ştiu, n-aveţi nici un motiv să le căutaţi ceartă!

– Dragul meu, răspunse Herr Schultze, în creierul dumitale, bine organizat în alte privinţe, există un fond de idei celtice care ţi-ar dăuna mult dacă ar fi să trăieşti mult timp! Dreptatea, binele, răul sunt noţiuni cu totul relative şi convenţionale. Absolute sunt doar marile legi naturale. Legea concurenţei vitale[37] în acelaşi grad ca aceea a gravitaţiei. Să vrei să i te sustragi e un lucru nesăbuit; să i te supui şi să acţionezi în sensul pe care ni-l indică e un lucru raţional şi înţelept. Iată de ce voi distruge oraşul doctorului Sarrasin. Datorită tunului meu, cincizeci de mii de germani vor veni de hac cu uşurinţă celor o sută de mii de visători care alcătuiesc acolo un grup sortit pieirii.

Înţelegând inutilitatea încercării de a-l face pe Herr Schultze să raţioneze, Marcel renunţă la discuţie.

Părăsiră amândoi magazia de obuze, ale cărei uşi cu secret fură închise, şi coborâră în sufragerie. Cu cel mai firesc aer din lume, Herr Schultze duse din nou la gură halba de bere, sună ca să i se dea o nouă pipă în locul celei sparte şi-l întrebă pe valet:

[37] În epoca în care a fost scris romanul, filozofii reacţionari încercau să transpună formula «struggle for life» (lupta pentru viaţă) a lui Darwin din domeniul naturii în acela al vieţii sociale, escamotând astfel legea obiectivă a luptei de clasă. (N.T.)

– Arminius şi Sigimer sunt aici?

– Da, domnule.

– Spune-le să se țină pe-aproape.

Când servitorul părăsi încăperea, Regele Oțelului se întoarse către Marcel şi-l privi drept în față.

Tânărul nu-şi plecă ochii sub această privire, care căpătase o asprime metalică.

– Veți înfăptui, într-adevăr, acest proiect? spuse el.

– Într-adevăr. Cunosc poziția oraşului cu o abatere de cel mult o zecime de secundă în longitudine şi în latitudine. La 13 septembrie, ora unsprezece şi patruzeci şi cinci de minute noaptea, France-Ville va înceta să mai existe.

– Poate că ar fi trebuit să țineți acest plan absolut secret!

– Dragul meu, hotărât lucru: nu vei fi niciodată logic. Asta mă face să regret mai puțin că trebuie să mori tânăr.

La aceste din urmă cuvinte, Marcel se ridică.

– N-ai înțeles, continuă cu răceală Herr Schultze, că nu vorbesc niciodată despre proiectele mele decât cu aceia care nu le vor putea dezvălui?

Se auzi din nou soneria. Arminius şi Sigimer, doi uriaşi, se iviră în uşa sufrageriei.

– Ai vrut să cunoşti secretul meu, spuse Herr Schultze. Îl cunoşti!...

Nu-ți mai rămâne decât să mori.

Marcel tăcea. Herr Schultze reluă:

– Eşti prea inteligent ca să-ți închipui că pot să te las să trăieşti acum, când ştii în ce constau proiectele mele. Ar fi o uşurință de neiertat, ar fi ilogic. Măreția scopului meu îmi interzice să-i compromit succesul pentru o considerație de o valoare relativă atât de neînsemnată ca viața unui om - chiar un om ca dumneata, dragul meu, căruia îi apreciez în mod

deosebit buna organizare cerebrală. Regret sincer că un mic impuls de amor-propriu m-a târât prea departe şi mă obligă acum să te suprim. Dar trebuie să înțelegi că, față de interesele cărora m-am consacrat, nu mai poate fi vorba de sentiment. Pot acum să-ți spun că predecesorul dumitale, Sohne, a murit pentru că mi-a descoperit secretul şi nu din pricina exploziei unui săculeț cu dinamită!... Regula este absolută şi trebuie să fie inflexibilă! Nu pot s-o schimb cu nimic.

Marcel îl privea pe Herr Schultze. Înțelesese din tonul vocii lui şi după încăpățânarea bestială a acestui cap pleşuv că era pierdut, aşa că nu-şi mai dădu osteneala să protesteze...

– Când voi muri şi de ce moarte? întrebă el.

– Nu te nelinişti în legătură cu acest amănunt, răspunse calm Herr Schultze. Vei muri fără să suferi. Într-o dimineață n-ai să te mai scoli. Asta-i tot.

La un semn al Regelui Oțelului, Marcel fu luat şi închis în camera sa, a cărei uşă era păzită de cei doi uriaşi.

Când fu singur, se gândi, fremătând de spaimă şi de furie, la doctor, la toți ai săi, la toți compatrioții, la toți cei pe care-i iubea.

«Moartea care mă aşteaptă nu înseamnă nimic - îşi spuse el. Dar cum să înlătur primejdia care-i amenință?!»

Capitolul IX. ÎN CAPTIVITATE

Situația era, într-adevăr, foarte gravă. Ce putea să facă Marcel, ale cărui ceasuri erau de acum numărate şi care vedea poate venind ultima lui noapte odată cu apusul soarelui?

Nu dormi o clipă şi nu de teamă că nu se va mai trezi, aşa cum spusese Herr Schultze, ci pentru că se gândea întruna la France-Ville, aflat sub amenințarea catastrofei iminente.

«Ce să fac? îşi repetă el. Să distrug tunul? Să arunc în aer turnul care-l susține? Cum aş putea?... Să fug! Să fug când camera mea e păzită de aceşti doi coloşi!? Şi apoi, chiar dacă aş reuşi să părăsesc Stahlstadtul înainte de 13 septembrie, cum aş putea să împiedic...?

Ba da! Aş putea să salvez cel puțin locuitorii scumpului nostru oraş, aş putea să ajung până la ei şi să le strig: „Fugiți! Fugiți fără întârziere! Sunteți amenințați să pieriți prin fier şi foc! Fugiți cu toții!”»

Apoi ideile lui Marcel luau o altă cale:

«Ce mizerabil acest Schultze! Admițând chiar că a exagerat efectele distructive ale obuzului său şi că nu e în stare să cuprindă întregul oraş cu focul de nestins, e sigur că poate să incendieze o parte considerabilă dintr-o singură lovitură. A inventat o armă îngrozitoare şi, cu toată distanța dintre cele două oraşe, acest tun formidabil îşi va trimite până acolo proiectilul. O viteză inițială de douăzeci de ori mai mare decât cele obținute până acum! Zece mii de metri, două leghe şi jumătate pe secundă! Dar asta înseamnă o treime din viteza de rotație a Pământului pe orbita sa! Să fie posibil?... Da... dacă tunul nu explodează de la prima

lovitură!...

Şi nu va exploda, căci e făcut dintr-un material având o rezistență aproape infinită... Ticălosul cunoaşte foarte exact poziția oraşului nostru! Fără să iasă din bârlog, va îndrepta tunul spre țintă cu o precizie matematică şi, cum a spus, obuzul va cădea chiar în centrul oraşului! Cum să-i previn pe bieții locuitori?»

Marcel nu închisese un ochi când se lumina de ziuă. Părăsi atunci patul, pe care se întinsese zadarnic în timpul acestei insomnii febrile.

«Se va petrece deci noaptea viitoare! îşi spuse el. Acest călău, care vrea să-mi cruțe suferința, va aştepta, desigur, ca somnul să pună stăpânire pe mine, învingându-mi neliniştea. Şi atunci... Oare ce fel de moarte îmi pregăteşte? Se gândeşte să mă ucidă cu o inhalație de acid prusic? Va introduce în cameră bioxidul de carbon pe care-l are la discreție? Sau va folosi acest gaz în stare lichidă, aşa cum îl pune în obuzele de sticlă, pentru ca întoarcerea lui subită la starea gazoasă să determine un frig de o sută de grade sub zero! Şi a doua zi, în locul meu, în locul acestui corp viguros, bine făcut, plin de viață, o să găsească o mumie uscată, înghețată, zbârcită!... Ah, mizerabilul! Ei bine, să mi se usuce inima, dacă trebuie, să-mi înghețe viața în această temperatură de nesuportat, dar să fie salvați prietenii mei, doctorul Sarrasin, familia lui, Jeanne, mica mea Jeanne! Pentru asta trebuie să fug... Deci am să fug!»

Pronunțând acest ultim cuvânt, cu toate că se credea închis în cameră, Marcel puse mâna instinctiv pe clanță.

Spre marea lui surprindere, uşa se deschise şi putu să coboare, ca de obicei, în grădina prin care obişnuia să se plimbe.

– Ah, făcu el, sunt prizonier în Blocul central, dar nu şi în camera mea! Tot e ceva!

Numai că abia ajunse afară şi-şi dădu seama că, liber în aparență, nu putea să facă un pas fără să fie escortat de personajele care răspundeau la numele istorice, sau mai curând preistorice, de Arminius şi Sigimer.

Se întrebase nu o dată, întâlnindu-i în drumul său, care poate fi funcția acestor doi coloşi în mantale cenuşii, cu grumaji de taur şi bicepşi herculeeni, cu fețe roşii, năpădite de mustăți groase şi favoriți stufoşi.

Acum ştia. Erau călăii lui Herr Schultze şi, provizoriu, gardienii lui personali.

Cei doi uriaşi nu-l slăbeau din ochi, se culcau la uşa camerei lui, păşeau pe urmele lui dacă ieşea în parc. Un formidabil arsenal de revolvere şi pumnale adăugat uniformei lor sublinia şi mai mult această supraveghere.

Pe deasupra, muți ca nişte peşti[38]. Vrând să converseze cu ei în scopuri diplomatice, Marcel nu obținuse drept răspuns decât priviri feroce. Chiar oferirea unui pahar cu bere, pe care avea motive s-o socotească irezistibilă, rămăsese infructuoasă. După cincisprezece ore de observație, nu le cunoştea decât un viciu, unul singur: pipa pe care-şi îngăduiau s-o fumeze supraveghindu-l. Cum ar fi putut să folosească acest viciu pentru salvarea lui? Nu ştia, nu putea încă să-şi imagineze, dar jurase să fugă şi nu trebuia să neglijeze nimic din ceea ce ar fi putut să-i uşureze evaziunea.

Era cazul să se grăbească. Dar cum să procedeze?

[38] Păstrăm această comparație doar din respect pentru text. Se ştie astăzi că peştii emit diferite sunete care exprimă diverse senzații şi slujesc uneori, după cât se pare, chiar ca un mijloc rudimentar de comunicare. (N.T.)

La cel mai mic semn de revoltă sau de fugă, Marcel era sigur că va primi două gloanțe în cap. Admițând chiar că nu l-ar fi nimerit, se afla în centrul unei triple linii fortificate, păzită de un triplu şir de santinele.

După obiceiul său, fostul elev al Şcolii centrale îşi puse problema corect, ca un matematician:

«Fie un om păzit din ochi de doi indivizi fără scrupule, mai puternici decât el şi, pe deasupra, înarmați până-n dinți. Mai întâi, omul acesta trebuie să scape de vigilența paznicilor săi. Acest prim punct îndeplinit, îi rămâne să iasă dintr-o cetate ale cărei împrejurimi sunt supravegheate cu strășnicie...»

Marcel cântări de o sută de ori această dublă problemă şi de o sută de ori se lovi de o imposibilitate.

Extrema gravitate a situației să fi dat imaginației sale imboldul suprem? Sau numai hazardul să fi hotărât descoperirea? Greu de spus.

Fapt este că a doua zi, în timp ce Marcel se plimba prin parc, ochii lui se opriră asupra unui arbust a cărui înfățişare îl izbi.

Era o plantă cu aspect posomorât, o ierbacee, cu frunze ovale, ascuțite şi îngemănate, cu flori mari, roşii, în formă de clopoței, cu o singură petală şi susținute de un peduncul.

Marcel, care nu fusese decât un botanist amator, crezu totuşi că recunoaşte în acest arbust fizionomia caracteristică familiei solaneelor[39]. Culese la noroc o frunzuliță şi o mestecă uşor, continuându-şi plimbarea.

Nu se înşelase. O îngreuiere a membrelor, însoțită de un

[39] Mare familie de plante dicotiledonate cuprinzând, printre altele, cartoful. Multe solanee sunt veninoase: măselarița, mătrăguna (beladona) etc. (N.T.)

început de greață, îl avertiză în curând că avea la îndemână un laborator natural de beladonă, cel mai activ dintre narcotice.

Mereu hoinărind, ajunse până la micul lac artificial care se întindea în partea de sud a parcului şi alimenta, la una dintre extremitățile sale, o cascadă copiată destul de servil după aceea din Bois de Boulogne[40].

«Unde se varsă oare apa acestei cascade?» se întrebă Marcel.

Mai întâi în albia unui mic râu care, după ce şerpuia de câteva ori, dispărea la limita parcului.

Trebuia deci ca acolo să se afle un loc de scurgere şi, după toate aparențele, râul se precipita printr-unul din canalele subterane, mergând să scalde câmpia dinafara Stahlstadtului.

Marcel întrevăzu o ocazie de scăpare. Nu era poate cea mare, dar era totuşi o ocazie.

«Şi dacă acest canal e închis cu un grilaj de fier?» obiectă de la început glasul prudenței.

«Cine nu riscă nu câştigă! Pilele n-au fost inventate ca să roadă dopuri şi în laborator sunt câteva foarte bune!» replică un glas ironic, acela care dictează hotărârile îndrăznețe.

În două minute, Marcel luă o hotărâre. Îi venise o idee, irealizabilă poate, dar pe care voia să încerce s-o realizeze dacă moartea nu l-ar fi surprins mai înainte.

Se întoarse în chip firesc spre arbustul cu flori roşii şi smulse două, trei frunze, astfel încât gardienii săi să-l vadă neapărat.

Apoi, odată întors în cameră, uscă aceste frunze la foc, le

[40] Cunoscut loc de plimbare al parizienilor, situat între Paris, Neuilly şi Boulogne. (N.T.)

făcu sul şi le învârti în palme ca să le sfărâme, amestecându-le cu tutunul pipei sale.

Timp de şase zile, spre marea lui surprindere, Marcel se trezi în fiecare dimineaţă. Herr Schultze, pe care nu-l mai vedea, pe care nu-l întâlnea niciodată în timpul plimbărilor sale, renunţase oare la ideea de a-l ucide? Nu, fără îndoială, după cum nu renunţase la ideea de a distruge oraşul doctorului Sarrasin.

Profitând de faptul că i se îngăduise să mai trăiască, Marcel îşi reînnoi manevra în fiecare zi. Bineînţeles, avea grijă să nu fumeze beladonă şi, în acest scop, avea două pachete cu tutun, unul pentru folosinţa personală şi altul pentru înscenarea cotidiană. Scopul său era pur şi simplu să trezească curiozitatea lui Arminius şi Sigimer.

Ca nişte fumători pătimaşi ce erau, aceste două brute trebuiau să observe curând arbustul pe care-l desfoia Marcel, să-i imite manevra şi să încerce gustul pe care-l dădea tutunului acest amestec.

Calculul era just şi rezultatul prevăzut se produse, ca să zicem aşa, în mod mecanic.

În a şasea zi - era ajunul acelui fatal 13 septembrie - privind în urmă cu coada ochiului, pe neobservate, Marcel avu satisfacţia să-şi vadă gardienii făcând o mică provizie de frunze.

O oră mai târziu le uscară la foc, le fărâmiţară în palmele lor aspre, le amestecară cu tutunul. Păreau să-şi lingă buzele dinainte!

Marcel îşi propunea deci numai să-i adoarmă pe Arminius şi Sigimer? Nu. Nu era destul să scape de sub supravegherea lor. Trebuia să mai găsească mijlocul de a trece prin canal, traversând masa de apă care se scurgea

prin el, chiar dacă acest canal măsura mai mulți kilometri lungime. Marcel găsise acest mijloc. Ce-i drept, avea nouă şanse din zece să moară, dar viața lui, condamnată de pe acum de Herr Schultze, era sacrificată de multă vreme.

Veni seara şi, odată cu ea, ora cinei, apoi ora ultimei plimbări. Inseparabilul trio coborî în parc.

Fără să ezite, fără să piardă o clipă, Marcel se îndreptă spre o clădire aşezată între arbori şi care nu era altceva decât atelierul modelelor. Alese o bancă mai lăuntrică, îşi umplu pipa şi începu să fumeze.

Arminius şi Sigimer, care aveau pipele pregătite, se instalară imediat pe banca vecină şi începură să înghită fumul cu lăcomie.

Efectul narcoticului nu se lăsă aşteptat.

Nu se scurseră nici cinci minute şi cei doi teutoni greoi căscau şi se întindeau ca nişte urşi în cuşcă. Un nor le înceţoşă ochii, urechile începură să le ţiuie; feţele lor îşi schimbaseră culoarea din roşu limpede în roşu aprins; braţele căzură inerte; capetele se lăsară pe speteaza băncii.

Pipele se rostogoliră la pământ.

În sfârşit, două sforăituri sonore se amestecară în cadenţă cu ciripitul păsărilor pe care o vară veşnică le reţinea în parcul Stahlstadtului.

Marcel nu aşteptase decât această clipă. E de înţeles cu câtă nerăbdare, gândindu-ne că a doua zi noaptea, la ora unsprezece şi patruzeci şi cinci, France-Ville, condamnat de Herr Schultze, ar fi încetat să mai existe.

Tânărul se precipită în atelierul modelelor. Această sală vastă cuprindea un întreg muzeu. Machete de maşini hidraulice, locomotive, maşini cu aburi, locomobile, pompe, turbine, perforatoare, motoare marine, schelete de vase - mici

capodopere valorând câteva milioane.

Erau modelele în lemn a tot ceea ce fabricase uzina Schultze de la întemeierea ei, şi puteți fi siguri că nu lipseau modelele de tunuri, torpile şi obuze.

Era o noapte întunecoasă, favorabilă planului îndrăzneț pe care tânărul alsacian voia să-l pună în aplicare. Odată cu evadarea sa, el voia să distrugă muzeul modelelor Stahlstadtului. Ah, dac-ar fi putut să distrugă în acelaşi timp enormul şi indestructibilul Turn al Taurului, împreună cu cazemata şi tunul adăpostit de ea!

Prima grijă a lui Marcel fu să ia dintr-un raft cu instrumente un mic ferăstrău de oțel, capabil să taie fierul, şi să-l bage în buzunar. Apoi, fără ca mâna să-i tremure o singură dată, aprinse un chibrit şi-l aruncă într-un colț al sălii unde erau îngrămădite planşe de desen şi modele uşoare din lemn de brad.

Pe urmă ieşi.

După o clipă, alimentat de toate aceste materiale combustibile, incendiul proiecta flăcări mari prin ferestrele sălii. Clopotul de alarmă sună imediat, curentul puse în mişcare semnalele electrice din diferite cartiere ale Stahlstadtului şi pompierii alergară de pretutindeni, târându-şi pompele cu aburi.

În acelaşi timp apăru şi Herr Schultze, a cărui prezență era menită să-i încurajeze pe salvatori.

În câteva minute, cazanele cu aburi fură puse sub presiune şi pompele puternice începură să funcționeze cu rapiditate. Un adevărat potop de apă se revărsa asupra zidurilor şi până şi asupra acoperişului muzeului modelelor. Dar focul, mai tare decât apa, care se vaporiza în loc să-l stingă, atacase toate părțile clădirii deodată. El devenise atât

de intens încât trebui să se renunțe la orice speranță de a-l potoli.

Spectacolul incendiului era grandios şi teribil.

Ascuns într-un colț, Marcel nu-l pierdea din ochi pe Herr Schultze, care-şi conducea oamenii ca la asaltul unei cetăți. Nu mai era însă nimic de făcut. Muzeul modelelor era izolat în parc şi nu mai încăpea nici o îndoială că avea să ardă până-n temelii.

În clipa aceea, văzând că nu mai poate salva dădirea, Herr Schultze strigă cu o voce răsunătoare:

– Zece mii de dolari celui care-mi va aduce modelul 3 175, închis în vitrina din centru!

Era modelul faimosului tun perfecționat de Schultze, mai prețios pentru el decât oricare dintre obiectele din muzeu.

Dar, pentru a-i aduce acest model, trebuia să treci pe sub o ploaie de foc, printr-o atmosferă irespirabilă. Erau nouă şanse din zece să rămâi acolo! Aşa că, cu toată momeala celor zece mii de dolari, nimeni nu răspunse apelului lui Herr Schultze.

Şi iată că se prezentă cineva.

Era Marcel.

– Mă duc eu, spuse el.

– Dumneata! strigă Herr Schultze.

– Eu!

– Să ştii că asta nu anulează sentința pronunțată împotriva dumitale!

– Nu vreau decât să salvez modelul!

– Du-te atunci şi îți jur că, dacă reuşeşti, cei zece mii de dolari vor fi înmânați moştenitorilor dumitale.

– Sunt sigur, răspunse Marcel.

Fuseseră aduse mai multe aparate Galibert, pregătite

pentru cazuri de incendiu, deoarece îngăduiau să se pătrundă în medii irespirabile. Marcel se folosise de unul dintre ele când încercase să-l smulgă din ghearele morții pe micul Carl, băiatul doamnei Bauer.

Un aparat încărcat cu aer sub o presiune de mai multe atmosfere fu fixat pe spatele tânărului. Cu cleştele strângându-i nările, cu capătul tuburilor între dinți, se năpusti în clădire.

«În sfârşit! îşi spuse el. Am aer pentru un sfert de oră!... Numai de mi-ar ajunge!...»

După cum vă puteți închipui, lui Marcel nici nu-i trecuse prin cap să salveze modelul tunului Schultze. Primejduindu-şi viața, el traversă sala plină de fum, sub o ploaie de tăciuni aprinşi şi bârne calcinate, care, printr-o minune, nu-l atinseră. În clipa în care acoperişul se prăbuşea în mijlocul unui foc de artificii de scântei, pe care vântul le ridica până la nori, el ieşea printr-o uşă dosnică în parc.

Să fugă până la micul râu şi apoi, pe țărmul lui, până la locul unde apele îşi porneau drumul subteran spre câmpia dinafara Stahlstadtului, să plonjeze fără ezitare - toate acestea îi luară lui Marcel câteva secunde.

Un curent rapid îl împinse atunci într-o masă de apă cu o adâncime de şapte, opt picioare. N-avea nevoie să se orienteze, căci curentul îl călăuzea ca un fir al Ariadnei[41]. Îşi dădu seama aproape imediat că intrase într-un canal strâmt, un fel de maț pe care apele râului îl umpleau în întregime.

«Care să fie lungimea acestui canal? se întrebă Marcel.

[41] Potrivit uneia dintre legendele mitologice, Ariadna, fiica regelui Minos, i-a dat eroului Tezeu un fir cu ajutorul căruia să-şi găsească drumul la ieşirea din Labirint, după uciderea Minotaurului. (N.T.)

Totul depinde de asta! Dacă nu ajung la capătul lui într-un sfert de oră, sunt pierdut!»

Tânărul îşi păstrase sângele rece. Curentul îl purta astfel de zece minute, când se lovi de un obstacol.

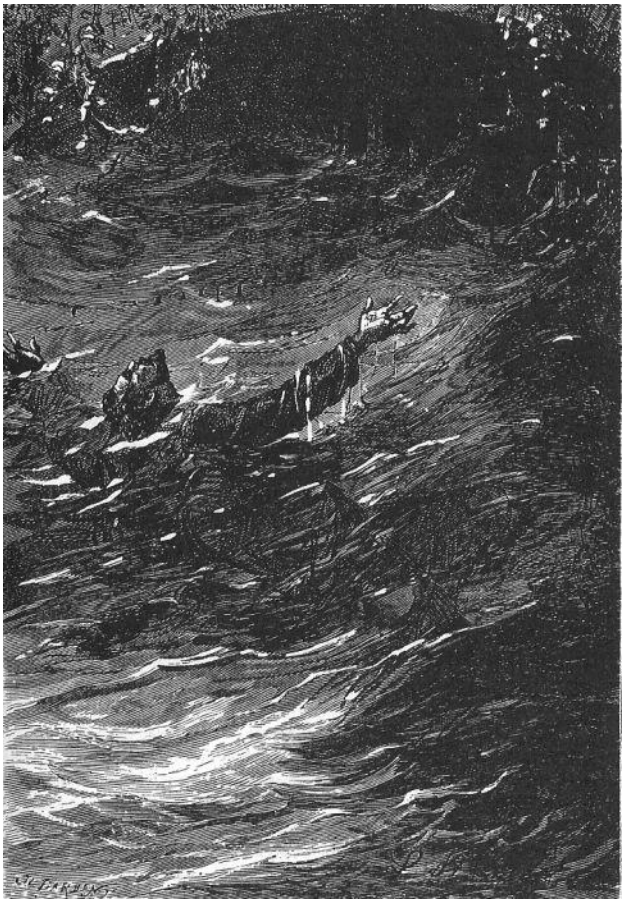

Era un grilaj de fier care închidea canalul.

«Mă temeam de asta», îşi spuse Marcel.

Şi, fără să piardă o clipă, scoase ferăstrăul din buzunar şi începu să taie zăvorul.

După cinci minute de efort, zăvorul încă rezista. Grilajul rămânea închis, iar Marcel respira cu mare greutate.

Rarefiindu-se tot mai mult în rezervor, aerul îi ajungea într-o cantitate insuficientă. Țiuiala din urechi, sângele care-i injectase ochii, apăsarea de pe creier, totul indica apropierea unei asfixii iminente. El rezista totuşi, îți ținea răsuflarea, ca să consume cât mai puțin din oxigenul pe care plămânii săi nu mai puteau să-l extragă din mediul viciat... dar zăvorul nu ceda, cu toate că tăietura era adâncă!

În clipa aceea, ferăstrăul îi scăpă din mână.

«Nu se poate ca soarta să fie împotriva mea!» gândi el.

Şi scutură grila cu vigoarea pe care o dă supremul instinct de conservare.

Zăvorul se rupse. Grilajul se deschise şi curentul îl târî pe sărmanul Marcel, care, aproape sufocat, înghițea ultimele molecule de aer din rezervor.

.....

A doua zi, când oamenii lui Herr Schultze pătrunseră în edificiul mistuit de incendiu, nu găsiră nici o urmă de trup omenesc în resturile calcinate sau în cenuşa caldă. Era deci sigur că îndrăznețul muncitor fusese victima devotamentului său. Asta nu-i mira pe cei care-l cunoscuseră în atelierele uzinei.

Modelul prețios nu putuse fi salvat, dar omul care cunoştea secretele Regelui Oțelului era mort.

«Cerul mi-e martor că voiam să-i cruț suferința, îşi spuse Herr Schultze. În orice caz, am făcut o economie de zece mii de dolari.»

Aceasta fu singura cuvântare funebră la moartea tânărului alsacian.

Capitolul X. UN ARTICOL DIN REVISTA GERMANĂ *UNSERE CENTURIE*

Cu o lună înaintea epocii în care se petreceau evenimentele descrise mai sus, o revistă cu coperta roşiatică, intitulată *Unsere Centurie* («Veacul nostru»), publica următorul articol despre France-Ville, articol cu deosebire apreciat de oamenii delicați din imperiul german, poate pentru că nu pretindea să studieze acest oraş decât dintr-un punct de vedere exclusiv material:

Am adus mai de mult la cunoştința cititorilor noştri fenomenul extraordinar care s-a produs pe coasta apuseană a Statelor Unite. Datorită considerabilei proporții de emigranți pe care o cuprinde populația sa, marea republică americană ne-a obişnuit de multă vreme cu un şir de surprize. Ultima şi cea mai deosebită este, desigur, cea a unui oraş numit France-Ville, care nu exista nici măcar ca idee acum cinci ani şi care astăzi e înfloritor şi a ajuns dintr-o dată la cel mai înalt grad de prosperitate.

Acest minunat oraş s-a înălțat ca prin farmec pe țărmul înmiresmat al Pacificului. Nu vom discuta aici dacă, aşa cum se susține, această idee aparține unui francez, doctorul Sarrasin. Lucrul e posibil, dat fiind că doctorul se poate lăuda că e o rudă îndepărtată a ilustrului nostru Rege al Oțelului. Fie zis în treacăt, întemeierea oraşului nu e străină de însuşirea prin vicleşuguri a unei moşteniri considerabile care-i revenea în mod legitim lui Herr Schultze. Oriunde se face vreun lucru bun în lume, puteți fi siguri că veți găsi o sămânță germanică; este un adevăr pe care suntem mândri să-l constatăm şi cu acest prilej. Dar, oricum, datorăm cititorilor noştri informații precise şi autentice în legătură cu această naştere spontană a

unei aşezări-model.

Să nu-i căutaţi numele pe hartă. Chiar marele atlas în trei sute şaptezeci şi opt de volume in folio *al eminentului nostru Tuchtigmann, în care sunt indicate cu o riguroasă exactitate toate tufişurile şi boschetele de copaci din Lumea Veche şi Lumea Nouă, chiar acest generos monument al ştiinţei geografice, aplicate la arta infanteristului, nu poartă încă nici o urmă de France-Ville. În locul unde se înalţă noul oraş se întindea, acum cinci ani, o câmpie pustie. Este punctul indicat pe hartă prin coordonatele 43° 11’3” latitudine nordică şi 124° 41’7” longitudine vestică. După cum se vede, se află pe ţărmul Oceanului Pacific şi la picioarele lanţului secundar al Munţilor Stâncoşi, botezat Muntele Cascadelor, la douăzeci de leghe spre nord de Capul Alb, statul Oregon, America de Nord.*

Locul cel mai avantajos a fost căutat cu grijă şi ales între multe alte locuri favorabile. Printre motivele care au determinat această alegere se numără, în mod deosebit: situarea în zona temperată din emisfera nordică, aflată dintotdeauna în fruntea civilizaţiei terestre; poziţia în mijlocul unei republici federative şi într-un stat încă tânăr, care a garantat în mod provizoriu independenţa oraşului şi i-a acordat drepturi asemănătoare celor pe care le are principatul Monaco în Europa, cu condiţia ca după un anumit număr de ani să intre în Uniune; apropierea de ocean, care devine din ce în ce mai mult marea cale de comunicaţie a globului; natura accidentată, fertilă şi sănătoasă a solului; vecinătatea unui lanţ muntos, care stăvileşte vânturile dinspre nord, sud şi est, lăsând briza Pacificului să purifice atmosfera oraşului; existenţa unui mic râu a cărui apă proaspătă, dulce, uşoară, oxigenată de numeroasele cascade şi de rapiditatea lunecării sale ajunge întru totul pură în ocean; în sfârşit, un port

natural format de un lung promontoriu întors ca un cârlig, port care poate fi lărgit cu ajutorul digurilor.

Amintim şi câteva avantaje secundare: vecinătatea unor bogate cariere de marmură şi piatră, a unor zăcăminte de caolin şi chiar a unor urme de pepite de aur. Acest detaliu era să ducă la părăsirea teritoriului, fondatorii oraşului temându-se ca febra aurului să nu le răstoarne planurile. Din fericire însă, pepitele erau mici şi rare.

Alegerea locului, deşi hotărâtă numai după studii serioase şi aprofundate, nu ceruse decât puține zile şi nu necesitase o expediție specială. Ştiința este astăzi destul de înaintată ca să poți obține, fără să ieşi din cabinet, informații precise şi exacte despre cele mai îndepărtate regiuni.

Decizia odată luată, doi comisari ai comitetului de organizare au luat primul pachebot care pleca de la Liverpool, au ajuns peste unsprezece zile la New York şi peste şapte zile la San-Francisco, au închiriat un steamer şi peste zece ore se aflau la locul ales.

În mai puțin de o lună s-au înțeles cu reprezentanții statului Oregon, au obținut o concesiune asupra unei fâşii de teren late de patru leghe, de la țărmul oceanului până pe culmea Munților Cascadei, au despăgubit cu câteva mii de dolari o jumătate de duzină de plantatori care aveau drepturi reale sau închipuite asupra acestor pământuri.

În ianuarie 1872, teritoriul era de acum explorat, măsurat, jalonat, sondat, şi o armată de douăzeci de mii de culi[42]*, sub conducerea a cinci sute de contramaiştri şi ingineri europeni, se apucaseră de lucru. Afişe răspândite în toată California, un vagon publicitar adăugat în permanență rapidului care pleacă*

[42] Țărani chinezi emigrați datorită sărăciei şi foametei care domneau în China acelor vremuri.

în fiecare dimineață din San-Francisco, străbătând continentul american, o reclamă zilnică în douăzeci şi trei de ziare din această localitate fuseseră de ajuns pentru a asigura recrutarea muncitorilor. N-ar fi fost nevoie să se adopte procedeul publicității în mare, cu litere uriaşe sculptate pe piscurile Munților Stâncoşi, propus cu preț redus de o oarecare companie.

Prima mare antrepriză constă în construirea unei căi ferate secundare până la Sacramento, legând astfel noul oraş cu Pacific Railroad[43]*. Avură grijă să evite toate accidentele de teren care ar fi putut exercita o influență supărătoare asupra sănătății. Aceste lucrări şi cele din port se desfăşurară cu o extraordinară rapiditate. Încă în luna aprilie, primul tren direct de la New York aducea în gara France-Ville pe membrii comitetului rămaşi până atunci în Europa.*

În acest interval fuseseră stabilite planurile generale ale oraşului, amănuntele privind casele de locuit şi edificiile publice.

Materialele nu lipseau: de la primele ştiri despre proiect, industria americană se grăbise să inunde peroanele oraşului cu toate elementele de construcție imaginabile. Fondatorii n-aveau decât greutatea alegerii. Ei hotărâră ca piatra să fie rezervată pentru edificiile publice şi pentru ornamentația generală, iar casele să fie construite din cărămizi. Bineînțeles, nu acele cărămizi turnate grosolan dintr-o bucată de pământ mai mult sau mai puțin ars, ci cărămizi uşoare, bine proporționate ca formă, greutate şi densitate, străpunse în lung de o serie de găuri cilindrice paralele. Aceste găuri, puse cap la cap, erau menite să constituie în grosimea zidurilor un

[43] Calea ferată a Pacificului. (N.T.)

fel de conducte deschise la ambele extremități, care să îngăduie aerului să circule liber în învelişul exterior al caselor, ca şi în pereții interni. Aşezarea aceasta avea, în acelaşi timp, prețiosul avantaj de a amortiza sunetele şi de a da fiecărui apartament o completă independență.

Comitetul nu pretindea, de altfel, să impună constructorilor un anumit tip de casă. El era mai degrabă adversarul acestei uniformități obositoare şi insipide şi se mulțumise să ceară arhitecților respectarea unui anumit număr de reguli fixe:

1. Fiecare casă va fi izolată într-un lot de teren plantat cu arbori, gazon şi flori. Ea va fi locuită de o singură familie.

2. Nici o casă nu va avea mai mult de două etaje; aerul şi lumina nu trebuie să fie acaparate de unii în detrimentul celorlalți.

3. Toate casele vor avea fațada la o distanță de zece metri de stradă, de care vor fi despărțite printr-un grilaj. Intervalul între grilaj şi fațadă va fi cultivat cu flori.

4. Zidurile vor fi construite din cărămizi tubulare brevetate, conforme modelului. Deplină libertate în privința ornamentației.

5. Acoperişurile vor fi în formă de terasă, uşor înclinate în cele patru direcții, acoperite cu catran, mărginite de o balustradă destul de înaltă pentru a preveni accidentele şi prevăzute cu canale pentru scurgerea imediată a apei de ploaie.

6. Toate casele vor fi clădite pe o boltă deschisă în toate părțile şi formând, sub prima suprafață de locuit, un subsol de aerisire şi în acelaşi timp o hală. Conductele de apă şi burlanele vor ajunge aici deschise, sprijinite de stâlpul central al boltei, astfel încât să poată fi controlate oricând şi să poată

furniza imediat apa necesară, în caz de incendiu. Pardoseala acestei hale, ridicată cu cinci-şase centimetri deasupra nivelului străzii, va fi aşternută cu nisip. O uşă şi o scară specială o vor pune în legătură directă cu bucătăriile şi cămările, şi toate operaţiile culinare se vor putea efectua acolo fără a răni văzul şi mirosul.

7. Bucătăriile, cămările sau dependinţele vor fi aşezate, împotriva obiceiului, la etajul superior şi vor comunica cu terasa, care va deveni astfel anexa lor în aer liber. Un elevator va îngădui transportul tuturor încărcăturilor la etaj. Forţa mecanică necesară mişcării elevatorului, ca şi lumina artificială şi apa vor fi puse la dispoziţia locuitorilor la un preţ redus.

8 Planul apartamentelor este lăsat în voia fanteziei individuale. Sunt proscrişi însă fără cruţare doi primejdioşi factori de boală, veritabile cuiburi de miasme şi laboratoare de otrăvuri: covoarele şi tapetele. Construite artistic din lemn preţios şi asamblate în mozaicuri de ebenişti pricepuţi, parchetele n-ar avea decât de pierdut ascunse fiind sub covoare de o curăţenie îndoielnică. Iar pereţii, îmbrăcaţi în faianţă, au strălucirea şi varietatea apartamentelor interioare de la Pompei[44]*, cu o bogăţie de culori şi cu o rezistenţă pe care tapetul, încărcat cu miile sale de otrăvuri subtile, nu le-a atins niciodată. Se spală cum se spală oglinzile şi geamurile, cum se freacă parchetele şi tavanele. Nici un germen morbid nu poate să se ascundă aici.*

9. Fiecare dormitor e separat de cabinetul de toaletă. Nu putem insista atât cât s-ar cuveni ca încăperea unde ne

[44] Vechi oraş roman, acoperit de lava şi cenuşa unei erupţii a Vezuviului în anul 79 e.n. Dezgropat începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, el ne-a oferit, printre altele, remarcabile picturi murale. (N.T.)

petrecem o treime din viață să fie cea mai mare, cea mai aerisită şi, în acelaşi timp, cea mai simplă. Ea trebuie să servească doar pentru somn: patru scaune, un pat de fier, prevăzut cu o somieră şi cu o saltea de lână scuturată des, sunt singurele mobile necesare. Cuverturile de puf, învelitoarele de stofă şi alți aliați puternici ai bolilor epidemice sunt, desigur, excluşi. Cuverturi de lână uşoare şi călduroase, care pot fi spălate cu uşurință, le vor înlocui cu succes. Fără a proscrie formal perdelele şi draperiile, cerem cel puțin să fie alese dintre stofele susceptibile să fie spălate des.

10. Fiecare încăpere are un şemineu încălzit, după gust, cu lemne sau cu cărbuni; fiecărui şemineu îi corespunde o gură de aer exterioară. Cât despre fum, în loc să fie expulzat prin acoperişuri, se strecoară prin conducte subterane până în nişte cuptoare speciale, clădite pe cheltuiala municipalității, în spatele caselor, un cuptor la două sute de locuitori. Acolo fumul este curățat de particulele de carbon şi trimis în atmosferă, incolor şi inofensiv, la o înălțime de treizeci şi cinci de metri.

Acestea sunt cele zece reguli fixe impuse pentru construcția fiecărei case particulare.

Dispozițiile generale nu sunt studiate cu mai puțină grijă.

Mai întâi, planul oraşului a fost conceput şi realizat astfel încât să corespundă tuturor dezvoltărilor ulterioare. Străzile, întretăindu-se în unghiuri drepte, sunt trasate la distanțe egale, având o lărgime uniformă, fiind plantate cu arbori şi botezate cu numere de ordine.

Din jumătate în jumătate de kilometru, strada, mai largă cu o treime, ia numele de bulevard sau arteră principală şi are pe o parte un şanț descoperit pentru tramvaie şi căi de fier metropolitane. La încrucişări se află parcuri împodobite cu

copii ale capodoperelor sculpturii - până când artiştii localnici vor crea lucrări demne să le ia locul.

Toate industriile şi negoţurile sunt libere.

Pentru a obține dreptul de reşedință în France-Ville, e destul să ai referințe temeinice că eşti apt să exerciți o profesiune oarecare, manuală sau intelectuală, în industrie, ştiință sau artă, şi să te angajezi să respecți legile oraşului. Existența parazitară nu este îngăduită.

Edificiile publice sunt de pe acum în număr mare... muzee, biblioteci, şcoli şi gimnazii, toate amenajate cu un lux şi o înțelegere a cerințelor igienice într-adevăr demne de o metropolă.

E inutil să mai spunem că de la vârsta de patru ani copiii încep să efectueze exerciții fizice şi intelectuale menite să le dezvolte forța musculară şi cerebrală. Sunt educați să păstreze o curățenie atât de riguroasă, încât o pată pe hainele lor e considerată drept o adevărată dezonoare.

Această problemă a curățeniei individuale şi colective constituie, de altfel, preocuparea de căpetenie a fondatorilor oraşului. A curăța, a curăța fără întrerupere, a distruge şi anula, îndată după formarea lor, miasmele pe care le emană în mod constant o aglomerație umană. Astfel, produsele canalelor de scurgere sunt centralizate în afara oraşului, tratate cu procedee care permit să fie condensate şi transportate zilnic pe câmpuri.

Apa curge pretutindeni în valuri. Străzile pavate cu lemn acoperit cu catran şi trotuarele de piatră sunt la fel de strălucitoare ca lespezile unei curți olandeze. Piețele alimentare sunt supravegheate neîncetat şi comercianții care îndrăznesc să speculeze sănătatea publică sunt pedepsiți fără cruțare. Un precupeț care vinde un ou vechi, carne stricată

sau lapte botezat este tratat pur şi simplu ca un otrăvitor. Această poliție sanitară, atât de necesară şi atât de delicată, este încredințată unor oameni experimentați, unor veritabili specialişti, instruiți în acest scop în şcolile normale.

Jurisdicția lor se extinde până şi asupra spălătoriilor organizate toate pe picior mare, cu maşini cu aburi, uscătorii artificiale şi, mai ales, camere de dezinfecție. Nici o rufă de corp nu se întoarce la stăpânul său fără să fi fost spălată atât cât poate fi spălat un lucru. Se urmăreşte cu o deosebită grijă ca niciodată să nu se amestece rufele a două familii deosebite. Această precauție simplă are efecte incalculabile.

Sistemul de asistență medicală la domiciliu fiind generalizat, spitalele sunt puține la număr şi rezervate străinilor fără adăpost sau unor cazuri excepționale. Abia dacă mai e nevoie să adăugăm că ideea de a face din spital un edificiu mai mare decât toate celelalte şi de a îngrămădi în acelaşi focar de infecție şapte opt sute de bolnavi nu putea trece prin capul fondatorilor oraşului model. În loc de a căuta, printr-o stranie aberație, să reunească sistematic mai mulți pacienți, ei s-au gândit, dimpotrivă, cum să-i izoleze, în interesul lor personal, ca şi în cel public. Se recomandă chiar ca în fiecare casă bolnavul să fie ținut într-un apartament distinct. Spitalele nu sunt decât construcții excepționale şi restrânse pentru rezolvarea temporară a unor cazuri urgente.

Douăzeci, cel mult treizeci de bolnavi pot să se afle - fiecare într-o cameră - în aceste barăci uşoare, făcute din lemn de brad, care sunt arse şi reconstruite în fiecare an. Aceste ambulanțe, fabricate în întregime după un model special, au, de altfel, avantajul că pot fi transportate după nevoie în cutare sau cutare punct al oraşului şi multiplicate atât cât este necesar.

O inovație ingenioasă în legătură cu acest serviciu este aceea a unui corp de infirmiere încercate, pregătite în mod special pentru această meserie specială şi ținute la dispoziția publicului de către administrația centrală. Aceste femei, alese cu discernământ, constituie ajutoarele cele mai prețioase şi mai devotate ale medicilor. Ele împărtăşesc familiilor cunoştințele practice atât de necesare şi atât de des absente în momentul primejdiei şi au ca misiune să împiedice propagarea bolii odată cu îngrijirea bolnavului.

N-am mai sfârşi dacă am vrea să enumerăm toate perfecționările igienice pe care le-au introdus fondatorii noului oraş. Fiecare nou cetățean primeşte la sosirea sa o mică broşură în care sunt expuse, într-un limbaj simplu şi clar, principiile cele mai importante ale unei vieți rânduite ştiințific.

El citeşte în ea că echilibrul perfect al tuturor funcțiunilor sale este una dintre condițiile sănătății; că munca şi odihna sunt la fel de indispensabile organismului său; că oboseala este necesară creierului, ca şi muşchilor; că nouă zecimi din boli se datoresc contagiunii prin aer sau prin alimente. El va şti deci cum să-şi apere mai bine persoana şi locuința cu «carantine» sanitare. Să eviți folosirea otrăvurilor excitante, să practici exerciții fizice, să îndeplineşti conştiincios în fiecare zi treaba care-ți revine, să bei apă curată, să mănânci carne şi legume proaspete şi simplu preparate, să dormi şapte, opt ore pe noapte - iată ABC-ul sănătății.

Pornind de la primele principii ale fondatorilor, am ajuns pe nesimțite să vorbim despre această aşezare ciudată ca despre un oraş gata construit. Şi adevărul este că, odată clădite primele case, celelalte au ieşit din pământ ca prin farmec. Trebuie să fi vizitat Far-Westul ca să-ți dai seama ce înseamnă această eflorescență urbană. Încă pustiu în ianuarie

1872, locul ales număra şase mii de case în 1873. În 1874, avea nouă mii şi toate edificiile terminate.

Construite pe terenuri imense şi fără valoare la început, casele erau vândute la preţuri foarte modeste. Absenţa oricărui impozit, independenţa politică a acestui mic teritoriu izolat, atracţia noului, blândeţea climei au contribuit la atragerea emigranţilor. La ora aceasta, France-Ville numără aproape o sută de mii de locuitori.

Ceea ce valorează mai mult şi singurul lucru care ne interesează este că experienţa sanitară a reuşit în chip concludent. În timp ce mortalitatea anuală în oraşele cele mai favorizate ale bătrânei Europe sau ale Lumii Noi n-a scăzut niciodată sensibil sub trei la sută, la France-Ville media acestor cinci ani este de unu şi jumătate la sută. Şi încă această cifră este îngroşată de o mică epidemie de friguri semnalată la început. Luată separat, cifra anului trecut nu e decât de unu şi un sfert la sută. O împrejurare şi mai importantă: cu câteva excepţii, toate decesele înregistrate se datoresc unor afecţiuni specifice şi de cele mai multe ori ereditare. Bolile accidentale au fost infinit mai rare, mai limitate şi mai puţin primejdioase ca în orice alt mediu. Cât despre epidemiile propriu-zise, nu s-a semnalat nici una.

Va fi interesant de urmărit consecinţele acestei tentative. E de văzut, mai ales, dacă influenţa unui regim atât de ştiinţific asupra unei întregi generaţii, şi cu atât mai mult asupra unui şir de generaţii, n-ar putea să micşoreze predispoziţiile morbide ereditare.

«Nu e, desigur, prea mare cutezanţa să sperăm aceasta - a scris unul dintre fondatorii uimitoarei aglomeraţii - şi atunci cât de măreţ ar fi rezultatul! Oameni trăind până la nouăzeci sau o sută de ani, murind numai de bătrâneţe, ca majoritatea

animalelor, ca plantele!»

Un asemenea vis are de ce să ne seducă!

Dacă ne e îngăduit totuşi să exprimăm opinia noastră sinceră, nu prea credem în succesul definitiv al experienței. Viciul ei original, şi după toate probabilitățile fatal, este că e condusă de un comitet în care predomină elementul latin şi din care elementul germanic a fost sistematic exclus. Acesta e un simptom supărător. De când există lumea, nu s-au făcut lucruri durabile decât de către Germania şi fără ea nu se va face nimic definitiv. Fondatorii oraşului France-Ville au curățit poate terenul, au elucidat câteva puncte anume, dar nu în acest colț al Americii, ci pe țărmurile Siriei vom vedea înălțându-se, într-o zi, adevăratul oraş model![45]

[45] Finalul articolului din «*Unsere Centurie*» reflectă expansionismul proaspătului imperiu german, care privea cu ochi lacomi la coloniile celorlalte țări capitaliste, situate şi în Orientul Apropiat.

Capitolul XI. UN DINEU LA DOCTORUL SARRASIN

La 13 septembrie - doar cu câteva ore înainte de clipa fixată de Herr Schultze pentru a distruge France-Ville-ul - nici guvernatorul, nici vreun altul dintre locuitorii oraşului nu bănuiau încă îngrozitoarea primejdie care-i ameninţa.

Era ora şapte seara.

Ascuns în boschete dese de leandri şi tamarinzi[46], oraşul se desfăşura cu graţie la poalele Munţilor Cascadei. Valurile Pacificului îi mângâiau fără zgomot cheiurile de marmură. Spălate cu grijă şi răcorite de briză, străzile ofereau cel mai vesel şi mai însufleţit spectacol. Arborii care le umbreau fremătau încet. Peluzele erau verzi. Deschizându-şi corolele, florile din grădini înmiresmau văzduhul. Casele surâdeau liniştite şi cochete în albeaţa lor. Aerul era călduţ, cerul albastru ca şi oceanul, care scânteia la capătul marilor bulevarde.

Sosind în oraş, un străin ar fi fost izbit de aerul de sănătate al locuitorilor, de animaţia de pe străzi. Tocmai se închideau academiile de pictură, de muzică şi sculptură, care erau reunite în acelaşi cartier şi unde se organizau excelente cursuri publice pe secţii nu prea numeroase, ceea ce îngăduia fiecărui elev să-şi însuşească lecţiile în bune condiţii. Ieşind din aceste edificii, mulţimea se îngrămădi câteva clipe, dar nu se auzi nici un strigăt, nici o exclamaţie de nerăbdare. Aspectul general era de calm şi mulţumire deplină.

Familia Sarrasin îşi clădise locuinţa nu în centrul oraşului, ci pe ţărmul Pacificului. Şi, cum fusese construită

[46] Arbuşti specifici zonei mediteraneene. (N.T.)

printre primele, doctorul se stabilise de la început acolo împreună cu soția sa şi cu Jeanne.

Octave, milionarul improvizat, ar fi vrut să rămână la Paris, dar nu-l mai avea pe Marcel ca mentor.

Cei doi prieteni se pierduseră aproape din vedere din perioada când locuiau împreună pe strada Roi-de-Sicile. După ce doctorul emigrase pe coasta Oregonului, Octave rămăsese stăpân pe sine însuşi. Fusese târât repede departe de şcoala în care tatăl său ar fi vrut să-l facă să-şi urmeze studiile şi căzuse la ultimul examen, pe care prietenul său îl luase întâiul.

Marcel fusese până atunci busola bietului Octave, care era incapabil să se conducă singur. Când tânărul alsacian plecă, prietenul său din copilărie sfârşi prin a-şi da drumul la hățuri. Termenul e cu atât mai potrivit cu cât viața lui Octave se petrecea în mare parte pe scaunul înalt al unei enorme cabriolete cu patru cai, aflată mereu pe drum între bulevardul Marigny, unde tânărul îşi luase un apartament, şi diversele câmpuri de curse din împrejurimile Parisului. Octave Sarrasin, care, cu trei luni mai înainte, abia izbutea să se țină în şa pe caii închiriați cu ora, devenise subit unul dintre cei mai versați oameni din Franța în misterele hipologiei[47]. Erudiția sa era împrumutată de la un *groom*[48] englez pe care-l luase în slujbă şi care-l domina total prin întinderea cunoştințelor sale speciale.

Diminețile îi erau împărțite între croitori, şelari şi cizmari. Serile sale aparțineau micilor teatre şi saloanelor unui cerc deschis foarte de curând în colțul străzii Tronchet. Octave îl alesese întrucât lumea de acolo aducea banilor săi un

[47] Ştiința care se ocupă cu studiul rasei cabaline. (N.T.)
[48] Mic lacheu. (N.T.)

omagiu pe care meritele sale nu l-ar fi obținut în altă parte. Această lume i se părea de o distincție ideală. E interesant de semnalat că lista membrilor cercului, somptuos încadrată şi atârnată în hol, conținea doar nume străine. Titlurile nobiliare mişunau şi, cel puțin enumerându-le, te-ai fi putut crede în anticamera unui colegiu heraldic. Dar dacă pătrundeai mai departe, gândeai că te afli mai degrabă într-o expoziție etnologică pe viu. Altfel, aceste personaje cosmopolite erau foarte bine îmbrăcate...

Octave Sarrasin părea un zeu tânăr în mijlocul acestor bimani. I se repetau cuvintele, i se copiau modelele de cravată, i se acceptau raționamentele ca nişte articole de lege. Şi el, îmbătat de această tămâiere, nu-şi dădea seama că pierde cu regularitate la bacara[49] şi la curse. Poate că unii membri ai clubului, în calitatea lor de orientali, credeau că au drepturi la moştenirea Begumei. În orice caz, ştiau s-o atragă în buzunarele lor printr-o mişcare lentă, dar continuă.

Datorită acestui nou mod de viață, legăturile dintre Octave şi Marcel Bruckmann slăbiră repede. Abia dacă-şi mai scriau din când în când. Ce putea fi comun între muncitorul dârz, preocupat numai să-şi ridice inteligența la un înalt grad de cultură şi forță, şi băiatul drăguț, prea plin de averea lui, cu spiritul îndreptat doar spre poveştile lui de club şi de grajd?

Se ştie cum părăsise Marcel Parisul, mai întâi pentru a observa manevrele lui Herr Schultze, care întemeiase Stahlstadtul, rivalul oraşului France-Ville, pe acel teren neutru al Statelor Unite, apoi pentru a intra în slujba Regelui Oțelului.

[49] Joc de cărți. (N.T.)

Octave duse o viață parazitară de risipitor timp de doi ani. Apoi îl cuprinse dezgustul față de aceste lucruri searbede şi, într-o bună zi, după ce devorase câteva milioane, plecă la tatăl său, ceea ce-l salvă de la o ruină mai mult morală decât fizică.

Judecind cel puțin după înfățişare, sora lui, Jeanne, era atunci o delicioasă fată de nouăsprezece ani, pe care şederea de patru ani în noua ei patrie o înzestrase cu toate însuşirile americane, adăugate întregii grații franțuzeşti. Maică-sa spunea câteodată că nu bănuise farmecul intimității depline înainte de a fi împreună în fiecare clipă.

De la întoarcerea fiului risipitor, delfinul[50], speranța ei, doamna Sarrasin era atât de fericită pe cât e posibil, căci participa la tot binele pe care putea să-l facă şi-l făcea soțul său, datorită averii sale imense.

În seara aceea, doctorul Sarrasin invitase la cină doi dintre cei mai buni prieteni ai săi: pe colonelul Hendon, o bătrână rămăşiță a războiului de secesiune[51], care-şi lăsase un braț la Pittsburg şi o ureche la Seven-Oaks, dar care juca şah ca oricare altul, şi pe domnul Lentz, directorul general al învățământului în noul oraş.

Discutau despre proiectele administrației oraşului, despre rezultatele obținute în instituțiile publice: şcoli, spitale, case de ajutor reciproc.

După programul doctorului, domnul Lentz înființase mai multe şcoli primare. Profesorii se străduiau să dezvolte

[50] Aşa se numea fiul cel mai mare al regilor Franței, prințul moştenitor. Aici cu sensul de primul născut. (N.T.)

[51] Războiul civil care a izbucnit în 1861 în Statele Unite în legătură cu abolirea sclavajului negrilor. S-a sfârşit în 1865 prin victoria statelor din nord împotriva celor sclavagiste din sud. (N.T.)

spiritul copilului supunându-l unei gimnastici intelectuale calculate astfel, încât să urmeze evoluția naturală a facultăților sale. Elevii erau învățați să iubească o anumită ştiință înainte de a fi îndopați cu ea, evitându-se astfel acel gen de cunoştințe care, cum spune Montaigne[52], «plutesc la suprafața creierului», nu ajung la înțelegerea copilului, nu-l fac nici mai înțelept, nici mai bun. Mai târziu, o inteligență bine pregătită va şti ea singură să-şi aleagă drumul şi să-l urmeze în chip rodnic.

Igiena se afla pe primul plan într-un sistem de educație atât de bine rânduit. Omul, fiind trup şi spirit, trebuie să fie la fel de bine slujit de amândoi aceşti servitori; dacă trupul slăbeşte, omul suferă şi spiritul piere curând.

În acea epocă, France-Ville atinsese cel mai înalt grad de prosperitate materială şi intelectuală. Acolo se întruneau în congrese cei mai renumiți savanți ai celor două luni. Atraşi de reputația oraşului, pictorii, sculptorii, muzicienii veneau de pretutindeni. Aceştia erau profesorii tinerilor, care promiteau să facă ilustră într-o zi această bucată de pământ american. Era deci îngăduit să se prevadă că această nouă Atenă de origine franceză va deveni în scurt timp primul oraş din lume[53].

Trebuie să spunem, de asemeni, că, la absolvire, tinerii cunoşteau mânuirea armelor şi primele elemente de tactică şi strategie.

Când ajunseră la acest capitol, colonelul Hendon declară

---

[52] Ilustru literat francez (1533-1592), autor al cunoscutelor «Eseuri». (N.T.)

[53] Autorul se referă la acea perioadă a istoriei antice în care Atena era socotită primul oraş din lume datorită monumentelor sale şi strălucirii intelectuale a filozofilor, scriitorilor şi artiştilor săi. (N.T.)

că e mulțumit de recruții săi.

– Sunt de pe acum obişnuiți cu marşurile forțate, cu oboseala, cu toate exercițiile corporale. Armata noastră e alcătuită din toți cetățenii, şi toți, atunci când va fi nevoie, vor fi soldați călițiși disciplinați.

E adevărat că France-Ville avea relații foarte bune cu toate statele vecine, căci nu scăpase nici o ocazie de a şi le îndatora, dar, când e vorba de interes, nerecunoştința poate fi atât de puternică încât doctorul şi prietenii săi nu nesocotiseră maxima «Ajută-te şi Cerul te va ajuta!» şi nu voiau să conteze decât pe ei înşişi.

Erau la sfârşitul cinei; isprăviseră desertul şi, potrivit obiceiului anglo-saxon care se impusese, doamnele se ridicaseră de la masă.

Doctorul Sarrasin, Octave, colonelul Hendon şi domnul Lentz îşi continuau conversația şi abordaseră cele mai înalte probleme de economie politică. În această atmosferă, un servitor intră şi-i duse doctorului ziarul.

Era *New York Herald*. Această onorabilă foaie se arătase totdeauna extrem de favorabilă întemeierii, apoi dezvoltării oraşului. Notabilitățile din France-Ville se obişnuiseră să caute în paginile ei fluctuațiile posibile ale opiniei publice din Statele Unite cu privire la opera lor. Această colectivitate de oameni fericiți, liberi, independenți, aşezată pe acest teritoriu neutru, stârnise destule invidii. Dacă francevillezii aveau în America partizani care să-i apere, aveau şi inamici care să-i atace. În orice caz, *New York Herald* era de partea lor şi nu înceta să le dea dovezi de stimă şi de admirație.

Fără să întrerupă discuția, doctorul Sarrasin desfăcuse banda jurnalului şi-şi aruncase maşinal ochii asupra primului articol.

Vă puteți închipui cât de stupefiat a fost la lectura acestor câteva rânduri, pe care le citi mai întâi pentru el, apoi cu voce tare, spre cea mai mare surprindere şi cea mai adâncă indignare a prietenilor săi:

New York, 8 septembrie - *Un violent atentat împotriva drepturilor omului e pe cale să se înfăptuiască. Aflăm dintr-o sursă sigură că la Stahlstadt se fac formidabile înarmări cu scopul de a ataca şi a distruge France-Ville, oraşul de origine franceză. Nu ştim dacă Statele Unite pot şi trebuie să intervină în acest conflict. Denunțăm însă tuturor oamenilor cinstiți acest odios abuz de putere. France-Ville să nu piardă nici un ceas pentru a lua măsuri de apărare... etc.*

Capitolul XII. CONSILIUL

Ura Regelui Oțelului față de opera doctorului Sarrasin nu era un secret pentru nimeni. Se ştia că venise să înalțe cetate contra cetate. Dar de aici până la a te năpusti asupra unui oraş paşnic şi a-l distruge printr-o lovitură de forță s-ar fi putut crede că e o distanță bunicică. Totuşi articolul din *New York Herald* era limpede. Corespondenții acestui mare jurnal ghiciseră planurile lui Herr Schultze şi, după cum scriau, nu era nici un ceas de pierdut!

Câteva clipe, demnul doctor rămase fără grai. Ca orice om cinstit, refuza pe cât putea să creadă în existența răului. I se părea imposibil să se poată împinge perversitatea până la a distruge, fără motiv sau din pură fanfaronadă, un oraş care era, într-un fel, o proprietate comună a umanității.

– Şi când te gândeşti că media mortalității va fi anul acesta numai de unu şi un sfert la sută! exclamă el, cu naivitate. Când te gândeşti că n-avem nici un băiat de zece ani care să nu ştie să citească şi că de la întemeierea oraşului nu s-a produs nici o crimă şi nici un furt! Cum să crezi că există barbari care vor să nimicească de la început o experiență atât de reuşită? Nu! Nu pot să admit că un chimist, un savant, fie el de o sută de ori german, ar fi capabil de aşa ceva!

Trebuiră totuşi să țină seama de mărturia unui ziar devotat operei doctorului şi să acționeze fără întârziere. După primul moment de descurajare, recăpătându-şi stăpânirea de sine, doctorul Sarrasin se adresă prietenilor săi:

– Domnilor, sunteți membri ai Consiliului cetățenesc şi aveți, ca şi mine, datoria de a lua toate măsurile necesare pentru salvarea oraşului. Ce trebuie să facem în primul

rând?

– Există vreo posibilitate de a aranja lucrurile? spuse domnul Lentz. Putem evita războiul în mod onorabil?

– Imposibil, replică Octave. Este evident că Herr Schultze îl vrea cu orice preț. Ura lui nu ne va face concesii!

– Fie! exclamă doctorul. Vom proceda în aşa fel încât să-i putem răspunde. Ce crezi, colonele, există vreun mijloc de a rezista tunurilor Stahlstadtului?

– Orice forță umană poate fi combătută în mod eficient de o altă forță umană, răspunse colonelul Hendon. Nu trebuie însă să ne gândim că ne putem apăra cu aceleaşi mijloace şi cu aceleaşi arme de care se va sluji Herr Schultze pentru a ne ataca. Construcția unor maşini de război capabile să rivalizeze cu ale sale ne-ar cere un timp foarte îndelungat şi nici nu ştiu dacă am reuşi să le fabricăm, ținând seama că ne lipsesc atelierele speciale. N-avem deci decât o şansă de salvare: să împiedicăm inamicul să ajungă până la noi şi să nu ne lăsăm împresurați.

– Am să convoc imediat consiliul, spuse doctorul Sarrasin şi-şi conduse oaspeții în cabinetul său de lucru.

Era o încăpere mobilată simplu, cu trei pereți acoperiți de rafturi cu cărți, în timp ce al patrulea avea, dedesubtul câtorva tablouri şi obiecte de artă, un rând de deschizături numerotate, asemănătoare unor cornete acustice.

– Grație telefonului, adăugă el, putem ține consiliul rămânând fiecare acasă la el.

Doctorul atinse butonul unei sonerii care se auzi, în acelaşi timp, în casele tuturor membrilor consiliului. În mai puțin de trei minute, cuvântul «prezent», sosit pe firele de comunicație, anunță că şedința consiliului a început.

– Şedința e deschisă... Dau cuvântul onorabilului meu

prieten, colonelul Hendon, pentru a vă face o comunicare extrem de gravă.

Colonelul trecu în fața telefonului şi, după ce citi articolul din *New York Herald*, ceru să se ia de îndată primele măsuri.

Abia sfârşise, când numărul 6 îi puse o întrebare:

– Crede oare colonelul că ne putem apăra în cazul în care mijloacele pe care se bizuie pentru a opri inamicul să ajungă aici ar da greş?

Colonelul Hendon răspunse afirmativ. Întrebarea şi răspunsul parveniseră instantaneu fiecăruia dintre membrii invizibili ai consiliului, ca şi explicațiile dinaintea lor.

Numărul 7 îl întrebă de cât timp dispuneau, după părerea lui, ca să se pregătească.

Colonelul nu ştia, dar trebuiau să acționeze ca şi cum atacul ar fi avut loc peste două săptămâni.

Numărul 2:

– Să aşteptăm atacul sau e preferabil să-l prevenim?

– Trebuie să facem totul pentru a-l preveni şi, dacă suntem amenințați cu o debarcare, să scufundăm navele lui Herr Schultze cu torpilele noastre.

La această propunere, doctorul Sarrasin se oferi să-i întrunească pe cei mai distinşi chimişti şi pe cei mai experimentați ofițeri de artilerie pentru a le încredința sarcina de a examina proiectele colonelului Hendon.

O întrebare a numărului 1:

– Care este suma necesară pentru a începe imediat lucrările de apărare?

– Ar trebui să dispunem de cincisprezece-douăzeci de milioane de dolari.

Numărul 4:

– Propun să convocăm imediat adunarea generală a

cetățenilor.

Preşedintele Sarrasin:

– Pun la vot propunerea.

Două sunete de gong în fiecare telefon anunțară că propunerea fusese adoptată în unanimitate.

Consiliul durase mai puțin de optsprezece minute şi nu deranjase pe nimeni.

Adunarea generală fu convocată printr-un mijloc la fel de simplu şi aproape la fel de expeditiv. Abia comunicase doctorul Sarrasin primăriei, tot telefonic, hotărârea consiliului, că un joc de clopote electrice se puse în mişcare în vârful fiecăreia dintre coloanele aşezate la cele două sute optzeci de răspântii ale oraşului. Deasupra acestor coloane, acele orologiilor electrice se opriseră la opt şi jumătate: ora convocării.

Avertizați de acest apel zgomotos, care se prelungi mai mult de un sfert de ceas, locuitorii se grăbiră să iasă sau să-şi ridice ochii spre cadranul cel mai apropiat şi, constatând că o datorie patriotică îi chema la hala municipală, porniră într-acolo.

În mai puțin de patruzeci şi cinci de minute, adunarea era întrunită.

Doctorul Sarrasin se şi afla la locul de cinste, înconjurat de întregul consiliu. La picioarele tribunei, colonelul Hendon aştepta să i se dea cuvântul. Cea mai mare parte a cetățenilor cunoşteau vestea care provocase mitingul.

Stenografiate în mod automat de telefonul primăriei, dezbaterile consiliului fuseseră comunicate imediat ziarelor, care publicaseră o ediție specială, afişată pretutindeni.

Hala municipală era o imensă construcție cu acoperiş de sticlă, în care aerul circula liber şi unde lumina se revărsa în

valuri dintr-un brâu de lămpi îmbrățișând contururile bolții.

Mulțimea stătea în picioare, liniştită, tăcută. Chipurile erau vesele. Sănătatea deplină, obişnuința unei vieți active şi armonioase, conştiința propriei forțe îl aşezau pe fiecare deasupra emoției dezordonate a spaimei sau a mâniei.

Preşedintele abia atinsese clopoțelul, la opt şi jumătate fix, şi se lăsă o tăcere adâncă.

Colonelul urcă la tribună.

Într-un limbaj sobru şi puternic, fără podoabe inutile şi fără pretenții oratorice - limbajul oamenilor care, ştiind ce au de spus, îşi exprimă ideile cu limpezime pentru că le înțeleg bine - el aminti ura inveterată a lui Herr Schultze împotriva Franței, împotriva lui Sarrasin şi a operei sale, pregătirile formidabile anunțate de *New York Herald* şi menite să distrugă France-Ville şi pe locuitorii săi.

Trebuiau să aleagă cea mai bună cale de urmat. Destui oameni lipsiți de curaj şi de patriotism ar prefera poate să cedeze terenul, să-i lase pe agresori să pună stăpânire pe noua patrie. Dar colonelul era sigur că asemenea propuneri becisnice n-ar găsi nici un ecou printre concetățenii săi. Oamenii care ştiuseră să înțeleagă măreția scopului urmărit de fondatorii cetății-model, oamenii care ştiuseră să-i accepte legile erau în mod necesar inteligenți şi inimoşi. Reprezentanți sinceri şi militanți ai progresului, ei vor face totul pentru a salva acest oraş neasemuit, monument glorios al artei de a îmbunătăți soarta omului!

Datoria lor era deci de a-şi da viața pentru cauza pe care o reprezentau!

Această perorație fu primită cu o uriaşă salvă de aplauze.

Mai mulți oratori susținură moțiunea colonelului Hendon.

Fu acceptată apoi propunerea doctorului Sarrasin, care arătă necesitatea de a se constitui imediat un Consiliu al apărării, însărcinat să ia măsuri urgente, păstrând secretul indispensabil operațiilor militare.

În timpul şedinței, unul dintre membrii Consiliului

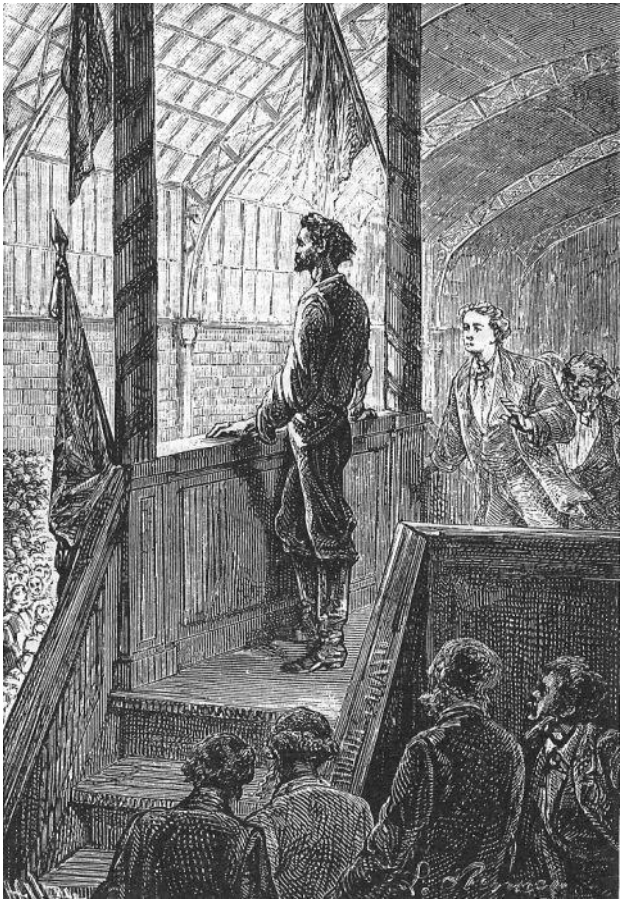

cetățenesc sugeră necesitatea de a se vota un credit provizoriu de cinci milioane de dolari destinat primelor lucrări. Toate mâinile se ridicară pentru a ratifica această măsură.

La ora zece şi douăzeci şi cinci de minute, mitingul se terminase şi locuitorii oraşului, alegându-şi şefii, erau gata să se retragă, când se produse un incident neaşteptat.

Eliberată cu o clipă mai înainte, tribuna fusese ocupată de un necunoscut având cel mai straniu aspect cu putință.

Acest om apăruse ca prin farmec. Figura lui energică purta semnele unei teribile surescitări, dar atitudinea îi era calmă şi hotărâtă.

Hainele pe jumătate lipite de trup şi încă murdare de nămol, fruntea însângerată mărturiseau că trecuse prin încercări groaznice.

Văzându-l, toți se opriseră. Cu un gest imperios, necunoscutul le poruncise tăcere şi nemişcare.

Cine era? De unde venea? Nimeni, nici măcar doctorul Sarrasin nu se gândea să-l întrebe.

De altfel se lămuriră imediat.

– Am evadat din Stahlstadt, spuse el. Herr Schultze mă condamnase la moarte. Providența mi-a îngăduit să ajung la voi încă la timp pentru a încerca să vă salvez. Nu sunt un necunoscut pentru toată lumea de aici. Veneratul meu maestru, doctorul Sarrasin, va putea să vă spună, sper, că, în ciuda unei înfățişări care-l face să nu mă recunoască nici chiar el, se poate avea oarecare încredere în Marcel Bruckmann!

– Marcel! strigară în acelaşi timp doctorul şi Octave.

Amândoi erau gata să se năpustească spre el.

Un nou gest îi opri.

Era Marcel, într-adevăr, salvat ca prin miracol. După ce forțase grilajul canalului, în clipa în care cădea aproape asfixiat, curentul îl antrenase ca pe un corp fără viață. Dar, din fericire, acest grilaj închidea însăşi incinta

Stahlstadtului, şi, după două minute, Marcel era aruncat pe țărmul râului, în sfârşit liber dacă şi-ar fi recăpătat cunoştința.

Curajosul tânăr rămăsese întins fără mişcare ore întregi, în această noapte întunecoasă, pe această câmpie pustie, departe de orice ajutor.

Când îşi revenise, se lumina de ziuă. Îşi aminti deodată totul!... Slavă domnului, se afla, în sfârşit, în afara blestematei Cetăți a Oțelului! Nu mai era prizonier. Toate gândurile sale se îndreptară spre doctorul Sarrasin, spre prietenii şi concetățenii săi.

– Ei! Ei! strigă el atunci.

Printr-un efort suprem, Marcel reuşi să se ridice.

Zece leghe îl despărțeau de France-Ville, zece leghe de străbătut fără tren, fără trăsură, fără cal prin această câmpie, care părea părăsită împrejurul crudei Cetăți a Oțelului. El merse zece leghe fără nici o clipă de odihnă şi la ora zece şi un sfert intra în cetatea doctorului Sarrasin.

Afişele de pe ziduri îl lămuriră. El înțelese că locuitorii cunoşteau primejdia care-i amenința, dar înțelese totodată că ei nu ştiau nici cât de iminentă era primejdia, nici mai ales de ce natură deosebită era ea.

Catastrofa premeditată de Herr Schultze trebuia să se producă în noaptea aceea, la ora unsprezece şi patruzeci şi cinci... Era ora zece şi un sfert.

Un ultim efort. Marcel traversă oraşul într-un singur elan şi la ora zece şi douăzeci şi cinci de minute, în clipa în care locuitorii erau gata să se împrăştie, escalada tribuna.

– Prieteni, strigă el, primul atac va avea loc nu peste o lună şi nici măcar peste opt zile! Înainte de miezul nopții, o catastrofă fără precedent, o ploaie de fier şi de foc va cădea

asupra oraşului. O armă infernală, care bate la o distanță de zece leghe, este ațintită acum asupra noastră. Am văzut-o! Femeile şi copiii să caute adăpost în fundul pivnițelor care prezintă oarecare garanții de soliditate sau să iasă imediat din oraş şi să se refugieze în munți! Bărbații valizi să se pregătească să lupte cu focul prin toate mijloacele posibile! Focul, iată pentru moment singurul nostru duşman! Nici armate, nici soldați nu mărşăluiesc încă împotriva noastră. Duşmanul care ne amenință disprețuieşte mijloacele de atac obişnuite. Dacă se vor realiza planurile şi calculele acestui om, a cărui forță pusă în slujba răului vă e cunoscută, dacă nu s-a întâmplat ca Herr Schultze să se înşele pentru prima oară, incendiul se va dezlănțui într-o sută de locuri deodată! Va trebui să dăm piept cu flăcările într-o sută de locuri! Orice s-ar întâmpla, trebuie să salvăm în primul rând populația! Casele şi monumentele pe care nu le vom putea salva - oraşul întreg chiar, banii şi timpul îl vor putea reconstrui!

În Europa, Marcel ar fi fost socotit nebun. Dar în America nimeni nu neagă miracolele ştiinței, fie ele cele mai neaşteptate. Tânărul inginer fu ascultat şi, după recomandarea doctorului Sarrasin, crezut.

Subjugată mai mult încă de accentul oratorului decât de cuvintele lui, mulțimea i se supuse fără discuție. Doctorul răspundea de Marcel Bruckmann. Atâta era de ajuns.

Mesagerii porniră în toate direcțiile, purtând ordinele consiliului.

Cât despre locuitorii oraşului, unii coborâră în pivnițe, resemnându-se să suporte ororile unui bombardament; ceilalți, pe jos, călare, în trăsuri, ieşiră pe câmpie şi urcară primele povârnişuri ale Munților Cascadei. În acest timp, bărbații valizi aduceau în grabă în piața mare şi în câteva

puncte indicate de doctor tot ceea ce putea sluji în lupta împotriva focului, adică apă, pământ, nisip.

În sala de şedinţe, deliberarea continua sub formă de dialog. Dar Marcel părea obsedat de o idee care nu mai lăsa loc alteia în creierul său. Buzele lui murmurau doar aceste cuvinte:

– La unsprezece şi patruzeci şi cinci! E posibil ca blestematul de Schultze să ne dea gata cu invenţia lui execrabilă?...

Deodată scoase un carnet din buzunar. O făcu cu gestul unui om care cere linişte şi, cu creionul în mână, mâzgăli febril câteva cifre pe o pagină. Fruntea începu să i se însenineze, chipul să-i strălucească:

– Prieteni! strigă el. Prieteni! Sau cifrele astea sunt mincinoase, sau tot ceea ce ne înspăimântă se va spulbera ca un coşmar în faţa evidenţei unei probleme de balistică a cărei soluţie o căutam zadarnic! Herr Schultze s-a înşelat! Catastrofa cu care ne ameninţă nu e decât un vis! De data aceasta, ştiinţa lui a dat greş! Nimic din ceea ce a proorocit nu se va întâmpla, nu poate să se întâmple! Formidabilul său obuz va trece pe deasupra oraşului fără să-l atingă şi nu mai trebuie să ne temem decât pentru viitor!

Ce voia să spună Marcel? Nimeni nu-l înţelegea!

Tânărul alsacian expuse atunci rezultatul calculului pe care-l făcuse. Vocea sa desluşită şi vibrantă demonstră lucrurile astfel încât să devină limpezi celor mai ignoranţi. Era lumina care lua locul întunericului, calmul care lua locul neliniştii. Nu numai că proiectilul nu va atinge oraşul doctorului, dar nu va atinge nimic! Era hărăzit să se piardă în spaţiu!

Doctorul Sarrasin încuviinţa din cap demonstraţia lui

Marcel, când, îndreptându-şi degetul spre cadranul luminos, spuse deodată:

– Peste trei minute vom şti cine are dreptate: Schultze sau Marcel Bruckmann! Oricum, prieteni, să nu regretăm nici una dintre măsurile de precauție luate şi să nu neglijăm nimic din ceea ce poate dejuca maşinațiile duşmane. Lovitura sa - chiar dacă va da greş, după cum ne face Marcel să nădăjduim - nu va fi cea din urmă! Ura lui Schultze nu se va da bătută şi nu se va opri în fața unui eşec!

– Veniți! strigă Marcel.

Şi toți îl urmară în piața cea mare.

Cele trei minute trecuseră. Orologiul sună ora unsprezece şi patruzeci şi cinci!...

După patru secunde, o masă întunecată trecea în înălțimile cerului şi, iute ca gândul, se pierdea în depărtări cu un şuierat sinistru.

– Drum bun! strigă Marcel, izbucnind în râs. Cu această viteză inițială, obuzul lui Herr Schultze, care a depăşit acum limitele atmosferei, nu mai poate recădea pe Pământ![54]

Două minute mai târziu, se auzea o detunătură asemănătoare unui zgomot surd ieşit din măruntaiele globului.

Era bubuitul tunului din Turnul Taurului şi acest bubuit sosea în întârziere cu o sută treisprezece secunde față de proiectilul care se deplasa cu o viteză de o sută cincizeci de

[54] Autorul se înşală - ca şi în «*De la Pământ la Lună*» - crezând că un tun clasic, oricare ar fi mărimea lui, poate străpunge cuirasa gravitației terestre. Această sarcină au rezolvat-o rachetele, odată cu lansarea primului sateiit artificial. (N.T.)

leghe pe oră[55].

[55] O greşeală care aparţine neatenţiei autorului sau mai degrabă tipografiei. 150 de leghe înseamnă 600 de kilometri pe oră!... Trebuia scris «pe minut» şi atunci am fi obţinut, într-adevăr, o cifră apropiată de aceea a vitezei de eliberare necesare pentru ca proiectilul să nu mai recadă pe Pământ: 10 kilometri pe secundă. De altfel, numai peste o pagină, apare cifra aproximativ exactă (vezi scrisoarea lui Marcel Bruckmann către profesorul Schultze). (N.T.)

Capitolul XIII. MARCEL BRUCKMANN CĂTRE PROFESORUL SCHULTZE, STAHLSTADT

France-Ville, 14 septembrie

Se cuvine să-l informez pe Regele Oțelului că am trecut cu bine, alaltăieri seara, frontiera posesiunilor sale, preferând să mă salvez eu în locul modelului tunului Schultze.

Luându-mi rămas bun, aş fi nepoliticos dacă, la rândul meu, nu v-aş divulga secretele mele. Fiți însă liniştit, cunoaşterea lor n-o să vă coste viața…

Nu mă numesc Schwartz şi nu sunt elvețian. Sunt alsacian. Numele meu este Marcel Bruckmann. Sunt un inginer bunicel dacă ar fi să vă dau crezare, dar înainte de orice sunt francez. Deveniseți duşmanul de neîmpăcat al țării mele, al prietenilor mei, al familiei mele. Nutreați planuri odioase împotriva a tot ceea ce iubesc. Am îndrăznit totul, am făcut totul pentru a le cunoaşte. Voi face totul pentru a le dejuca.

Mă grăbesc să vă încunoştințez că prima dumneavoastră lovitură a dat greş, că ținta dumneavoastră n-a fost atinsă şi că nici nu putea fi!

Tunul dumneavoastră rămâne un tun arhiminunat, dar proiectilele pe care le lansează cu o asemenea încărcătură de pulbere şi cele pe care ar putea să le lanseze nu vor face rău nimănui! Ele nu vor cădea niciodată, nicăieri. Presimțisem asta, şi astăzi, spre marea dumneavoastră glorie, e un fapt stabilit că Herr Schultze a inventai un tun teribil… cu totul inofensiv.

Veți afla deci cu plăcere că am văzut obuzul dumneavoastră ultraperfecționat trecând ieri-seara, la ora unsprezece şi patruzeci şi cinci de minute, pe deasupra

oraşului nostru. Se îndrepta spre vest, circulând în vid, şi va gravita astfel până la sfârşitul veacurilor. Un proiectil având o viteză inițială de douăzeci de ori mai mare ca viteza actuală, adică zece mii de metri pe secundă, nu poate să mai «cadă»! Mişcarea lui de translație, combinată cu atracția terestră, face din el un mobil menit să circule veşnic în jurul globului.

Ar fi trebuit să ştiți aceasta.

Nădăjduiesc, de altfel, că tunul din Turnul Taurului este cu totul deteriorat după această primă încercare. Dar n-ați plătit prea scump, două sute de mii de dolari, plăcerea de a fi înzestrat lumea planetară cu un nou astru şi Pământul cu un al doilea satelit[56].

Marcel Bruckmann

Un mesager special plecă imediat din France-Ville spre Stahlstadt. Să-l iertăm pe Marcel că n-a putut să-şi refuze satisfacția zeflemitoare de a face să-i parvină fără întârziere această scrisoare lui Herr Schultze.

Marcel avea dreptate când spunea că faimosul obuz, având o asemenea viteză şi circulând dincolo de pătura atmosferică, nu va mai cădea pe suprafața Pământului. Avea dreptate, de asemeni, când spera că, datorită enormei încărcături de piroxil, tunul din Turnul Taurului trebuia să fie scos din uz.

Primirea acestei scrisori constitui un şoc puternic pentru Herr Schultze, un groaznic eşec pentru neîmblânzitul său

[56] Peste zece ani, Jules Verne avea să reia poanta erorii balistice în romanul «*Sans dessus dessous*», apărut în româneşte cu titlu! «*Întâmplări neobişnuite*». Este vorba despre încercarea de a crea o nouă axă a Pământului folosind reculul unui tun gigantic. Încercarea eşuează, iar proiectilul devine o mică «planetă» a sistemului solar. (N.T.)

amor-propriu. El deveni livid citind-o şi, după ce o isprăvi, capul îi căzu în piept ca şi cum ar fi primit o lovitură de măciucă. Nu ieşi din această stare de prostrație decât după un sfert de oră, trecând într-o mânie fără margini. Numai Arminius şi Sigimer ar fi putut spune ceva despre scăpărările ei.

Totuşi Herr Schultze nu era omul care să se dea bătut. Între el şi Marcel avea să înceapă o luptă fără cruțare. Nu-i rămăseseră oare obuzele încărcate cu bioxid de carbon lichid, pe care tunuri mai modeste, dar mai practice, puteau să le lanseze de la mică distanță?

Liniştindu-se printr-un efort brusc, Herr Schultze se întorsese în cabinetul său şi-şi reluase lucrul.

Era limpede că France-Ville, mai primejduit ca oricând, nu trebuia să neglijeze nimic pentru a-şi lua măsurile de apărare.

Capitolul XIV. PREGĂTIRI DE LUPTĂ

Dacă pericolul nu mai era iminent, el era în continuare grav. Marcel comunică doctorului Sarrasin şi prietenilor acestuia tot ceea ce ştia despre preparativele lui Herr Schultze şi despre armele lui de distrugere. Chiar a doua zi, Consiliul apărării, la care luă şi el parte, discută despre un plan de rezistență şi despre înfăptuirea lui.

În toate acestea, Marcel fu secondat de Octave, pe care-l găsi schimbat din punct de vedere moral, spre propriul său avantaj.

Care fură hotărârile luate? Nimeni nu le cunoscu în amănunt.

Doar principiile generale fură comunicate sistematic presei şi răspândite în public. Nu era greu să se recunoască aici mâna lui Marcel.

– În orice apărare, se spunea prin oraş, marea problemă este de a cunoaşte bine forțele inamicului şi de a adapta sistemul de rezistență la înseşi aceste forțe. Fără îndoială, tunurile lui Herr Schultze sunt formidabile. E mai bine totuşi să ai de-a face cu aceste tunuri, cărora le cunoşti numărul, calibrul, bătaia şi efectele, decât cu arme puțin cunoscute.

Trebuia împiedicată apropierea tunurilor de oraş, pe pământ sau pe ocean.

Aceasta era problema pe care o studia cu asiduitate Consiliul apărării, şi în ziua când un afiş anunță că problema era rezolvată nimeni nu se îndoi. Cetățenii alergară în masă să se ofere pentru a executa lucrările necesare. Nici o îndeletnicire care putea contribui la opera de apărare nu era disprețuită. Oameni de orice vârstă, de orice poziție socială se transformau în simpli lucrători cu acest prilej.

Munca se desfăşură rapid şi cu voioşie. În oraş fură înmagazinate provizii alimentare suficiente pentru doi ani. Sosiră, de asemeni, cantităţi considerabile de cărbune şi fier: fierul, materie primă a armamentului, cărbunele, rezervorul de căldură şi de mişcare, indispensabile luptei.

În timp ce cărbunele şi fierul se rânduiau în piețe, grămezi uriaşe de saci de făină şi de şunci afumate, munți de cutii de conserve şi de legume uscate umpleau halele transformate în depozite. Numeroase turme erau găzduite în parcurile care făceau din France-Ville o vastă peluză.

În sfârşit, când apăru decretul de mobilizare a tuturor bărbaților în stare să poarte armele, entuziasmul cu care fu primit dovedi încă o dată starea de spirit excelentă a acestor soldați-cetățeni. Echipați simplu cu cămăşi de lână, pantaloni de pânză şi cizme scurte, acoperiți cu o pălărie de piele, înarmați cu puşti Werder, ei făceau manevre pe bulevarde.

Alții scormoneau pământul, săpau şanțuri, ridicau fortificații şi redute în toate punctele favorabile. Turnarea pieselor de artilerie începuse şi continua cu asiduitate. O împrejurare extrem de favorabilă era aceea că putură folosi marele număr de cuptoare fumivore ale oraşului, pe care le transformară cu uşurință în cuptoare de topit.

În forfota acestei mişcări neîncetate, Marcel se arăta neobosit. Era pretutindeni - şi pretutindeni la înălțimea sarcinilor sale. Dacă se ivea o dificultate practică sau teoretică, el ştia imediat s-o rezolve. La nevoie îşi sufleca mânecile şi demonstra un procedeu expeditiv, o mânuire rapidă. Autoritatea lui era acceptată fără discuție şi ordinele îi erau îndeplinite întocmai.

Alături de el, Octave făcea tot ce-i stătea în puteri. Dacă

mai întâi îşi făgăduise să-şi garnisească uniforma cu galoane de aur, renunță la asta, înțelegând că, pentru început, trebuia să fie un simplu soldat.

Îşi luă locul în batalionul său şi ştiu să se poarte ca un soldat model.

Iar celor care se prefăcură că-l căinează le răspunse:

– Fiecare după meritele sale. Poate că n-aş fi ştiut să comand!... E mai uşor să înveți să te supui!

O ştire - falsă, ce-i drept - dădu lucrărilor de apărare un impuls şi mai viu. Se spunea că Herr Schultze căuta să trateze cu companiile de navigație pentru transportul tunurilor sale. Din clipa aceea, «bombele» se răspândiră în fiecare zi. Ba flota schultziană se îndrepta spre France-Ville, ba calea ferată spre Sacramento fusese tăiată de ulani[57] căzuți probabil din cer.

Dar aceste zvonuri, imediat dezmințite, erau întreținute de ziarişti la pândă, în scopul de a ațâța curiozitatea cititorilor lor. Adevărul este că Stahlstadt nu dădea nici un semn de viață.

Această tăcere absolută, lăsându-i lui Marcel timpul necesar desăvârşirii lucrărilor de apărare, îl neliniştea uneori în puținele clipe de răgaz.

«Tâlharul ăsta să-şi fi schimbat gândul şi să-mi pregătească vreo nouă surpriză?» se întreba el.

Dar planul de a opri navele inamice şi de a împiedica împresurarea oraşului părea să răspundă oricărei tentative criminale, şi Marcel, în clipele de nelinişte, îşi dubla eforturile pentru a-l duce la bun sfârşit.

Singura lui bucurie şi unicul repaus după o zi de muncă

[57] Lăncieri în armata germană. (N.T.)

era ceasul pe care şi-l petrecea în fiecare seară în salonul doamnei Sarrasin.

Doctorul îi pretinsese din prima zi să cineze totdeauna împreună cu ei, afară de cazul în care ar fi fost împiedicat de o altă obligație. Dar, ciudat lucru, nu se ivise încă o obligație destul de seducătoare pentru ca Marcel să renunțe la acest privilegiu. Eterna partidă de şah dintre doctor şi colonelul Hendon nu era totuşi atât de palpitantă, încât să explice o asemenea asiduitate. Trebuie deci să ne gândim că un alt farmec acționa asupra lui Marcel; poate că i-am bănui şi natura - cu toate că el nu o bănuia încă - observând interesul pe care păreau să-l aibă pentru el discuțiile cu doamna Sarrasin şi domnişoara Jeanne, când stăteau toți trei lângă masa la care cele două femei pregăteau cele necesare viitorului serviciu al ambulanțelor.

– Aceste noi buloane de oțel sunt mai bune decât cele al căror desen ni l-ai arătat? întreba Jeanne, interesată de toate lucrările de apărare.

– Fără nici o îndoială, domnişoară, răspundea Marcel.

– Ah, sunt foarte bucuroasă! Dar câte căutări şi câtă trudă reprezintă cel mai mic detaliu!... Îmi spuneai că genieştii au săpat ieri cinci sute de metri de şanțuri. E mult, nu-i aşa?

– Nu, nu-i nici măcar destul! În felul acesta nu vom putea isprăvi incinta până la sfârşitul lunii.

– Aş vrea s-o văd odată isprăvită şi apoi aceşti groaznici schultzieni n-au decât să vină! Bărbații sunt fericiți: ei pot să acționeze, să se simtă utili. În felul acesta, aşteptarea e mai scurtă pentru ei decât pentru noi, care nu suntem bune de nimic.

– Bune de nimic! exclama Marcel, de obicei mai calm. Bune de nimic! Pentru ce crezi atunci că muncesc aceşti

oameni, care au părăsit totul ca să devină soldați, dacă nu pentru a asigura liniştea şi fericirea mamelor, soțiilor şi logodnicelor lor? De unde vine ardoarea lor dacă nu de la voi şi de unde izvorăşte puterea lor de sacrificiu dacă nu din...

Marcel se opri, cam încurcat. Domnişoara Jeanne nu insistă şi buna doamnă Sarrasin fu nevoită să închidă discuția, spunând că sentimentul datoriei justifica, fără îndoială, zelul celor mai mulți.

Când, rechemat de sarcinile nemiloase, grăbit să isprăvească un proiect sau un deviz, Marcel se smulgea cu părere de rău din această atmosferă plăcută, ducea cu el hotărârea neclintită de a salva France-Ville şi pe toți locuitorii oraşului până la unul.

Tânărul nu se aştepta deloc la ceea ce avea să se întâmple şi totuşi nu era decât consecința firească, de neînlăturat, a acestei stări de lucruri împotriva naturii, a acestei concentrări a tuturora într-unul singur, care era legea fundamentală a Cetății Oțelului.

Capitolul XV. BURSA DIN SAN FRANCISCO

Bursa din San Francisco, expresie condensată şi într-un fel algebrică a unei imense mişcări industriale şi comerciale, este una dintre cele mai animate şi mai stranii din lume. Printr-o consecință naturală a poziției geografice a capitalei Californiei, ea are un caracter cosmopolit, care constituie una dintre trăsăturile ei cele mai izbitoare. Sub porticurile sale de granit roşu, saxonul înalt şi blond se întâlneşte cu celtul cu ten mat, cu părul de culoare mai închisă, cu membrele mai fine şi mai suple. Negrul trece pe lângă finlandez şi indian. Polinezianul se uită mirat la groenlandez. Chinezul, cu ochii oblici, cu coada împletită cu grijă, se întrece în finețe cu japonezul. Toate limbile, toate dialectele, toate jargoanele se amestecă aici ca într-un Babel modern.

Deschiderea pieței din 12 octombrie a acestei burse unice în lume nu avu nimic deosebit. Către ora unsprezece, principalii curtieri [58] şi agenți de schimb fură văzuți interpelându-se cu voioşie sau grav, după temperament, strângându-şi mâinile, îndreptându-se spre bufet şi pregătind, prin libațiuni amicale, operațiile zilei. Apoi merseră pe rând să deschidă portițele de aramă ale căsuțelor numerotate din vestibul în care se depune corespondența, să scoată dinăuntru enorme pachete de scrisori şi să le răsfoiască cu un ochi distrat.

În curând se anunțară primele cursuri ale zilei, în vreme ce mulțimea creştea pe nesimțite. Zgomotul vocilor începea să se ridice din mijlocul grupurilor din ce în ce mai numeroase.

Din toate colțurile globului începură să dea năvală

[58] Samsari, mijlocitori ai marilor acționari. (N.T.)

depeşele telegrafice. Nu trecea un minut fără ca o bandă de hârtie albastră, citită - mai bine-zis strigată - în mijlocul furtunii de voci, să se adauge pe peretele nordic colecției de telegrame afişate de către funcționarii bursei.

Intensitatea mişcării creştea din minut în minut. Amploiații intrau în goană, plecau, se năpusteau spre biroul telegrafic, aduceau răspunsuri. Toate carnetele erau deschise, adnotate, pline cu ştersături, cu pagini rupte. Un fel de nebunie contagioasă părea să fi pus stăpânire pe toată lumea, când, pe la ora unu, un suflu misterios păru să treacă printre aceste grupuri agitate.

O ştire uimitoare, neaşteptată, de necrezut, fusese adusă de unul dintre asociații «Băncii Far-Westului» şi circula cu iuțeala fulgerului.

Unii spuneau:

– Ce glumă!... E o manevră! Cum să crezi o asemenea minciună gogonată?

– Ei, ei! răspundeau alții. Până nu faci foc, nu iese fum!

– Poți să te prăbuşeşti într-o asemenea situație?

– Te prăbuşeşti în orice situație!

– Dar, domnule, numai imobilele şi utilajul fac peste optzeci de milioane de dolari! striga unul.

– Fără a mai pune la socoteală fonta şi oțelul din magazii şi produsele fabricate! adăuga altul.

– Ce spuneam eu? Schultze valorează nouăzeci de milioane de dolari şi mă însărcinez să le realizeze oricând asupra activului său!

– Atunci cum îți explici această suspendare de plăți?

– Nu mi-o explic deloc!... Nu cred în ea!

– Ca şi cum lucrurile astea nu s-ar întâmpla în fiecare zi firmelor socotite drept cele mai solide!

– Stahlstadt nu este o firmă, ci un oraş!

– La urma urmei, nu se poate să se sfârşească aşa! O să se formeze o companie pentru a-i continua afacerile!

– Dar de ce naiba n-a format-o chiar Schultze, înainte de a-i fi protestate poliţele?

– Tocmai, domnule, e atât de absurd, încât nu rezistă la analiză! E pur şi simplu o ştire falsă, lansată probabil de Nash, care are mare nevoie de o urcare a acţiunilor oţelului!

– Ba deloc! Schultze nu numai că a dat faliment, dar a şi fugit!

– Haide, haide!...

– A fugit, domnule! Telegrama a fost afişată chiar acum.

Un formidabil val omenesc se rostogoli spre avizierul depeşelor. Ultima bandă de hârtie albastră suna astfel:

New York, ora 12 şi 10 minute. Central-Bank. Uzina Stahlstadt. Plăţile suspendate. Pasiv cunoscut: patruzeci şi şapte de milioane de dolari. Schultze dispărut.

De data aceasta nu mai era nici o îndoială, oricât de surprinzătoare ar fi fost ştirea, şi ipotezele începură să-şi facă drum.

La ora două, listele falimentelor secundare, determinate de acela al lui Herr Schultze, începură să inunde bursa. Cel mai mult pierdea Mining-Bank, din New York; casa Westerley şi fiii, din Chicago, era implicată cu şapte milioane de dolari; casa Milwaukee, din Buffalo, cu cinci milioane; Banca industrială din San Francisco cu un milion jumătate, apoi pleava caselor de-al treilea rang.

Pe de altă parte, şi fără a aştepta aceste ştiri, contraloviturile fireşti ale evenimentului se dezlănţuiau cu furie.

Piaţa bursei din San Francisco, atât de amorţită

dimineața, după spusele experților, nu mai era aşa la ora două! Ce tresăriri! Ce urcări! Ce dezlănțuire neînfrânată a speculației!

Urcarea acțiunilor oțelului, care cresc din minut în minut! Urcare la cărbuni! Urcarea acțiunilor tuturor topitoriilor Uniunii! Urcare la toate produsele fabricate de orice fel de industrie a fierului! Urcare, de-asemenea, la terenurile din France-Ville! Căzute la zero, dispărute de la declararea războiului cu Stahlstadtul, ele urcară brusc la o sută optzeci de dolari acrul!

În aceeaşi seară, chioşcurile de ziare fură luate cu asalt. Dar *Herald*, ca şi *Tribune*, *Alta*, ca şi *Guardian*, *Echo*, ca şi *Globe* publicară zadarnic cu litere gigantice puținele informații pe care le putuseră strânge, căci ele se reduceau, de fapt, aproape la zero.

Tot ceea ce se ştia era că, la 25 septembrie, o poliță de opt milioane de dolari, acceptată de Herr Schultze în favoarea casei Jackson, Elder & Co din Buffalo, fusese prezentată casei Schring, Strauss & Co, bancherii Regelui Oțelului la New York. Aceşti domni constataseră că bilanțul creditului clientului lor nu îngăduia o asemenea plată enormă şi-i telegrafiaseră imediat, fără să primească răspuns. Recurseseră atunci la registre şi constataseră cu stupefacție că de treisprezece zile nu primiseră nici o scrisoare şi nici un vărsământ din Stahlstadt; că, de atunci, polițele şi cecurile semnate de Herr Schultze se îngrămădiseră în fiecare zi, suferind o soartă comună şi întorcându-se la locul de origine cu mențiunea «no effects» (nu sunt fonduri).

Timp de patru zile, cererile de lămurire, telegramele neliniştite, întrebările furioase se abătuseră pe de o parte asupra băncii, pe de altă parte asupra Stahlstadtului.

În sfârşit, sosise un răspuns decisiv:

Herr Schultze dispărut din 17 septembrie - spunea telegrama. *Nimeni nu poate da o explicaţie a acestui mister. N-a lăsat dispoziţii şi casele sectoarelor sunt goale.*

Adevărul nu mai putuse fi ascuns. Principalii creditori se înfricoşaseră şi-şi depuseseră hârtiile la tribunalul de comerţ. Ruina se conturase în câteva ceasuri cu iuţeala fulgerului, antrenând cortegiul său de prăbuşiri secundare. La 13 octombrie, la amiază, totalul poliţelor cunoscute se ridica la patruzeci şi şapte de milioane de dolari. Totul făcea să se prevadă că, adăugându-se poliţele încă nedeclarate, pasivul se va apropia de şaizeci de milioane.

Iată ce se ştia, iată ce relatau ziarele, cu unele amplificări. E de la sine înţeles că toate anunţau pentru a doua zi ştirile cele mai inedite şi cele mai speciale.

De fapt, nu exista unul care să nu-şi fi trimis din primul ceas corespondenţii pe drumul Stahlstadtului.

Din seara zilei de 14 octombrie, Cetatea Oţelului fusese împresurată de o adevărată armată de reporteri, cu carnetele deschise şi creioanele în vânt. Dar această armată se sfărâma ca un val de incinta exterioară a Stahlstadtului. Consemnul era păstrat şi, cu toate că puseră în bătaie toate mijloacele de seducţie, reporterii nu izbutiră să-l încalce.

Ei putură totuşi să constate că muncitorii nu ştiau nimic şi că nimic nu se schimbase în treburile secţiilor lor. Contramaiştrii anunţaseră doar în ajun, primind ordin mai de sus, că, nemaiexistând fonduri în casele de sector şi nici instrucţiuni primite de la Blocul central, lucrările vor fi suspendate în sâmbăta următoare, în afara unei dispoziţii contrare.

Toate acestea, în loc să simplifice situaţia, mai mult o

complicau. Nimeni nu se mai îndoia că Herr Schultze dispăruse de aproape o lună. Dar nimeni nu cunoştea cauza şi semnificaţia acestei dispariţii. O vagă impresie că misteriosul personaj avea să reapară dintr-un minut într-altul domina încă în mod obscur neliniştile.

În primele zile, lucrările continuaseră ca de obicei în uzină, în virtutea inerţiei. Fiecare îşi îndeplinise sarcina parţială, în orizontul limitat al secţiei sale. Casele de bani plătiseră salariile în fiecare sâmbătă. Casa principală făcuse faţă până atunci necesităţilor locale. Dar centralizarea ajunsese la un prea înalt grad de perfecţiune, stăpânul îşi rezervase o supraveghere prea absolută a tuturor proceselor pentru ca lipsa lui să nu determine, într-un timp foarte scurt, o oprire forţată a maşinii. Din 17 septembrie, zi în care Regele Oţelului semnase ultimele dispoziţii, şi până la 13 octombrie, când ştirea suspendării plăţilor izbucnise ca o lovitură de trăsnet, mii de scrisori - şi multe dintre ele conţineau, desigur, valori considerabile - fuseseră depuse în cutia de poştă a Blocului central şi ajunseseră, fără îndoială, în cabinetul lui Herr Schultze. Doar el îşi rezervase dreptul de a le deschide, de a le adnota cu creionul roşu şi de a le trimite conţinutul casierului principal.

Celor mai înalţi funcţionari ai uzinei nici nu le-ar fi dat prin gând să iasă din cadrul atribuţiilor lor obişnuite. Investiţi faţă de subordonaţii lor cu puteri aproape absolute, ei erau faţă de Herr Schultze – şi chiar faţă de amintirea lui - ca tot atâtea instrumente fără autoritate, fără iniţiativă, fără opinie. Fiecare se izolase deci în responsabilitatea strâmtă a împuternicirii sale, aşteptase, tărăgănase, văzuse venind evenimentele.

Şi, până la urmă, evenimentele veniseră. Această situaţie

ciudată se prelungise până în momentul în care principalele case interesate, alarmându-se brusc, telegrafiaseră, ceruseră un răspuns, reclamaseră, protestaseră, luaseră, în sfârşit, precauțiile legale. Trebuise timp ca să se ajungă la asta. Nimeni nu se putuse hotărî cu uşurință să creadă că o prosperitate atât de notorie are picioare de lut. Faptul era însă acum vădit. Herr Schultze fugise de creditorii săi.

Asta este tot ceea ce putură afla reporterii. Celebrul Meiklejohn însuşi, ilustru pentru că izbutise să smulgă mărturisiri politice preşedintelui Grant[59], cel mai taciturn om al secolului; neobositul Blunderbuss, faimos pentru că el, simplu corespondent al ziarului *World*, anunțase cel dintâi țarului marea veste a capitulării Plevnei, aceşti aşi ai reportajului nu fuseseră de astă dată mai norocoşi decât confrații lor. Erau obligați să-şi mărturisească în gând că *Tribune* şi *World* nu vor putea încă să afle cheia falimentului Schultze.

Ceea ce făcea din această catastrofa industrială un eveniment aproape unic era situația bizară a Stahlstadtului, această poziție de oraş independent şi izolat, care nu îngăduia nici o anchetă obişnuită şi legală. Polițele lui Herr Schultze erau, ce-i drept, protestate la New York şi creditorii săi aveau toate motivele să creadă că activul reprezentat de uzină putea într-o anumită măsură să-i despăgubească. Dar cărui tribunal să i se adreseze pentru a obține confiscarea sau punerea sub sechestru? Stahlstadtul rămăsese un teritoriu deosebit, încă neclasat, care aparținea în întregime lui Herr Schultze. Măcar dacă acesta ar fi lăsat un reprezentant, un consiliu de administrație, un substitut! Dar

[59] *Ulysses Grant* (1822-1885), general american, preşedinte al Statelor Unite între 1868 şi 1876. (N.T.)

nimic - nici măcar un tribunal sau un consiliu judiciar! Era el singur regele, marele judecător, generalul comandant, notarul, avocatul, tribunalul de comerț al oraşului său. Realizase în persoana sa idealul centralizării. În lipsa lui, nu mai exista decât neantul şi tot acest edificiu formidabil se prăbuşea ca un castel din cărți de joc.

În orice altă situație, creditorii ar fi putut alcătui un sindicat[60], s-ar fi substituit lui Herr Schultze, ar fi pus mâna pe activul rămas, ar fi luat conducerea afacerilor. După toate aparențele, şi-ar fi dat seama că, pentru a face maşina să funcționeze, nu lipseau decât poate nişte bani şi o forță organizatoare.

Dar nimic din toate acestea nu era posibil. Lipsea instrumentul legal necesar pentru a opera această substituire. Se vedeau opriți de o barieră morală încă mai de netrecut decât întăriturile ridicate împrejurul Cetății Oțelului. Nefericiții creditori se aflau în fața gajului polițelor lor şi nu puteau să pună mâna pe el.

Tot ceea ce le stătu în puteri fu să se întrunească în adunare generală, să se sfătuiască şi să adreseze Congresului o jalbă prin care cereau să le îmbrățişeze cauza, să apere interesele cetățenilor americani, să pronunțe anexarea Stahlstadtului la Statele Unite şi să supună astfel din nou această creație monstruoasă legilor obişnuite ale civilizației. Mai mulți membri ai Congresului erau personal interesați în afacere printr-o seamă de aspecte, jalba era pe placul caracterului american şi erau motive să se creadă că va avea succes. Din nenorocire, sesiunea Congresului se încheiase şi era de temut că va trece multă vreme până să i

[60] Aici cu sensul de grupare restrânsî de oameni de afaceri. (N.T.)

se poată înfăţişa problema.

Între timp, Stahlstadtul agoniza şi cuptoarele se stingeau unul câte unul.

Consternarea populaţiei de zece mii de familii, care trăia de pe urma uzinei, era adâncă. Ce era de făcut? Să continue lucrul în speranţa unui salariu care va veni poate peste şase luni sau care nu va veni deloc? Nimeni nu susţinea asta. Ce lucru, de altfel? Sursa comenzilor secase odată cu celelalte. Toţi clienţii lui Herr Schultze aşteptau, pentru a relua legăturile, soluţia legală. Lipsiţi de dispoziţii superioare, şefii de secţii, inginerii, contramaiştrii nu puteau să acţioneze.

Nu lipsiră întrunirile, mitingurile, discursurile, proiectele. Nu se hotărî nimic, pentru că nimic nu era cu putinţă. Şomajul antrenă în curând cortegiul său de mizerie, vicii, deznădejde. Atelierele se goleau şi cârciumile se umpleau. De fiecare coş care înceta să mai fumege la uzină, apărea câte o cârciumă în orăşelele dimprejur.

Cei mai înţelepţi dintre muncitori, cei mai chibzuiţi, cei care ştiuseră să prevadă zilele grele şi să-şi facă o mică rezervă se grăbiră să fugă cu arme şi bagaje - uneltele, aşternutul scump inimii de gospodină şi copiii, încântaţi de spectacolul lumii care li se arăta prin uşa vagonului. Plecară, se împrăştiară în cele patru colţuri ale zării şi regăsiră - unul în răsărit, altul în miazăzi, al treilea în miazănoapte - o altă uzină, o altă nicovală, un alt cămin...

Dar, pentru unul, pentru zece care puteau să-şi împlinească acest vis, câţi erau aceia pe care mizeria îi ţintuia pe loc! Ei rămaseră, cu ochii înfundaţi în orbite, cu inimile sfâşiate.

Ei rămaseră, vânzându-şi bietele zdrenţe norului de păsări de pradă cu chip omenesc care se abate asupra

tuturor marilor dezastre, recurgând după câteva zile la expedientele supreme, privați curând de credit, ca şi de salariu, de speranță, ca şi de muncă, şi văzând cum se deschide în fața lor, negru, ca iarna care se apropia, un viitor de mizerie.

Capitolul XVI. DOI FRANCEZI ÎMPOTRIVA UNUI ORAŞ

Când ştirea dispariției lui Schultze ajunse la France-Ville, primele cuvinte ale lui Marcel fuseseră:

– Şi dacă nu-i decât un vicleşug de război?

Reflectând, îşi spusese apoi că rezultatele unui astfel de vicleşug ar fi fost atât de grave pentru Stahlstadt, încât, potrivit logicii, ipoteza era inadmisibilă. Dar îşi spusese, de asemeni, că ura nu raționează şi că ura înverşunată a unui om ca Herr Schultze putea la un moment dat să-l împingă să sacrifice totul pasiunii sale. Oricum, el trebuia să rămână în gardă.

La cererea sa, Consiliul apărării redactă imediat o proclamație prin care-i îndemna pe cetățeni să fie prevăzători față de ştirile false lansate de inamic pentru a le adormi vigilența.

Lucrările şi exercițiile efectuate cu mai multă ardoare ca niciodată accentuară răspunsul pe care France-Ville socotea nimerit să-l dea eventualei manevre a lui Herr Schultze. Dar amănuntele, adevărate sau nu, aduse de ziarele din San Francisco, Chicago şi New York, consecințele financiare şi comerciale ale catastrofei Stahlstadtului, tot acest ansamblu de dovezi insesizabile, fără forță luate separat, dar atât de puternice prin acumularea lor, nu mai îngădui nici o îndoială.

Într-o frumoasă dimineață, cetatea doctorului se trezi definitiv salvată, ca un om care scapă de un vis urât prin simplul fapt al trezirii sale. Da! France-Ville era în mod evident în afara pericolului, fără să fi avut de suferit, şi Marcel fu acela care, convingându-se pe deplin, răspândi vestea pe toate căile de care dispunea.

Urmarea fu o mişcare generală de destindere şi de voioşie, o atmosferă de sărbătoare, un imens oftat de uşurare. Toți îşi strângeau mâinile, se felicitau, se invitau reciproc la masă. Femeile îşi arătau noile toalete, bărbații îşi luau deocamdată concediu de la exerciții, manevre şi lucrări. Toată lumea era liniştită, satisfăcută, bucuroasă. Parc-ar fi fost un oraş de convalescenți.

Dar cel mai mulțumit dintre toți era, fără îndoială, doctorul Sarrasin. El se simțea răspunzător față de soarta tuturor celor care veniseră cu încredere să se instaleze pe teritoriul său şi să se pună sub protecția sa. De o lună, teama de a-i fi dus la pierzanie el, care se gândea doar la fericirea lor, nu-i lăsase o clipă de linişte. Acum scăpase, în sfârşit, de o grijă atât de imensă şi respira în voie.

Pericolul comun îi unise mai mult pe cetățeni. Fiecare simțise frământându-se în adâncul său o nouă făptură. Pentru locuitorii din France-Ville se născuse «patria». Se temuseră, suferiseră pentru ea, simțiseră mai bine cât o iubesc.

Rezultatele materiale ale operațiunilor de apărare erau de asemeni numai în avantajul cetății. Învățaseră să-şi cunoască forța şi nu mai era nevoie s-o improvizeze. Erau mai siguri pe ei înşişi, în viitor, orice s-ar fi întâmplat, erau pregătiți.

În sfârşit, destinul operei doctorului Sarrasin nu se arătase niciodată atât de strălucit. Şi, lucru rar, oraşul nu fu ingrat față de Marcel. Cu toate că salvarea tuturor nu i se datora lui, i se aduseră mulțumiri publice, ca organizator al apărării, ca om al cărui devotament ar fi împiedicat pieirea oraşului dacă proiectele lui Herr Schultze ar fi fost puse în aplicare.

Totuşi Marcel nu-şi socotea rolul încheiat. Misterul care înconjura Stahlstadtul putea încă să ascundă o primejdie, gândea el. Nu se putea declara mulţumit decât după ce ar fi adus o lumină deplină în mijlocul tenebrelor care învăluiau încă Cetatea Oţelului.

Hotărî deci să se întoarcă la Stahlstadt şi să nu dea înapoi în faţa nici unui obstacol pentru a dezlega ultimele lui secrete.

Doctorul Sarrasin încercă să-i demonstreze că era o aventură dificilă, plină de primejdii; că avea să facă un fel de coborâre în infern; că putea să dea peste nu se ştie ce abisuri ascunse sub fiecare dintre paşii săi... Herr Schultze, aşa cum i-l zugrăvise, nu era omul care să dispară fără pericol pentru ceilalţi, care să se îngroape singur sub ruinele tuturor speranţelor sale. Aveau dreptul să se aştepte la orice din partea ultimei maşinaţii a unui asemenea personaj. Ea nu putea să semene decât cu teribila agonie a rechinului!...

– Scumpe maestre, tocmai pentru că tot ceea ce vă imaginaţi e posibil, cred că e de datoria mea să mă întorc la Stahlstadt. Este o bombă al cărei fitil vreau să-l smulg înainte de a exploda şi vă cer permisiunea de a-l lua cu mine pe Octave.

– Octave! exclamă doctorul.

– Da! A devenit un băiat curajos, pe care se poate conta şi vă asigur că această plimbare îi va face bine!

– Domnul să vă aibă în pază! răspunse bătrânul, emoţionat.

A doua zi dimineaţa, după ce traversase oraşelele părăsite, o trăsură îi lăsă pe Marcel şi Octave la poarta Stahlstadtului. Erau bine echipaţi, bine înarmaţi şi hotărâţi să nu se întoarcă fără a fi limpezit acest sumbru mister.

Mergeau umăr lângă umăr pe drumul de centură exterior, care făcea înconjurul fortificațiilor, şi adevărul de care Marcel se încăpățânase să se îndoiască până atunci se arătă în fața lui.

Era evident că uzina e complet oprită. De pe acest drum pe care-l străbăteau sub cerul negru, fără o stea, ar fi zărit, odinioară, lumina lămpilor cu gaz, reflexul baionetei unei santinele, o mie de semne de viață, acum absente. Ferestrele luminate ale sectoarelor s-ar fi văzut ca tot atâtea vitrine strălucitoare. Acum totul era întunecat şi mut. Moartea singură părea să planeze asupra cetății, ale cărei coşuri înalte se ridicau la orizont ca nişte schelete. Paşii lui Marcel şi ai însoțitorului său sunau a gol. Impresia de singurătate şi de dezolare era atât de puternică, încât Marcel nu se putu opri să spună:

– Ciudat, n-am întâlnit niciodată o asemenea tăcere! Parc-am fi într-un cimitir!

Era ora şapte când ajunseră la capătul şanțului, în fața intrării principale. Nici o ființă nu se arăta pe creasta zidului şi nu mai era nici urmă de santinelele care vegheau odinioară, din distanță în distanță, ca tot atâția stâlpi vii. Puntea era ridicată, lăsând în fața porții o prăpastie largă de cinci, şase metri.

Le trebui mai mult de un ceas ca să izbutească să prindă un ochi de funie, aruncându-l, pe rând, de capătul unei grinzi. După multă osteneală Marcel izbuti, în sfârşit, şi Octave, agățându-se în mâini, putu să ajungă, deasupra porții. Marcel îi trimise una câte una armele şi munițiile, apoi urmă acelaşi drum.

Nu le mai rămase atunci decât să treacă funia de cealaltă parte a zidului, să coboare lucrurile aşa cum le urcaseră şi să

lunece şi ei până jos.

Cei doi tineri se pomeniră atunci pe drumul de pe zid, urmat de Marcel în prima zi a sosirii lui la Stahlstadt. Pretutindeni, singurătatea şi tăcerea cea mai adâncă. În faţa lor se înălţa, neagră şi mută, masa impozantă a clădirilor

care păreau să-i privească prin miile lor de ferestre ca pentru a le spune:

– Plecaţi!... N-aveţi dreptul să ne pătrundeţi secretele!...

Marcel şi Octave se sfătuiră.

– Să atacăm poarta O, pe care o cunosc, spuse Marcel.

Se îndreptară spre vest şi ajunseră în curând în faţa arcadei monumentale care purta pe fruntea sa litera O. Cele două canaturi grele de stejar, bătute în ţinte groase de oţel, erau închise. Marcel se apropie şi lovi în ele de câteva ori, cu o piatră luată de pe drum.

Nu-i răspunse decât ecoul.

– La lucru! îi strigă atunci lui Octave.

Trebuiră să reînceapă penibilul efort de a arunca funia pe deasupra porţii, pentru a întâlni un obstacol de care să se agaţe zdravăn. Fu greu, dar până la urmă izbutiră să treacă zidul şi ajunseră în axa sectorului O.

– Poftim! strigă Octave. La ce bun atâta osteneală? Am făcut mare ispravă, n-am ce zice! Cum sărim peste un zid, cum dăm peste altul!

– Linişte în front! răspunse Marcel. Iată fostul meu atelier. Am să fiu bucuros să-l revăd şi să iau din el anumite unelte de care vom avea sigur nevoie, fără a uita câteva săculeţe cu dinamită.

Se aflau în marea hală de turnătorie în care fusese primit tânărul alsacian la sosirea sa în uzină. Cât de lugubră era acum, cu cuptoarele stinse, cu şinele ruginite, cu macaralele prăfuite, care-şi înălţau braţele dezolate ca tot atâtea spânzurători! Toate astea îţi îngheţau inima, şi Marcel simţea nevoia unei diversiuni.

– Să mergem într-un atelier care o să te intereseze mai mult, îi spuse el lui Octave, pornind spre cantină.

Octave făcu un semn de încuviinţare, care se prefăcu într-un semn de satisfacţie, când zări, înşirate în ordine de bătaie, pe o măsuţă de lemn, un regiment de sticle roşii, galbene şi verzi. Câteva cutii de conserve îşi arătau, de asemeni, învelişul de cositor purtând cele mai vestite mărci.

Aveau cu ce să înjghebeze un dejun a cărui necesitate se făcea, de altfel, simțită. Aşezară deci tacâmurile pe tejgheaua de tablă şi-şi refăcură forțele ca să continue expediția.

În timp ce mâncau, Marcel se gândea ce-i de făcut. Nici nu-i trecea prin cap să escaladeze zidul Blocului central. Era un zid de o înălțime amețitoare, izolat de toate celelalte clădiri, fără o ieşitură de care să se poată agăța o funie. Pentru a-i găsi poarta - probabil unica poartă - ar fi trebuit să străbată toate sectoarele, şi nu era deloc uşor. Rămânea folosirea dinamitei - şi asta dacă aveau noroc, căci părea imposibil ca Herr Schultze să fi dispărut fără a presăra cu capcane terenul pe care-l abandona, fără să pună contramine în vederea minelor pe care atacatorii Stahlstadtului ar fi fost siliți să le folosească. Dar nimic din toate acestea nu-l putea face pe Marcel să dea înapoi.

Văzându-l pe Octave sătul şi odihnit, Marcel se îndreptă împreună cu el spre capătul străzii care alcătuia axa sectorului, până la picioarele marelui zid de piatră.

– Ce-ai zice de o mină aşezată acolo? întrebă el.

– Va fi greu, dar nu suntem leneşi! răspunse Octave, gata la orice.

Munca începu. Trebuiră să dea jos cimentul de la temelia zidului, să introducă o pârghie între două pietre, să scoată una dintre ele şi, în sfârşit, cu ajutorul unui sfredel, să străpungă mai multe mici tuneluri paralele. La ora zece isprăviseră. Cartuşele de dinamită se aflau la locul lor şi fitilul fu aprins.

Ştiind că va arde cinci minute, Marcel se refugie împreună cu Octave în cantina care, situată într-un subsol, alcătuia o adevărată pivniță boltită.

Dintr-o dată, clădirea şi pivnița însăşi fură zguduite ca de

un cutremur de pământ. O detunătură formidabilă, asemănătoare celei a trei-patru baterii de tunuri reunite, spintecă văzduhul, urmând îndeaproape zguduitura. Apoi, după două, trei secunde, o avalanşă de resturi proiectate în toate părțile recăzu pe sol.

Câteva clipe fu un vacarm continuu: acoperişurile se prăbuşeau, grinzile trosneau, zidurile se năruiau, în mijlocul cascadelor limpezi de ferestre sparte.

În sfârşit, acest zgomot groaznic se sfârşi. Octave şi Marcel îşi părăsiră refugiul.

Oricât ar fi fost de obişnuit cu efectul prodigios al substanțelor explozive, Marcel se minună constatând rezultatele. Jumătate din sector sărise în aer şi zidurile dărâmate ale tuturor atelierelor vecine cu Blocul central semănau cu cele ale unui oraş bombardat. Grămezile de moloz, bucățile de sticlă şi de tencuială acopereau pământul, în timp ce norii de praf, coborând încet din înălțimile în care-i proiectase explozia, se aşezau ca un fel de zăpadă asupra acestor ruine.

Marcel şi Octave alergară spre zidul interior. Era distrus şi el pe o lărgime de cincisprezece-douăzeci de metri, şi, de cealaltă parte a spărturii, fostul desenator al Blocului central zări curtea binecunoscută în care petrecuse atâtea ceasuri monotone.

Din moment ce această curte nu mai era păzită, grilajul de fier care o împrejmuia nu mai era de netrecut. Fură deci curând dincolo.

Pretutindeni aceeaşi tăcere.

Marcel trecu în revistă atelierele în care odinioară camarazii săi îi admirau desenele. Într-un colț găsi, pe jumătate schițat, modelul de maşină cu aburi pe care-l

începuse când fusese chemat de Herr Schultze. În sala de lectură revăzu revistele şi cărţile familiare.

Toate lucrurile păstraseră aspectul unei mişcări suspendate, al unei vieţi întrerupte brusc.

Cei doi tineri ajunseră la limita interioară a Blocului

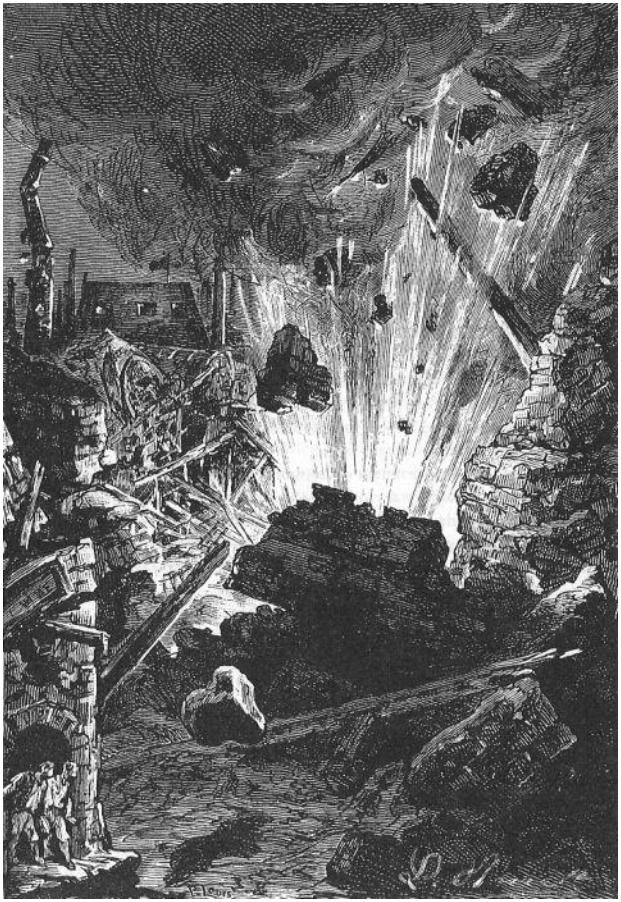

central şi se aflară în curând la picioarele zidului care, după câte îşi amintea Marcel, îi despărţea de parc.

– O să trebuiască să facem din nou pietrele să danseze? Întrebă Octave.

– Poate că da... dar, ca să intrăm, am putea mai întâi să

căutăm o poartă pe care o simplă fuzee ar arunca-o în aer.

Începură să se învârtă în jurul parcului, pe lângă zid. Din timp în timp, erau obligați să facă o cotitură, să ocolească un grup de clădiri care se desprindea ca un pinten sau să sară peste un grilaj. Dar nu pierdură zidul din vedere şi fură recompensați pentru osteneală. O portiță scundă şi abia vizibilă le apăru în față.

În două minute, Octave sfredeli o gaură în scândurile de stejar. Privind prin această deschizătură, Marcel recunoscu, spre via lui mulțumire, parcul tropical cu eterna sa verdeață şi temperatura lui primăvăratică.

– Încă o poartă de aruncat în aer şi am ajuns!

– O fuzee pentru acest pătrat de lemn ar însemna o cinste prea mare! îi răspunse Octave.

Şi începu să atace uşa cu lovituri de târnăcop.

Abia o zdruncinase, că se auzi o broască interioară scârțâind sub efortul unei chei şi două zăvoare lunecară în belciugele lor.

Poarta se întredeschise, lăsând să se vadă un lanț gros de siguranță.

«*Wer da?*» (Cine-i acolo?), spuse o voce aspră.

Capitolul XVII. EXPLICAȚII CU ÎMPUȘCĂTURI

Cel din urmă lucru la care se aşteptau tinerii era o asemenea întrebare. Ea îi surprinse mai mult decât o împuşcătură.

Dintre toate ipotezele pe care şi le imaginase Marcel cu privire la oraşul aflat în letargie, singura care nu-i trecuse prin cap era aceasta: o ființă care să-i ceară socoteală în legătură cu vizita lui. Operația sa, aproape legitimă, dacă se admitea că Stahlstadtul e părăsit de toți, căpăta un alt aspect din moment ce oraşul avea încă locuitori. Ceea ce nu era, în primul caz, decât un fel de anchetă arheologică devenea, în al doilea, un atac armat cu efracție.

Toate acestei idei se îmbulziră în mintea lui Marcel cu atâta forță, încât rămase mut.

– *Wer da*? repetă vocea, cu un accent de nerăbdare.

Nerăbdarea nu era cu totul deplasată. Să învingi obstacole atât de variate, să sari peste ziduri şi să arunci în aer cartiere întregi, toate astea pentru ca la urmă să n-ai ce să răspunzi când eşti întrebat pur şi simplu: «Cine-i acolo?» era un lucru, într-adevăr, surprinzător.

O jumătate de minut îi ajunse lui Marcel ca să-şi dea seama de falsitatea poziției sale şi spuse, în nemțeşte:

– Prieten sau duşman, la voia dumitale! Vreau să vorbesc cu

Herr Schultze.

Nu isprăvise de rostit aceste cuvinte şi prin poarta întredeschisă se auzi o exclamație de surpriză:

– *Ach*!

Marcel putu să zărească un colț de favoriți roşcați, o mustață zburlită, un ochi nedumerit, pe care le recunoscu

imediat. Toate îi aparțineau lui Sigimer, vechiul său păzitor.

– Johann Schwartz! strigă uriaşul cu o stupefacție amestecată cu bucurie. Johann Schwartz!

Întoarcerea inopinată a prizonierului său părea să-l uimească aproape tot atât cât dispariția lui misterioasă.

– Pot să vorbesc cu Herr Schultze? repetă Marcel, văzând că nu primeşte un alt răspuns în afara acestei exclamații.

Sigimer clătină din cap:

– Nu-i ordin! Nu se intră aici fără ordin!

– Poți măcar să-i spui că am venit şi că vreau să-i vorbesc?

– Herr Schultze nu e aici! Herr Schultze e plecat! răspunse uriaşul, cu o nuanță de tristețe în glas.

– Dar unde-i? Când se întoarce?

– Nu ştiu! Consemnul nu e schimbat! Nimeni nu intră fără ordin!

Aceste fraze întretăiate fură tot ceea ce putu scoate Marcel de la Sigimer, care opuse tuturor întrebărilor sale o încăpățânare bestială.

Până la urmă Octave se impacientă.

– La ce bun să-i ceri permisiunea de a intra? întrebă el. E mult mai simplu să ți-o iei singur!

Şi se azvârli asupra porții, încercând s-o deschidă. Dar lanțul rezistă şi o forță mai mare decât a sa împinse la loc canatul, ale cărui zăvoare fură trase pe rând.

– Probabil că sunt mai mulți! strigă Octave, destul de uluit de acest rezultat.

Se aplecă la gaura pe care o sfredelise şi scoase o exclamație de surpriză:

– Un alt uriaş!

«Arminius?» se întrebă Marcel.

Şi privi la rândul său.

– Da, e Arminius, colegul lui Sigimer!

Deodată, o altă voce, care părea să vină din cer, îi făcu să-şi ridice capetele.

– *Wer da*?

De data aceasta era vocea lui Arminius.

Capul gardianului trecea de coama zidului, la care ajunsese, probabil, cu ajutorul unei scări.

– Haide, Arminius, ştii foarte bine cine e! răspunse Marcel. Vreţi sau nu să deschideţi?

Nu sfârşise încă aceste cuvinte şi ţeava unei puşti se arătă pe coama zidului. Răsună o detunătură şi un glonţ atinse borul pălăriei lui Octave.

– Ei bine, iată şi răspunsul! strigă Marcel şi, introducând un cartuş de dinamită sub poartă, o făcu să zboare în ţăndări. Abia fusese făcută deschizătura, că Marcel şi Octave, cu carabina în mână şi cuţitul în dinţi, se năpustiră în parc.

O scară era încă rezemată de zidul crăpat de explozie şi la picioarele acestei scări se vedeau urme de sânge. Dar nici Sigimer, nici Arminius nu se aflau acolo ca să apere intrarea.

Parcul se înfăţişă celor doi asediatori în toată splendoarea vegetaţiei sale. Octave era încântat.

– Magnific! spuse el. Dar atenţie!... Să ne desfăşurăm în trăgători!... Aceşti mâncători de varză călită ar fi putut să se ascundă în dosul tufişurilor!

Octave şi Marcel se despărţiră şi, apucând-o fiecare pe o latură a aleii care li se deschidea în faţă, înaintară cu prudenţă, din copac în copac, din obstacol în obstacol, potrivit principiilor celei mai elementare strategii individuale.

Era o precauţie justificată. Nu făcuseră o sută de paşi şi se auzi o nouă împuşcătură. Glonţul făcu să sară scoarţa

unui copac de care Marcel abia se dezlipise.

– Să nu facem prostii!... La pământ! spuse Octave, încet.

Şi, unind preceptul cu exemplul, se târî pe genunchi şi pe coate până la un tufiş spinos din marginea luminişului în mijlocul căruia se înălța Turnul Taurului.

Marcel, care nu-i urmase destul de prompt sfatul, fu ținta unei a treia împuşcături şi abia apucă să se arunce după trunchiul unui palmier pentru a scăpa de a patra.

– Noroc că animalele astea trag ca nişte recruți! îi strigă Octave, aflat la o distanță de treizeci de paşi.

– Ssst! răspunse Marcel cu vocea şi cu ochii. Vezi fumul care iese de la fereastra aceea la parter?... Acolo stau la pândă, bandiții!... Dar am să le joc o festă!

Într-o clipită, Marcel tăie o creangă de o anumită lungime. Apoi, scoțându-şi bluza, o aruncă pe acest băț în vârful căruia îşi puse pălăria, fabricând astfel un manechin prezentabil. Îl înfipse în locul pe care stătea, lăsând să se vadă pălăria şi mânecile şi, târându-se până la Octave, îi suflă la ureche:

– Distrage-i trăgând asupra ferestrei, când de aici, când de la locul meu! Eu am să le cad în spate!

Şi, lăsându-l pe Octave să facă zgomot, Marcel se strecură discret în tufişurile care împrejmuiau luminişul.

Trecu astfel un sfert de oră, timp în care fură schimbate vreo douăzeci de gloanțe, fără rezultat.

Bluza şi pălăria lui Marcel erau pur şi simplu ciuruite, lucru care nu-l atingea cu nimic. Cât despre obloanele de la parter, carabina lui Octave le făcuse bucățele.

Deodată, focul încetă şi Octave auzi acest strigăt înăbuşit:

– La mine!... Am pus mâna pe el!...

Într-o jumătate de minut, Octave îşi părăsi adăpostul, se năpusti în luminiş şi urcă la asaltul ferestrei. După o clipă, se prăvălea în încăpere.

Pe covor, înlănțuiți ca doi şerpi, Marcel şi Sigimer luptau cu desperare. Surprins de atacul brusc al adversarului său, care deschisese pe neaşteptate o uşă interioară, uriaşul nu se putuse folosi de arme.

Dar forța sa herculeană făcea din el un luptător de temut şi, cu toate că fusese doborât la pământ, nu-şi pierduse speranța de a învinge. În ceea ce-l privea, Marcel dădea dovadă de o vigoare şi o suplețe remarcabile.

Lupta s-ar fi sfârşit, fără îndoială, prin moartea unuia dintre combatanți dacă Octave n-ar fi intervenit la timp pentru a determina un sfârşit mai puțin tragic. Imobilizat şi dezarmat, Sigimer se văzu legat astfel încât să nu mai poată face nici o mişcare.

– Şi celălalt? întrebă Octave.

Marcel arătă spre celălalt capăt al încăperii. Arminius era întins pe o canapea, plin de sânge.

– Atins de un glonț? întrebă Octave.

– Da, răspunse Marcel.

Apoi se apropie de Arminius.

– A murit!

– O merita, pe cinstea mea! exclamă Octave.

– Iată-ne stăpâni pe situație! conchise Marcel. O să facem o inspecție serioasă. Mai întâi cabinetul lui Herr Schultze!

Din sala de aşteptare, în care se petrecuse ultimul act al asediului, cei doi tineri trecură prin şirul de apartamente care duceau în sanctuarul Regelui Oțelului.

Octave căzuse în admirația tuturor acestor splendori.

Marcel surâdea privindu-l şi deschidea una câte una

uşile pe care le întâlneau până ce ajunseră în salonul verde-auriu.

Se aştepta, desigur, la lucruri noi, dar nu la priveliştea atât de ciudată care i se deschidea în faţa ochilor. S-ar fi putut crede că Biroul central al poştei din New York sau din Paris, jefuit pe neaşteptate, îşi golise conţinutul claie peste grămadă în acest salon. Pretutindeni, pe birou, pe mobile, pe covor, erau numai scrisori şi pachete sigilate. Intrai până la jumătatea gambei în această inundaţie de hârtie. Întreaga corespondenţă financiară, industrială şi personală a lui Herr Schultze, depusă zi de zi în cutia poştală exterioară şi ridicată de Arminius şi Sigimer, se afla aici, în cabinetul stăpânului.

Câte întrebări, suferinţe, aşteptări neliniştite, mizerii şi lacrimi erau închise în aceste plicuri mute adresate lui Herr Schultze! Câte milioane, de asemeni, în bancnote, cecuri, mandate, polițe de tot felul!... Toate dormeau acolo, imobilizate de absența singurei mâini care ar fi avut dreptul să deschidă aceste învelişuri fragile, dar inviolabile.

– Acum, spuse Marcel, trebuie să găsim uşa secretă a laboratorului!

Şi începu să golească rafturile bibliotecii. Zadarnic. Nu izbuti să descopere pasajul secret prin care trecuse cândva împreună cu Herr Schultze. Zadarnic zgâlțâi pe rând panourile, desprinzându-le apoi cu vătraiul luat din şemineu! Zadarnic sondă zidurile, nădăjduind să le audă sunând a gol! Curând fu limpede că Herr Schultze, neliniştit că nu mai e singurul posesor al secretului uşii laboratorului, o suprimase.

Dar trebuise să facă alta.

«Unde?... se întreba Marcel. Nu poate fi decât aici, pentru

că aici au adus scrisorile Arminius şi Sigimer! Deci Herr Schultze a continuat să folosească această încăpere şi după plecarea mea! Îi cunosc destul obiceiurile pentru a şti că, punând să se zidească vechiul pasaj, a simțit nevoia să aibă un altul la îndemână, la adăpost de privirile indiscrete!... Să fie o trapă sub covor?»

Covorul n-avea nici o urmă de tăietură. Totuşi, fu desprins din cuie şi ridicat. Examinat lamă cu lamă, parchetul nu prezenta nimic suspect.

– De ce crezi că uşa e în camera asta? întrebă Octave.

– Sunt sigur!

– Atunci nu-mi rămâne decât să explorez plafonul, spuse Octave, urcându-se pe un scaun.

Avea de gând să se cațere pe candelabru şi să sondeze rozeta centrală cu patul puştii.

Dar abia se agățase de candelabrul aurit că, spre marea lui surpriză, îl simți lăsându-se în jos. Se ivi o deschizătură, din care o scară uşoară de oțel coborî automat până pe podea.

Era ca o invitație la urcuş.

– Aşa stau lucrurile? Atunci, iată-ne! spuse liniştit Marcel şi, urmat de prietenul său, se urcă imediat pe scară.

Capitolul XVIII. MIEZUL SÂMBURELUI

Ultima treaptă a scării de oțel era prinsă direct de podeaua unei vaste săli circulare, fără legătură cu exteriorul. Această sală ar fi fost cufundată în cel mai adânc întuneric dacă o lumină orbitoare nu s-ar fi strecurat prin geamul gros al unei ferestruici rotunde încrustate în centrul pardoselii de stejar.

Între aceşti pereți surzi şi orbi, care nu puteau să vadă şi să audă, domnea o tăcere absolută. Cei doi tineri aveau senzația că se află în vestibulul unui monument funerar.

Înainte de a se apleca deasupra discului strălucitor, Marcel avu o clipă de ezitare. Îşi atinsese ținta! Nu încăpea îndoială că aici avea să i se lămurească secretul de nepătruns pe care venise să-l caute la Stahlstadt!

Dar ezitarea lui nu dură decât o clipă. Împreună cu Octave, îngenunche lângă disc şi-şi înclină capul astfel încât să poată cerceta în întregime încăperea de dedesubt.

Îi aştepta o privelişte pe cât de oribilă, pe atât de neprevăzută.

Acest disc de sticlă, convex pe ambele fețe, ca o lentilă, îngroşa nemăsurat obiectele privite prin el.

Dedesubt era laboratorul secret al lui Herr Schultze. Lumina intensă care traversa discul, ca şi cum ar fi fost aparatul dioptrie al unui far, țâşnea dintr-o lampă electrică dublă, arzând încă în globul său golit de aer, lampă pe care curentul voltaic al unei pile puternice nu încetase s-o alimenteze. În mijlocul încăperii, în această, atmosferă orbitoare, o formă omenească, mărită enorm de refracția lentilei, o formă asemănătoare sfincşilor din deşertul libian, era încremenită ca o statuie.

Împrejurul acestui spectru, solul era acoperit cu sfărâmături de obuz.

Nu încăpea nici o îndoială!... Era Herr Schultze, uşor de recunoscut după rictusul înspăimântător al fălcilor sale, după dinții săi strălucitori, dar un Herr Schultze gigantic, pe care explozia unuia dintre teribilele sale obuze îl asfixiase şi-l congelase totodată, sub acțiunea unui frig groaznic!

Regele Oțelului era aşezat la masa sa de lucru, ținând un condei uriaş, mare cât o lance, şi părea să scrie încă. Dacă n-ar fi fost privirea lipsită de expresie a pupilelor sale dilatate, imobilitatea gurii sale, l-ai fi crezut încă viu. Ca mamuții găsiți în ghețurile din regiunile polare, acest cadavru zăcea aici de o lună, ascuns tuturor privirilor. Împrejurul lui totul era înghețat - reactivele în retorte, apa în recipiente, mercurul în termometre.

Cu toată grozăvia acestui spectacol, Marcel avu un moment de satisfacție, gândindu-se că poate să observe din afară interiorul laboratorului, căci altfel şi el şi Octave ar fi murit pe loc.

Cum se produsese acest groaznic accident? Marcel ghici cu uşurință, văzând că sfărâmăturile de obuz de pe podea nu erau decât bucățele de sticlă. În proiectilele asfixiante ale lui Herr Schultze, învelişul interior, conținând bioxidul de carbon lichid, era turnat - dată fiind presiunea formidabilă căreia trebuia să-i reziste - din acea sticlă călită având o rezistență de zece, douăsprezece ori mai mare decât sticla obişnuită. Unul dintre defectele acestui produs, care abia fusese brevetat, este că, datorită unei acțiuni moleculare misterioase, explodează uneori subit, fără nici un motiv aparent. Este ceea ce se întâmplase, pesemne. Poate chiar că presiunea interioară provocase şi mai inevitabil explozia

obuzului adus în laborator. Decomprimat subit, bioxidul de carbon determinase atunci, întorcându-se la starea gazoasă, o scădere înspăimântătoare a temperaturii ambiante.

Oricum, efectul fusese fulgerător. Surprins de moarte în atitudinea pe care o avea în momentul exploziei, Herr Schultze se mumificase instantaneu la un frig de o sută de grade sub zero.

Marcel fu izbit de faptul că Regele Oțelului murise în timp ce scria.

Ce scria el pe această foaie de hârtie, cu acest condei, pe care degetele sale îl țineau încă? Putea fi interesant să afli ultimul gând, să descifrezi ultimul cuvânt al unui asemenea om.

Dar cum să-şi procure hârtia? Nu putea fi vorba de a sparge discul luminos pentru a coborî în laborator. Bioxidul de carbon, înmagazinat sub presiune, ar fi erupt în afară, asfixiind orice ființă, pe care ar fi învăluit-o cu vaporii săi de nerespirat. Ar fi însemnat o moarte sigură şi riscurile erau infinit mai mari decât avantajele pe care le-ar fi putut aduce stăpânirea acelei foi de hârtie.

Totuşi, dacă nu era posibil să-i răpească lui Herr Schultze ultimele rânduri scrise de mâna lui, era probabil că vor putea să le descifreze mărite fiind de refracția lentilei. Oare n-aveau la îndemână discul acesta, cu raze puternice, pe care le făcea să conveargă spre toate obiectele din laboratorul atât de puternic luminat de dubla lampă electrică?

Marcel cunoştea scrisul lui Herr Schultze şi, după câteva încercări, izbuti să citească următoarele fraze.

Ceea ce scria Herr Schultze era mai curând un ordin decât o instrucțiune:

Ordon lui B.K.R.Z. să grăbească cu cincisprezece zile expediția proiectată împotriva oraşului France-Ville. Imediat ce va primi acest ordin, să execute măsurile luate de mine. De data aceasta, experiența trebuie să fie zdrobitoare şi definitivă Nu schimbați o iotă din ceea ce am hotărât. Vreau ca peste cincisprezece zile France-Ville să fie un oraş mort şi ca nici unul dintre locuitorii lui să nu supraviețuiască. Îmi trebuie un Pompei modern, care să fie în acelaşi timp spaima şi uluirea întregii lumi. Ordinele mele bine executate duc în mod inevitabil la acest rezultat.

Îmi veți expedia cadavrele doctorului Sarrasin şi Marcel Bruckmann. Vreau să le văd şi să le am.

Schultz...

Semnătura era neterminată: lipseau e-ul final şi parafa obişnuită.

Marcel şi Octave rămaseră la început muți şi nemişcați în fața acestei privelişti stranii, în fața acestei evocări a unui geniu rău, care se învecina cu fantasticul.

Până la urmă, trebuiră să se smulgă din fața acestei scene lugubre. Foarte tulburați, părăsiră deci sala de deasupra laboratorului.

Acolo, în cavoul în care avea să domnească întunericul cel mai deplin când lampa se va stinge din lipsă de curent electric, cadavrul Regelui Oțelului avea să rămână singur, uscat, ca una dintre acele mumii de faraoni pe care douăzeci de secole n-au izbutit să le prefacă în pulbere!....

O oră mai târziu, după ce-l dezlegaseră pe Sigimer, care nu ştia ce să facă cu libertatea redobândită, Octave şi Marcel părăseau Stahlstadtul şi luau drumul France-Ville-ului, unde ajunseră în aceeaşi seară.

Doctorul Sarrasin lucra în cabinetul său când i se

anunță întoarcerea celor doi tineri.

– Să intre! strigă el. Să intre îndată!

Văzându-i, primul său cuvânt fu:

– Ei bine?

– Veştile pe care vi le aducem din Stahlstadt, răspunse Marcel, vă vor linişti pentru multă vreme. Herr Schultze nu

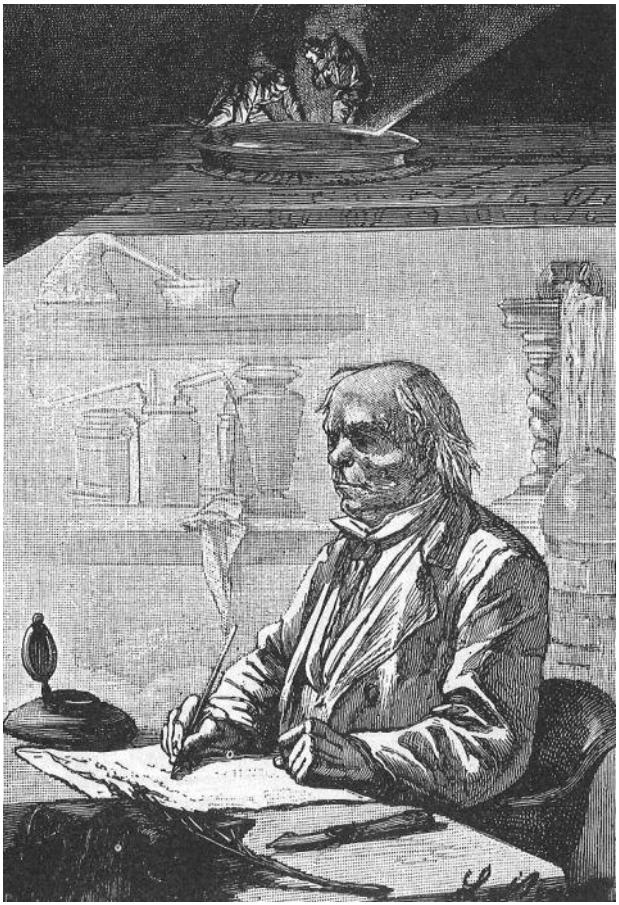

mai este! Herr Schultze e mort!

– Mort? exclamă doctorul Sarrasin.

Şi rămase câtva timp tăcut şi gânditor.

– Vezi, dragul meu, spuse el după ce-şi reveni, nu ştiu

dacă poți înțelege că această ştire, care ar trebui să mă bucure, pentru că ne scuteşte de lucrul pe care-l urăsc cel mai mult, războiul cel mai nedrept şi mai nemotivat, această ştire a făcut să mi se strângă inima! De ce oare a devenit duşmanul nostru acest om cu aptitudini deosebite? De ce, mai ales, nu şi-a pus el neobişnuitele însuşiri intelectuale în slujba binelui? Câte forțe irosite care ar fi dat roade folositoare dacă s-ar fi unit cu ale noastre, într-un scop comun!... Iată ce m-a izbit în primul rând când mi-ai spus: «Herr Schultze e mort». Dar acum povesteşte-mi ce ştii despre acest sfârşit neaşteptat.

– Herr Schultze, reluă Marcel, şi-a găsit moartea în misteriosul laborator, pe care, cu o iscusință diabolică, se străduise să-l facă inaccesibil. Numai el îi cunoştea existența şi, prin urmare, nimeni n-ar fi putut să pătrundă acolo ca să-i dea ajutor. El a fost deci victima acestei incredibile concentrări a tuturor forțelor reunite în mâinile sale, concentrare pe care se bizuise în mod cu totul greşit pentru a fi el singur cheia întregii sale opere şi care, la ora sorocită, s-a întors deodată împotriva lui şi împotriva țelului său!

– Nici nu putea fi altfel! replică doctorul Sarrasin. Herr Schultze a pornit de la o idee cu totul eronată. Oare cea mai bună guvernare nu este aceea al cărei şef, odată mort, poate fi înlocuit cu cea mai mare uşurință şi care continuă să funcționeze tocmai pentru că angrenajul ei nu are nimic ascuns?

– După cum veți vedea, răspunse Marcel, ceea ce s-a petrecut la Stahlstadt este o demonstrație *ipso facto*[61] a ceea ce ați spus. L-am găsit pe Herr Schultze aşezat la biroul său,

[61] În fapt (*în limba latină în text*). (N.T.)

punctul central de unde porneau toate ordinele cărora li se supunea Cetatea Oțelului, fără ca unul dintre ele să fi fost discutat vreodată! Moartea îi lăsase în asemenea grad atitudinea şi aparențele vieții, încât am crezut o clipă că acest spectru avea să-mi vorbească!... Dar inventatorul a fost victima propriei lui invenții! A fost trăsnit de unul dintre obuzele care trebuiau să ne nimicească oraşul! Arma i s-a sfărâmat în mâini, în clipa în care trasa ultima literă a unui ordin de exterminare. Ascultați!

Şi Marcel citi cu voce tare copia teribilelor rânduri scrise de mâna lui Herr Schultze.

Apoi adăugă:

– Ceea ce mi-ar fi dovedit şi mai bine încă moartea lui Herr Schultze, dacă aş fi putut să mă mai îndoiesc, este faptul că totul încetase să mai trăiască în jurul lui! Totul încetase să mai respire în Stahlstadt! Ca în palatul Frumoasei din pădurea adormită, somnul suspendase toate viețile, oprise toate mişcările! Paralizia stăpânului îi paralizase, în acelaşi timp, pe servitori şi se extinsese până şi asupra instrumentelor!

– Da, răspunse doctorul Sarrasin... Herr Schultze a sucombat, vrând să întreacă orice măsură în atacul împotriva noastră, forțând resorturile acțiunii sale!

– Într-adevăr, încuviință Marcel. Dar acum să lăsăm trecutul şi să ne gândim la prezent. Dacă moartea lui Herr Schultze ne-a adus liniştea, a adus totodată ruina impunătoarei instituții pe care o crease, falimentul ei provizoriu. Imprudențe colosale, ca tot ceea ce imagina Regele Oțelului, au săpat la temelia ei zece prăpăstii. Orbit, pe de o parte de succesele sale, pe de alta de ura sa împotriva Franței şi împotriva dumneavoastră, el a furnizat armament

tuturor celor care ne puteau fi duşmani, fără a cere garanții suficiente.

Cu toate acestea, şi cu toate că recuperarea celor mai multe dintre aceste datorii ar putea să se lase aşteptată multă vreme, cred că o mână fermă poate să pună Stahlstadtul pe picioare şi să orienteze spre bine forțele acumulate în slujba răului. Herr Schultze n-are decât un moştenitor posibil şi acela sunteți dumneavoastră. Opera lui nu trebuie lăsată să piară. În lumea asta se crede prea mult că nimicirea unei forțe rivale îți aduce numai profit. Este o mare greşeală şi sper că veți fi de acord cu mine că trebuie, dimpotrivă, să salvăm din acest imens naufragiu tot ceea ce poate servi umanității. Sunt gata să mă consacru în întregime acestei sarcini.

– Marcel are dreptate, interveni Octave, strângând mâna prietenului său, şi aş vrea să lucrez sub ordinele sale dacă tata e de acord.

– Vă aprob, dragii mei copii, spuse doctorul Sarrasin. Ah, Marcel, ce visuri frumoase! Şi, când simt că prin tine şi împreună cu tine voi putea vedea împlinindu-se o parte dintre ele, mă întreb de ce... da, de ce n-am doi băieți!... de ce nu eşti fratele lui Octave!... În trei, nimic nu mi s-ar fi părut cu neputință!

Capitolul XIX. O PROBLEMĂ DE FAMILIE

Poate că în cursul acestei povestiri am vorbit prea puțin despre problemele personale ale eroilor săi. E un motiv în plus ca să revenim şi să ne ocupăm, în sfârşit, de ceea ce-i priveşte, fără alte implicații.

Trebuie să spunem că doctorul Sarrasin nu aparținea într-atât ființei colective, umanității, încât individul să dispară pentru el în întregime, chiar atunci când se avânta în plin ideal. El fu izbit deci de paloarea subită care acoperise chipul lui Marcel la ultimele lui cuvinte. Ochii lui încercară să citească în cei ai tânărului sensul ascuns al acestei emoții neaşteptate. Tăcerea bătrânului doctor interoga tăcerea tânărului inginer şi aştepta poate ca acesta s-o rupă. Dar Marcel, recâştigându-şi stăpânirea de sine printr-un efort de voință, îşi regăsise sângele rece. Chipul său îşi recăpătase culorile naturale şi atitudinea nu-i mai era decât aceea a unui om care aşteaptă continuarea discuției începute.

Cam nemulțumit poate de această revenire promptă, doctorul Sarrasin se apropie de tânărul său prieten. Cu un gest familiar profesiunii sale, îl apucă de mână şi i-o ține ca pe aceea a unui bolnav căruia ar fi vrut să-i ia pulsul în mod discret sau distrat.

Marcel se lăsase, fără să-şi dea seama prea bine de intenția doctorului. Dar, cum nu-şi descleşta buzele, bătrânul său prieten îi spuse:

– Curajosul meu Marcel, vom relua mai târziu discuția noastră despre destinele viitoare ale Stahlstadtului. Dar nu-i oprit ca, în vreme ce te consacri propăşirii tuturor, să te ocupi şi de soarta celor pe care-i iubeşti, a celor care-ți sunt mai apropiați. Ei bine, cred că a venit momentul să-ți

povestesc ce răspundea de curând o tânără fată, al cărei nume am să ți-l spun imediat, părinților săi, cărora le fusese cerută în căsătorie pentru a douăzecea oară într-un an. Erau cereri pe care cele mai năzuroase fete ar fi fost îndreptățite să le accepte, şi totuşi ea răspundea nu, mereu nu!

În clipa aceea, cu o mişcare cam bruscă, Marcel îşi trase mâna din aceea a doctorului. Dar, fie că acesta era edificat asupra sănătății pacientului său, fie că nu-şi dăduse seama că tânărul îi retrage odată cu mâna şi încrederea, continuă să povestească, fără să țină seama de acest mic incident.

«Dar, în sfârşit, îi spunea maică-sa tinerei persoane despre care-ți vorbesc, spune-ne cel puțin motivele acestor multiple refuzuri. Pretendenții au totul: educație, avere, situație onorabilă, fizic avantajos! De ce aceste „nu”-uri atât de statornice, atât de hotărâte, atât de prompte față de cereri pe care nici măcar nu-ți dai osteneala să le examinezi? De obicei eşti mai puțin categorică!»

Față de această mustrare, tânăra fată se decise, în sfârşit, să vorbească şi atunci, cum are o inimă curată şi o minte fără ocolişuri, odată hotărâtă să rupă tăcerea, iată ce spuse.

«Răspund „nu” cu aceeaşi sinceritate cu care aş răspunde „da” dacă acest „da” ar fi, într-adevăr, gata să-mi țâşnească din inimă. E adevărat că multe dintre partidele pe care mi le oferiți sunt acceptabile din diferite puncte de vedere. Dar, pe lângă faptul că toate aceste cereri sunt adresate mai mult celei mai frumoase, adică celei mai bogate partide din oraş, decât persoanei mele - şi ideea aceasta nu mă îmbie deloc să răspund „da” - aş îndrăzni să-ți spun că nici una dintre ele nu este aceea pe care o aşteptam, pe care o aştept încă... Şi voi adăuga că, din păcate, aceea pe care o aştept ar putea să

întârzie multă vreme, dacă va veni vreodată!»

«Cum, domnişoară, spuse mama, uluită, dumneata...»

Nu-şi sfârşi fraza, neştiind cum s-o sfârşească, şi în încurcătura în care se afla îşi îndreptă spre soţul său privirile, care implorau în mod vizibil sprijin şi ajutor.

Dar, fie că nu ţinea să intre în competiţie, fie că socotea necesar ca între mamă şi fiică să se facă mai multă lumină înainte de a interveni, soţul avu aerul că nu înţelege, aşa că biata copilă, îmbujorată de ruşine şi poate de un pic de mânie, se hotărî deodată să meargă până la capăt.

«Ţi-am spus, mamă, reluă ea, că cererea pe care o aştept ar putea să întârzie multă vreme şi că nu-i imposibil să nu vină niciodată. Adaug că întârzierea nu va putea nici să mă mire, nici să mă rănească. Am nenorocirea de a fi, se spune, foarte bogată; cel care ar trebui să facă această cerere e foarte sărac. Iată de ce n-o face - şi are dreptate. El e cel care ar trebui să aştepte...»

«De ce să-l lăsăm...?» spuse mama, vrând poate să oprească pe buzele fiicei sale cuvintele pe care se temea să le audă.

Atunci interveni soţul.

«Scumpa mea prietenă, spuse el, strângând cu afecţiune mâinile soţiei sale, faptul că o mamă atât de pe drept ascultată de fiica ei, cum eşti tu, laudă în faţa ei, de când a venit pe lume sau aproape de atunci, un băiat frumos şi viteaz care aproape că face parte din familia noastră, faptul că ea atrage tuturor atenţia asupra soliditătii caracterului său şi că întăreşte spusele soţului ei când acesta are ocazie să-i laude şi el neobişnuita inteligenţă sau când vorbeşte înduioşat despre nenumăratele dovezi de devotament pe care le-a primit, faptul acesta nu poate rămâne fără urmări! Dacă

fata care-l vedea pe acest tânăr remarcat între toți de tatăl şi mama ei nu l-ar fi remarcat şi ea, şi-ar fi nesocotit datoria filială!»

«Ah, tată, strigă tânăra fată, aruncându-se în brațele maică-şi ca să-şi ascundă tulburarea, dacă m-ai ghicit, de ce m-ai constrâns să vorbesc?»

«De ce? Ca să am bucuria de a te auzi, micuța mea, ca să fiu şi mai sigur că nu mă înşel, în sfârşit ca să pot să-ți spun şi să fac să-ți spună şi maică-ta că aprobăm hotărârea inimii tale, că alegerea ta corespunde tuturor nădejdilor noastre şi că, pentru a-l scuti pe omul sărac şi mândru despre care-i vorba să treacă peste delicatețea lui înnăscută, cererea o voi face eu - da, o voi face, pentru că am citit în inima lui, ca şi în a ta! Fii deci liniştită! Cu prima ocazie, îmi voi îngădui să-l întreb pe Marcel dacă, prin imposibil, nu i-ar surâde să-mi fie ginere!»

Surprins de această încheiere bruscă, Marcel se ridicase de pe scaun ca împins de un resort. Octave îi strângea mâna tăcut, în timp ce doctorul Sarrasin îi întindea brațele. Tânărul alsacian era palid ca un mort. Dar nu-i acesta unul dintre aspectele pe care le ia fericirea când pătrunde în inimile tari fără a striga: fereşte-te?

Capitolul XX. ÎNCHEIERE

Eliberat de orice motiv de neliniște, trăind în pace cu toți vecinii, bine administrat, mulțumit, datorită înțelepciunii locuitorilor săi, France-Ville e în plin avânt.

Fericirea lui, atât pe drept meritată, nu trezeşte invidia, iar forța lui impune respect celor mai bătăioşi.

Cetatea Oțelului nu era decât o uzină formidabilă, o armă de distrugere redutabilă în mâna de fier a lui Herr Schultze. Datorită lui Marcel Bruckmann, lichidarea datoriilor ei a fost efectuată fără pagubă pentru nimeni, şi Stahlstadtul a devenit un neasemuit centru de producție pentru toate industriile folositoare.

De un an, Marcel e preafericitul soț al Jeannei, şi naşterea unui copil i-a unit şi mai mult.

Cât despre Octave, el s-a pus sub ordinele cumnatului său şi-l secondează în toate eforturile lui. Soră-sa e pe cale să-l însoare cu una dintre prietenele ei, o fată fermecătoare, al cărei bun-simț şi a cărei rațiune îl vor apăra împotriva oricăror vechi tentații.

Dorințele doctorului şi ale soției sale au fost deci împlinite, şi am putea spune că sunt în culmea fericirii şi chiar a gloriei - dacă gloria ar fi intrat vreodată câtuşi de puțin în programul ambițiilor lor oneste.

Putem fi deci siguri că viitorul aparține eforturilor doctorului

Sarrasin şi ale lui Marcel Bruckmann şi că exemplul France-Ville-ului şi al Stahlstadtului, oraşul şi uzina model, nu va fi pierdut pentru generațiile viitoare.

CUPRINS :

CUVÂNT ÎNAINTE 4
Capitolul I. ÎN CARE MR. SHARP ÎŞI FACE APARIŢIA 9
Capitolul II. DOI PRIETENI 22
Capitolul III. UN FAPT DIVERS 35
Capitolul IV. PĂRŢI EGALE 47
Capitolul V. CETATEA OŢELULUI 60
Capitolul VI. PUŢUL ALBRECHT 75
Capitolul VII. BLOCUL CENTRAL 87
Capitolul VIII. CAVERNA DRAGONULUI 97
Capitolul IX. ÎN CAPTIVITATE 113
Capitolul X. UN ARTICOL DIN REVISTA GERMANĂ *UNSERE CENTURIE* 125
Capitolul XI. UN DINEU LA DOCTORUL SARRASIN 137
Capitolul XII. CONSILIUL 144
Capitolul XIII. MARCEL BRUCKMANN CĂTRE PROFESORUL SCHULTZE, STAHLSTADT 156
Capitolul XIV. PREGĂTIRI DE LUPTĂ 159
Capitolul XV. BURSA DIN SAN FRANCISCO 164
Capitolul XVI. DOI FRANCEZI ÎMPOTRIVA UNUI ORAŞ 174
Capitolul XVII. EXPLICAŢII CU ÎMPUŞCĂTURI 184
Capitolul XVIII. MIEZUL SÂMBURELUI 192
Capitolul XIX. O PROBLEMĂ DE FAMILIE 200
Capitolul XX. ÎNCHEIERE 204

Redactor: Victor Zednic
Tehnoredactor: Mariana Puşcaşu
Apărut 1968.
Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”
Piața Scânteii nr. 1, - Bucureşti
Republica Socialista România

...peste granițI și peste timp, Jules Verne lansează un apel la unirea tuturor forțelor care înțeleg să se pună în slujba omenirii și a vieții. Marele nostru prieten poate să doarmă liniștit în panteonul gloriilor universale. Așa cum o dorea cu înflăcărare «exemplul France-Villeului și al Stahlstadtului, orașul și uzina model, nu va fi pierdut pentru generațiile viitoare».

ION HOBANA

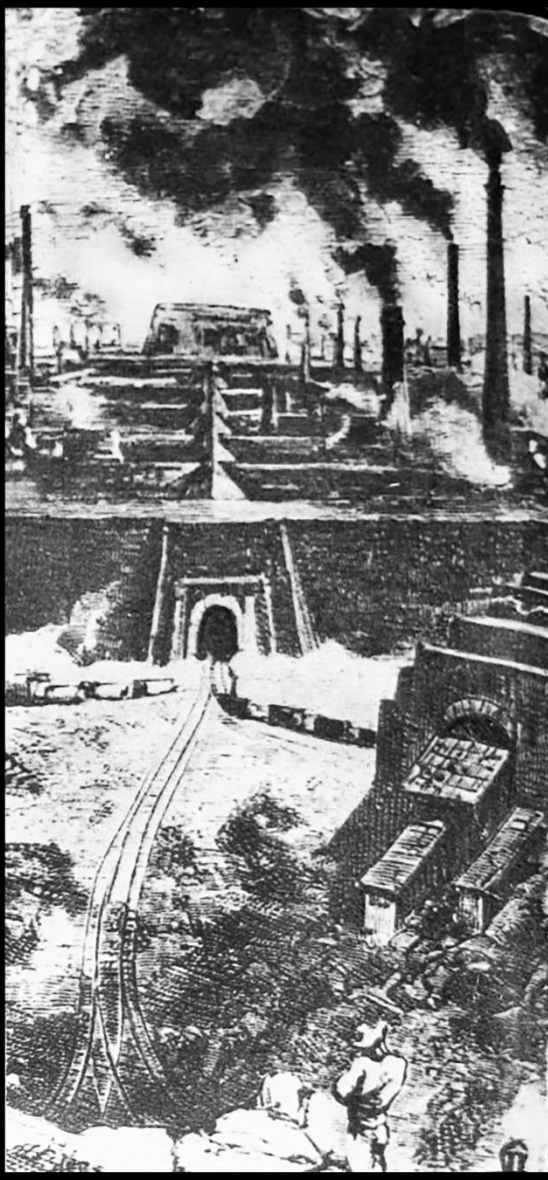

Lei 3,75